

KNO.430.2.2024

Nr ewid. 124/2024/P/24/023/KNO

Informacja o wynikach kontroli

FUNKCJONOWANIE SIECI BADAWCZEJ ŁUKASIEWICZ

DEPARTAMENT NAUKI,
OŚWIATY I DZIEDZICTWA
NARODOWEGO

MISJA

Najwyższej Izby Kontroli jest niezależna, profesjonalna kontrola zadań publicznych w interesie obywateli i państwa

Informacja o wynikach kontroli
Funkcjonowanie Sieci Badawczej Łukasiewicz

p.o. Dyrektor Departamentu Nauki, Oświaty
i Dziedzictwa Narodowego

Sławomir Żyła
/podpisano elektronicznie/

Wiceprezes Najwyższej Izby Kontroli

Piotr Miklis
/podpisano elektronicznie/

Prezes Najwyższej Izby Kontroli
z upoważnienia
Wiceprezes Najwyższej Izby Kontroli

Michał Jędrzejczyk
/podpisano elektronicznie/

Warszawa, 12 lutego 2025 r.

Najwyższa Izba Kontroli
ul. Filtrowa 57
02-056 Warszawa
T/F +48 22 444 50 00

www.nik.gov.pl

SPIS TREŚCI

WYKAZ STOSOWANYCH SKRÓTÓW, SKRÓTOWCÓW I POJEĆ	4
1. WPROWADZENIE	7
2. OCENA OGÓLNA	9
3. SYNTEZA WYNIKÓW KONTROLI	11
4. WNIOSKI	15
5. WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI	16
5.1. Działalność Centrum Łukasiewicz	16
5.1.1. Strategie Sieci Badawczej Łukasiewicz	16
5.1.2. Proces łączenia instytutów	19
5.1.3. Gospodarka finansowa	25
5.1.4. Realizacja zadań oraz nadzór nad instytutami Sieci	27
5.2. Działalność instytutów Sieci	30
5.2.1. Gospodarka finansowa	30
5.2.2. Realizacja zadań	39
5.3. Realizacja zadań przez ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego i nauki, w tym nadzór nad działalnością Centrum Łukasiewicz	46
6. ZAŁĄCZNIKI	53
6.1. Metodyka kontroli i informacje dodatkowe	53
6.2. Analiza stanu prawnego i uwarunkowań organizacyjno-ekonomicznych	60
6.3. Prowadzenie badań w wybranych krajach	63
6.4. Wykaz aktów prawnych dotyczących kontrolowanej działalności	71
6.5. Wykaz podmiotów, którym przekazano informację o wynikach kontroli	72

Zdjęcie na okładce:

© Md. Manik – stock.adobe.com

WYKAZ STOSOWANYCH SKRÓTÓW, SKRÓTOWCÓW I POJĘĆ

badania aplikacyjne	Prace mające na celu zdobycie nowej wiedzy oraz umiejętności, nastawione na opracowywanie nowych produktów, procesów lub usług, lub wprowadzanie do nich znaczących ulepszeń.
BZP	Biuletyn Zamówień Publicznych.
CŁ/Centrum	Centrum Łukasiewicz – państwowa osoba prawna powołana do planowania i koordynowania badań naukowych i prac rozwojowych prowadzonych przez instytuty Sieci (art. 2 ust. 1 ustawy SBŁ).
know-how	Zbiór wiedzy, umiejętności oraz możliwości do wykonania konkretnych czynności dla uzyskania pożądanego efektu, który nie jest powszechnie znany i dostępny.
Kp/Kodeks pracy	Ustawa z dnia 26 czerwca 1974 r. Kodeks pracy (Dz. U. z 2023 r. poz. 1465, ze zm.).
Kokpit Zarządczy/ Kokpit	Aplikacja, za pomocą której instytuty Sieci raportowały do Centrum Łukasiewicz dane z zakresu czterech obszarów – finansów, komercjalizacji, zasobów ludzkich oraz projektów.
komercjalizacja	Działania polegające na wykorzystywaniu i udostępnianiu wyników badań naukowych i prac rozwojowych w taki sposób, aby umożliwiała to osiągnięcie korzyści finansowych na zasadach rynkowych.
MEiN	Ministerstwo Edukacji i Nauki powstało z dniem 1 stycznia 2021 r. w wyniku połączenia Ministerstwa Edukacji Narodowej oraz Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego i funkcjonowało do 31 grudnia 2023 r.
Minister	Minister właściwy do spraw szkolnictwa wyższego i nauki.
MNiSW	Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego powstało z dniem 1 stycznia 2024 r. w wyniku przekształcenia Ministerstwa Edukacji i Nauki w dwa resorty, tj. MEN i MNiSW.
Ministerstwo	Urząd obsługujący ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego i nauki.
prace rozwojowe	Działalność obejmująca nabywanie, łączenie, kształtowanie i wykorzystywanie dostępnej aktualnie wiedzy i umiejętności, w tym w zakresie narzędzi informatycznych lub oprogramowania, do planowania produkcji oraz projektowania i tworzenia zmienionych, ulepszonych lub nowych produktów, procesów lub usług, z wyłączeniem działalności obejmującej rutynowe i okresowe zmiany wprowadzane do nich, nawet jeżeli takie zmiany mają charakter ulepszeń.
SBŁ/Sieć	Sieć Badawcza Łukasiewicz.
SBŁ-GIT	Sieć Badawcza Łukasiewicz – Górnośląski Instytut Technologiczny w Gliwicach.
SBŁ-IBA	Sieć Badawcza Łukasiewicz – Instytut Biotechnologii i Antybiotyków w Warszawie.
SBŁ-IBWC	Sieć Badawcza Łukasiewicz – Instytut Biopolimerów i Włókien Chemicznych w Łodzi.
SBŁ-ICHP	Sieć Badawcza Łukasiewicz – Instytut Chemii Przemysłowej im. prof. Ignacego Mościckiego w Warszawie.
SBŁ-IF	Sieć Badawcza Łukasiewicz – Instytut Farmaceutyczny w Warszawie.
SBŁ-ILiM	Sieć Badawcza Łukasiewicz – Instytut Logistyki i Magazynowania w Poznaniu.

SBŁ-INSCH	Sieć Badawcza Łukasiewicz – Instytut Nowych Syntezy Chemicznych w Puławach.
SBŁ-IMBiG	Sieć Badawcza Łukasiewicz – Instytut Mechanizacji Budownictwa i Górnictwa Skalnego w Warszawie.
SBŁ-IMiF	Sieć Badawcza Łukasiewicz – Instytut Mikroelektroniki i Fotoniki w Warszawie.
SBŁ-IMP	Sieć Badawcza Łukasiewicz – Instytut Mechaniki Precyzyjnej w Warszawie.
SBŁ-IMŻ	Sieć Badawcza Łukasiewicz – Instytut Metalurgii Żelaza im. Stanisława Staszica w Gliwicach.
SBŁ-IO	Sieć Badawcza Łukasiewicz – Instytut Odlewnictwa w Krakowie.
SBŁ-IOP	Sieć Badawcza Łukasiewicz – Instytut Obróbki Plastycznej w Poznaniu.
SBŁ-IOS	Sieć Badawcza Łukasiewicz – Instytut Optyki Stosowanej im. prof. Maksymiliana Pluty w Warszawie.
SBŁ-IPS	Sieć Badawcza Łukasiewicz – Instytut Przemysłu Skórzanego w Łodzi.
SBŁ-IS	Sieć Badawcza Łukasiewicz – Instytut Spawalnictwa w Gliwicach.
SBŁ-ITAM	Sieć Badawcza Łukasiewicz – Instytut Techniki i Aparatury Medycznej ITAM w Zabrze.
SBŁ-ITD	Sieć Badawcza Łukasiewicz – Instytut Technologii Drewna w Poznaniu.
SBŁ-ITE	Sieć Badawcza Łukasiewicz – Instytut Technologii Elektronowej w Warszawie.
SBŁ-ITiR	Sieć Badawcza Łukasiewicz – Instytut Tele- i Radiotechniczny w Warszawie.
SBŁ-ITME	Sieć Badawcza Łukasiewicz – Instytut Technologii Materiałów Elektronicznych w Warszawie.
SBŁ-IW	Sieć Badawcza Łukasiewicz – Instytut Włókiennictwa w Łodzi.
SBŁ-IZTW	Sieć Badawcza Łukasiewicz – Instytut Zaawansowanych Technologii Wytwarzania w Krakowie.
SBŁ-KIT	Sieć Badawcza Łukasiewicz – Krakowski Instytut Technologiczny.
SBŁ-KOMEL	Sieć Badawcza Łukasiewicz – Instytut Napędów i Maszyn Elektrycznych KOMEL w Katowicach.
SBŁ-ŁIT	Sieć Badawcza Łukasiewicz – Łódzki Instytut Technologiczny.
SBŁ-PIT	Sieć Badawcza Łukasiewicz – Poznański Instytut Technologiczny.
SBŁ-PIMR	Sieć Badawcza Łukasiewicz – Przemysłowy Instytut Maszyn Rolniczych w Poznaniu.
SBŁ-PORT	Sieć Badawcza Łukasiewicz – PORT Polski Ośrodek Rozwoju Technologii we Wrocławiu.
SBŁ-TABOR	Sieć Badawcza Łukasiewicz – Instytut Pojazdów Szynowych „TABOR” w Poznaniu.
SBŁ-WIT	Sieć Badawcza Łukasiewicz – Warszawski Instytut Technologiczny.
uor	Ustawa z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości (Dz. U. z 2023 r. poz. 120, ze zm.).

ustawa kominowa	Ustawa z dnia 3 marca 2000 r. o wynagradzaniu osób kierujących niektórymi podmiotami prawnymi (Dz. U. z 2019 r. poz. 2136).
ustawa o instytutach	Ustawa z dnia 30 kwietnia 2010 r. o instytutach badawczych (Dz. U. z 2024 r. poz. 534).
ustawa o NIK	Ustawa z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli (Dz. U. z 2022 r. poz. 623).
ustawa Pswn	Ustawa z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2024 r. poz. 1571).
ustawa Pzp	Ustawa z dnia 11 września 2019 r. Prawo zamówień publicznych (Dz. U. z 2024 r. poz. 1320).
ustawa SBŁ	Ustawa z dnia 21 lutego 2019 r. o Sieci Badawczej Łukasiewicz (Dz. U. z 2024 r. poz. 925, ze zm.).

1. WPROWADZENIE

Pytanie definiujące cel główny kontroli

Czy Sieć Badawcza Łukasiewicz funkcjonowała prawidłowo i rzetelnie, w tym czy jej działalność przyniosła oczekiwane efekty naukowo-badawcze i wdrożeniowe?

Pytania definiujące cele szczegółowe kontroli

1. Czy minister właściwy do spraw szkolnictwa wyższego i nauki prawidłowo realizował ustawowe zadania, w tym właściwie sprawował nadzór nad działalnością Centrum Łukasiewicz?
2. Czy Prezes Centrum Łukasiewicz prawidłowo realizował ustawowe zadania, w tym właściwie sprawował nadzór nad działalnością instytutów Sieci?
3. Czy instytuty Sieci prawidłowo realizowały zadania ustawowe, w tym związane z prowadzeniem badań naukowych i prac rozwojowych oraz ich komercjalizacją?
4. Czy instytuty Sieci prawidłowo prowadziły gospodarkę finansową?

Jednostki kontrolowane

Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego

Centrum Łukasiewicz

10 instytutów działających w ramach Sieci Badawczej Łukasiewicz

Okres objęty kontrolą

2019–2024 (I półrocze)

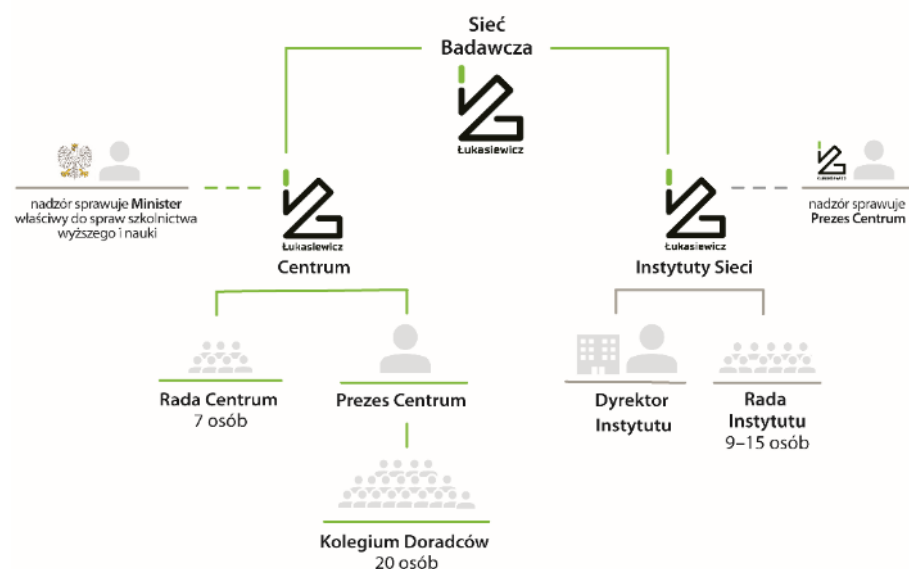
W 2019 r. utworzono nową strukturę w obszarze nauki – Sieć Badawczą Łukasiewicz, która miała stanowić zaplecze technologiczne i intelektualne administracji publicznej oraz być efektywnym pomostem między nauką a gospodarką. W myśl założeń przedstawionych w uzasadnieniu projektu ustawy SBŁ utworzenie Sieci zapewnić miało efekty synergii płynące z koordynacji tematów badawczych oraz skupienia wiedzy i zasobów w ramach poszczególnych obszarów tematycznych wynikających z obszarów strategicznych Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r. – SOR), innych strategii rozwoju lub polityki naukowej państwa, nie zaś określonych resortowo. SBŁ miała pozwolić uniknąć powielania tematów badawczych realizowanych przez poszczególne instytuty badawcze, a dzięki współpracy z uczelniami miała mieć także możliwość oddziaływania na realizację procesu kształcenia kadr dla gospodarki. Powstanie Sieci Łukasiewicz przynieść miało również szereg korzyści związanych z osiągnięciem efektu skali, w szczególności dzięki powstaniu zintegrowanych procedur komercjalizacji prac B+R Sieć miała znacząco zwiększyć swoje przychody ze sprzedaży usług B+R oraz transferu wiedzy do gospodarki.

Zgodnie z art. 1 ust. 2 ustawy SBŁ celami Sieci są w szczególności: 1) prowadzenie badań aplikacyjnych i prac rozwojowych; 2) transfer wiedzy oraz wdrażanie wyników badań naukowych i prac rozwojowych do gospodarki; 3) wspieranie polityki gospodarczej państwa, w szczególności przez sporządzanie prognoz trendów i skutków zmian technologicznych, które mogą mieć silny wpływ na społeczeństwo i jego rozwój oraz analiz aktualnego stanu techniki, pobudzanie inwestowania przez przedsiębiorców w działalność naukową; 4) kształtowanie świadomości społecznej na temat zaawansowanych technologii.

W Sieci skupiono 37 instytutów badawczych oraz spółkę PORT Polski Ośrodek Rozwoju Technologii sp. z o.o. we Wrocławiu. Jednostki te z dniem wejścia w życie ustawy SBŁ stały się instytutami Sieci. Do planowania i koordynowania badań naukowych i prac rozwojowych prowadzonych przez instytuty powołano zaś Centrum Łukasiewicz. W ciągu kolejnych lat struktura Sieci zmieniała się. Było to wynikiem przeprowadzonych połączeń instytutów, a pierwsze połączenie nastąpiło już siedem miesięcy po utworzeniu Sieci. W efekcie przekształceń innych instytutów badawczych i ich włączenia do Sieci oraz kolejnych połączeń w ramach Sieci, obecnie funkcjonują 22 instytuty.

Infografika nr 1

Struktura Sieci Badawczej Łukasiewicz

Źródło: opracowanie własne NIK.

Organami Centrum Łukasiewicz są: Prezes oraz Rada Centrum. W skład Rady Centrum wchodzi: Przewodniczący oraz sześciu członków, w tym: dwóch wskazanych przez ministra właściwego do spraw gospodarki; po jednym członku wskazanym przez ministrów właściwych do spraw: energii; informatyzacji; szkolnictwa wyższego i nauki; klimatu. Przewodniczącemu Rady w randze sekretarza albo podsekretarza stanu powołuje i odwołuje minister właściwy do spraw gospodarki.

Przy Prezesie Centrum działa Kolegium Doradców, które pełni rolę opiniotwórczo-doradczą. W skład Kolegium wchodzi 20 członków, w tym 10 aktywnych zawodowo przedstawicieli środowiska społeczno-gospodarczego lub finansowego; pięciu przedstawicieli środowiska naukowego posiadających co najmniej stopień naukowy doktora, aktywnie prowadzących badania naukowe lub prace rozwojowe; pięciu dyrektorów instytutów Sieci. Członków Kolegium powołuje i odwołuje minister właściwy do spraw gospodarki, w tym przedstawicieli środowiska naukowego na wniosek ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego i nauki.

Organami instytutu Sieci są: dyrektor i rada instytutu Sieci. W skład rady instytutu wchodzi nie mniej niż dziewięciu i nie więcej niż 15 członków. Nie więcej niż 40 % składu rady instytutu stanowią jego pracownicy. Pozostali członkowie rady są powoływani przez Prezesa, na wniosek dyrektora, spośród osób niebędących pracownikami instytutu, wyróżniających się wiedzą i praktycznym dorobkiem w sferze gospodarczej objętej działalnością instytutu Sieci.

Minister właściwy do spraw szkolnictwa wyższego i nauki sprawuje nadzór nad działalnością Centrum w zakresie określonym art. 35 ust. 1 i 2 ustawy SBŁ, a Prezes sprawuje nadzór nad działalnością instytutów Sieci w zakresie określonym w art. 36 ustawy SBŁ.

W 2022 r. NIK przeprowadziła kontrolę doraźną *Działalności dwóch instytutów Sieci Badawczej Łukasiewicz – Przemysłowego Instytutu Motoryzacji i Instytutu Inżynierii Materiałów Polimerowych i Barwników – oraz nadzoru Centrum Łukasiewicz nad tymi instytutami* (1/22/003), której wyniki wykazały m.in., że pomimo ponad trzyletniego funkcjonowania Sieci Badawczej Łukasiewicz nie opracowano projektu 10-letniej strategii Sieci ani nie zatwierdzono projektu 4-letniej strategii. W okresie tym działalność opierała się na corocznie wyznaczanych przez Radę Centrum kierunkach działalności Sieci i powiązanych z nimi tematykach projektów badawczych. NIK wskazała wówczas, że brak obowiązujących dokumentów strategicznych mógł niekorzystnie wpływać na długofalową perspektywę działalności Sieci i utrudniać komunikowanie jej celów strategicznych wewnętrznym i zewnętrznym interesariuszom. Zdaniem NIK konieczna była zatem skuteczna współpraca Prezesa Centrum i Rady Centrum – ustawowych organów Centrum, które zostały zobowiązane do przygotowania dokumentów strategicznych. Mimo upływu kolejnych dwóch lat sytuacja nie uległa zmianie i Sieć wciąż nie posiadała zatwierdzonych strategii.

Kontrola P/24/023 *Funkcjonowanie Sieci Badawczej Łukasiewicz* została przeprowadzona z inicjatywy własnej NIK. Decyzję o przeprowadzeniu kontroli podjęto z uwagi na wyniki ww. kontroli doraźnej, które potwierdziły ryzyko związane z niskim poziomem komercjalizacji wyników badań, jak również potrzebę przeprowadzenia kompleksowej kontroli pozwalającej na zweryfikowanie celów Sieci oraz prawidłowości realizacji ustawowych zadań.

2. OCENA OGÓLNA

Sieć Badawcza Łukasiewicz nie funkcjonowała prawidłowo i rzetelnie, a brak ustalonych celów i ich mierników oraz wadliwa baza danych nie pozwala na jednoznaczną ocenę efektów jej działalności

W ocenie Najwyższej Izby Kontroli Sieć Badawcza Łukasiewicz w latach 2019-2024 (I półrocze) nie funkcjonowała prawidłowo i rzetelnie. Utworzenie i działalność w tym okresie Sieci nie przyczyniły się do realizacji założeń przewidzianych przez ustawodawcę dla tej nowej struktury, bowiem podejmowała ona przedsięwzięcia, które pomimo wydatkowanych środków nie przyniosły żadnych lub przyniosły znikome efekty.

Wbrew wymaganiom ustawowym w ciągu pięciu lat funkcjonowania nie opracowano strategii na okres czterech i dziesięciu lat, a tym samym nie wyznaczono średnio- i długookresowych celów działalności Sieci ani działań niezbędnych do ich osiągnięcia. Pomimo przekazania ze środków budżetu państwa ponad 2 827 308,6 tys. zł, działalność Sieci Badawczej Łukasiewicz nie skutkowała efektami naukowo-badawczymi i wdrożeniowymi, które można ocenić jednoznacznie pozytywnie w aspekcie komercjalizacji badań naukowych.

Centrum Łukasiewicz, będące jednostką powołaną do planowania i koordynowania badań naukowych i prac rozwojowych prowadzonych przez instytuty Sieci oraz nadzoru nad nimi, od powstania w 2019 r. prowadziło działalność doraźną głównie o charakterze administracyjnym (planistyczno-sprawozdawczym) i finansowym w zakresie dystrybuowania pomiędzy instytuty otrzymywanych środków publicznych. Działalność ta nie była ukierunkowana na realizację celów Sieci, które nie zostały wyznaczone w średnio- i długookresowej perspektywie działalności Sieci. W konsekwencji bieżąca działalność jednostek wchodzących w skład Sieci nie była zogniskowana na zagadnieniach najważniejszych z punktu widzenia polityki gospodarczej i naukowej Polski.

Centrum Łukasiewicz, ze względu na wadliwość zasilania informacjami informatycznej bazy danych, nie dysponowało wiarygodnymi danymi o faktycznych efektach działalności instytutów wchodzących w skład Sieci, co wykluczało możliwość skutecznego zarządzania strukturą korporacyjną. Uniemożliwiała też rzetelne planowanie i koordynację badań naukowych i prac rozwojowych prowadzonych przez instytuty. Stwarza to istotne ryzyko dla realizacji fundamentalnego celu utworzenia Sieci Badawczej Łukasiewicz, jakim jest prowadzenie badań aplikacyjnych i prac rozwojowych szczególnie ważnych dla realizacji polityki gospodarczej i innowacyjnej państwa określonej w strategiach rozwoju oraz polityki naukowej państwa.

W latach 2019-2024 (I półrocze) Prezesi Centrum nie realizowali prawidłowo niektórych ustawowo nałożonych na nich zadań, w tym zwłaszcza nie sprawowali skutecznego nadzoru nad działalnością instytutów Sieci.

Prezesi Centrum wykonywali wprawdzie czynności zarządcze, takie jak: zatwierdzanie statutów i regulaminów organizacyjnych instytutów oraz ich planów i sprawozdań finansowych, ale działania te nie miały zasadniczego znaczenia dla efektywności działania Sieci. Również kontrole wewnętrzne nie ujawniły niektórych nieprawidłowości w funkcjonowaniu Sieci, w tym wykazanych w niniejszej Informacji.

Przykładem nieskutecznego nadzoru nad instytutami było niewyegzekwowanie przez kolejnych prezesów Centrum od dyrektorów instytutów obowiązku raportowania rzetelnych informacji niezbędnych do zarządzania Siecią. W efekcie prezentowane w sprawozdaniach oraz w bazie służącej zarządzaniu projektami (Kokpit Zarządczy) nierzetelne dane o efektach działalności instytutów Sieci, wprowadzały organy kierownicze Sieci w błąd zarówno co do liczby realizowanych projektów, jak i ich łącznych kosztów oraz wyników, generując ryzyko podejmowania nietrafnych decyzji zarządczych.

Działalność Centrum w latach 2019–2024 (I półrocze) finansowana była ze środków publicznych, przede wszystkim z subwencji otrzymywanych od ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego i nauki, środków uzyskanych ze sprzedaży lub wykupu skarbowych papierów wartościowych przekazanych przez ministra właściwego do spraw finansów oraz dotacji celowych. Gospodarka finansowa Centrum prowadzona była na ogół prawidłowo, jednakże NIK stwierdziła nieprawidłowości dotyczące naruszenia obowiązujących przepisów ustawy kominowej, a ponadto dotyczące niewłaściwego konstruowania planów finansowych.

Naruszenie ustawy kominowej w zakresie wynagradzania kierownictwa Centrum skutkowało sfinansowaniem nienależnych wynagrodzeń po odwołaniu, świadczeń dodatkowych i wypłaty odpraw w łącznej wysokości 1423,7 tys. zł. Z kolei plany finansowe Centrum sporządzano niezgodnie z art. 57 ust. 2 ustawy SBŁ, ponieważ nie wyodrębniano w nich dotacji celowych na realizację przez instytuty Sieci projektów badawczych i projektów inwestycyjnych oraz nie wykazywano stanu środków pieniężnych na początek i na koniec roku. Nie dawało to w pełni przejrzystego i transparentnego obrazu finansów Centrum.

Minister właściwy do spraw szkolnictwa wyższego i nauki co do zasady prawidłowo realizował ustawowe zadania związane z finansowaniem Sieci. Minister niewłaściwie ustalił jednak zasady wynagradzania kadry kierowniczej Centrum dotyczące okresu wypowiedzenia. Niewystarczający, a przez to nieskuteczny, był również nadzór ministra nad działalnością Centrum Łukasiewicz.

Stosownie do art. 120 ust. 1 ustawy SBŁ minister powołał pierwszego prezesa Centrum oraz pierwszych wiceprezesów. Umowy o zarządzanie zawarte przez ministra z kolejnymi prezesami i wiceprezesami Centrum w latach 2019–2023 naruszały jednak art. 15 ust. 3 ustawy SBŁ w związku z art. 70 § 1² Kodeksu pracy w zakresie ustalenia okresu wypowiedzenia, co skutkowało wypłatą przez Centrum nienależnych wynagrodzeń, świadczeń dodatkowych i odpraw w kwocie ponad 1,4 mln zł.

Nadzór Ministra nad działalnością Centrum Łukasiewicz, sprawowany w okresie objętym kontrolą, ograniczał się do zatwierdzania rocznych planów i sprawozdań finansowych. Przy czym rozporządzenie w sprawie niezbędnych elementów rocznych sprawozdań z działalności Sieci i Centrum, które miało uwzględniać skuteczność sprawowania nadzoru nad działalnością Centrum Łukasiewicz oraz potrzebę monitorowania realizacji celów Sieci, zostało wydane przez Ministra dopiero w 2023 r., tj. prawie cztery lata po jej utworzeniu (w 2019 r.). W pierwszych czterech latach funkcjonowania Sieci Minister nie przeprowadził również wymaganej ustawą ewaluacji jej działalności, co uniemożliwiało określenie wpływu Sieci na rozwój nauki, innowacyjności i gospodarki, a w szczególności na ocenę skuteczności działań podejmowanych przez Centrum Łukasiewicz i instytuty Sieci w zakresie komercjalizacji. W ocenie NIK nawet ograniczony zakres ustawowych uprawnień nadzorczych Ministra (konsekwencje ograniczenia obrazuje kwestia braku strategii Centrum, której projekty opracowuje Prezes Centrum, a zatwierdza Rada Centrum, na której prace Minister nie ma realnego wpływu) wykorzystywany był w niewielkim stopniu. Minister uprawniony był do kontroli Centrum pod względem legalności, celowości, rzetelności i gospodarności, jednak przeprowadził tylko jedną kontrolę działalności Centrum¹, która wykazała – oprócz nieprawidłowego ewidencjonowania subwencji – głównie formalne uchybienia w załatwianiu spraw, nie ujawniając innych nieprawidłowości.

Instytuty objęte kontrolą NIK na ogół prawidłowo realizowały projekty badawcze i prace rozwojowe uzyskując m.in. przychody z komercjalizacji wyników tych prac.

¹ Na dzień 14 maja 2024 r. nie została zakończona kontrola rozpoczęta w 2024 r.

Instytuty terminowo przygotowywały plany finansowe, przy czym ze względu na stosowanie błędnego wzoru ustalonego przez Centrum były one niepełne, gdyż nie zawierały niektórych elementów wymaganych ustawą SBŁ. Przyjmowane indywidualne kierunki działalności poszczególnych instytutów były zgodne z kierunkami działalności Sieci. Zadania finansowane ze środków publicznych realizowane były – poza wyjątkami – w sposób prawidłowy, zgodnie z zawartymi umowami. Stwierdzone nieprawidłowości wskazują jednak na konieczność poprawy rzetelności i dokładności w ustalaniu i dokumentowaniu okoliczności mających wpływ na gospodarność wydawania środków finansowych (niewłaściwe naliczanie należności pieniężnych członkom kierownictw instytutów, skutek bezzasadnego uznawania okresu po odwołaniu ze stanowiska za okres wypowiedzenia, przyjmowania zawyżonej podstawy wymiaru miesięcznego wynagrodzenia lub błędnego ustalania wysokości mnożnika). Inne nieprawidłowości – w jednostkowej skali – polegały m.in. na nieterminowym lub niedokładnym dokumentowaniu przebiegu zamówień publicznych czy stosowania niewłaściwego trybu ich udzielenia. Stwierdzono również przypadki wprowadzania nierzetelnych danych do systemu Kokpit Zarządczy.

3. SYNTEZA WYNIKÓW KONTROLI

SBŁ nie posiadała strategii działania	Wbrew dyspozycji art. 14 ust 2 pkt 1 ustawy SBŁ, pomimo upływu ponad pięciu lat od utworzenia Sieci, nie posiadała ona strategii działania na okres cztero- i dziesięcioletni. Przygotowywane przez Centrum kolejne projekty tych dokumentów nie były zatwierdzane przez Radę Centrum. Brak strategii spowodował, że nie zostały wyznaczone średnio- i długookresowe cele działalności Sieci, a więc bieżąca działalność jednostek wchodzących w jej skład nie była zogniskowana na zagadnieniach najważniejszych z punktu widzenia polityki gospodarczej i naukowej Polski. Brak strategii powodował m.in. podejmowanie przedsięwzięć, które pomimo wydatkowanych środków nie przyniosły żadnych lub znikome efekty. Na realizację projektu Kampus Łukasiewicza, tj. zadania nieprzewidzianego nawet w projekcie strategii, wydatkowano 718,5 tys. zł zanim ostatecznie zapadła decyzja o rezygnacji. Przeprowadzono trzy edycje tzw. Akceleratora Łukasiewicza, na które w latach 2021–2023 wydano 1923,9 tys. zł, a w rezultacie powstały trzy spółki założone przez pracowników instytutów Sieci, których Centrum nie było i nie jest udziałowcem ani akcjonariuszem. Żadna z tych spółek nie znalazła dotychczas inwestora zewnętrznego. Jedynym wymiernym dotychczas rezultatem wdrożenia koncepcji umiędzynarodowienia Sieci, umieszczonej w jednym z projektów strategii z 2023 r., był wzrost kosztów służbowych podróży zagranicznych o 143,5 % w stosunku do 2022 r. Rada Centrum Łukasiewicza na posiedzeniu w dniu 23 grudnia 2024 r. podjęła uchwałę o zatwierdzeniu 4-letniej i 10-letniej Strategii SBŁ. [str. 16–19]
Proces łączenia instytutów przeprowadzony zgodnie z przepisami	W procesach łączenia instytutów Sieci nie stwierdzono naruszeń obowiązującego prawa. Połączeń dokonywano zarówno na podstawie wniosku Prezesa Centrum, jak i wspólnego wniosku organów instytutów Sieci. Centrum monitorowało – na ogół trafnie oszacowane – koszty przeprowadzenia połączeń, które w latach 2019–2024 (I półrocze) wyniosły 65 111 tys. zł. [str. 19–25]
Struktura przychodów Sieci	W okresie objętym kontrolą łączne przychody SBŁ wyniosły 8 427 472,5 tys. zł. W strukturze przychodów Centrum Łukasiewicza dominowała subwencja, przeznaczana na finansowanie kosztów działalności oraz realizacji zadań Centrum (165 503,9 tys. zł, tj. 61 % przychodów ogółem Centrum i 2 % łącznych przychodów Sieci). Drugą co do wielkości pozycję stanowiły przychody z innych źródeł, które wyniosły łącznie 93 368,2 tys. zł, tj. 34,6 % przychodów ogółem Centrum. Odmiennie kształtowała się struktura przychodów instytutów Sieci. Subwencja stanowiła łącznie 20,3 % przychodów instytutów ogółem i 19,7 % łącznych przychodów Sieci. Kolejną pozycję stanowiły przychody z działalności instytutów prowadzonych poza działalnością podstawową (17 % przychodów instytutów ogółem i 16,4 % łącznych przychodów Sieci). W latach 2020–2023 źródłem finansowania Centrum były ponadto skarbowe papiery wartościowe o wartości nominalnej 156 067 tys. zł. Środki pozyskane dotychczas ze sprzedaży lub wykupu obligacji w wysokości 143 519,2 tys. zł wykorzystano przede wszystkim na finansowanie projektów badawczych i inwestycyjnych z nimi związanych, realizowanych przez instytuty Sieci, jak również na inwestycje i zakupy inwestycyjne sprzętu i oprogramowania informatycznego na potrzeby Centrum. NIK nie stwierdziła w tym zakresie nieprawidłowości. [str. 25]
Realizacja zadań przez Centrum, w tym nadzór nad instytutami nie były w pełni właściwe	Prezes Centrum realizował ustawowe zadania zatwierdzając statuty i regulaminy organizacyjne instytutów Sieci objętych szczegółowym badaniem. Zatwierdzał plany finansowe i sprawozdania finansowe instytutów Sieci oraz wywiązał się z obowiązku wyboru firmy audytorskiej do badania sprawozdania finansowego instytutów Sieci. Centrum sporządzało plany finansowe niezgodnie z art. 57 ust. 2 ustawy SBŁ. W szczególności nie wyodrębniano w nich dotacji celowych na realizację przez instytuty Sieci projektów badawczych i projektów inwestycyjnych oraz nie wykazywano stanu środków pieniężnych na początek i na koniec roku. Szablony planów finansowych przygotowane przez Centrum dla instytutów Sieci w latach 2019–2024 sporządzone zostały niezgodnie

z art. 63 ust. 2 ustawy SBŁ. W nich również nie wyodrębniano dotacji celowych na realizację projektów badawczych i projektów inwestycyjnych ani dotacji podmiotowych otrzymanych od ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego i nauki.

Objęte szczegółowym badaniem warunki wynagradzania dyrektorów instytutów i ich zastępców (wynikające z umów o zarządzanie) ustalane były w oparciu o przepisy ustawy kominowej oraz ustawy SBŁ. Zmiana wzorców umów o zarządzanie wprowadzona w 2023 r. przez ówczesnego prezesa Centrum była niecelowa i spowodowała wysokie ryzyko niegospodarności, ponieważ zwiększała bez należytego uzasadnienia koszty zatrudnienia kadry zarządzającej. W wyniku zmian kadry tej przyznano m.in. sześciomiesięczny okres wypowiedzenia, odprawę w związku z odwołaniem ze stanowiska w wysokości trzykrotności miesięcznego wynagrodzenia oraz świadczenia dodatkowe, których nie przewidywały wcześniej zawarte umowy o zarządzanie.

[str. 27–29]

**Brak w pełni
wiarygodnych danych
w Kokpicie Zarządczym**

Dane z Kokpitu Zarządczego stanowiły źródło danych dla planów i sprawozdań z działalności Sieci i Centrum oraz szeroko prowadzonej komunikacji i tworzenia marki Łukasiewicz.

Jednakże dane o efektach działalności instytutów Sieci, w tym zwłaszcza o liczbie realizowanych projektów, ich kosztach oraz wynikach komercjalizacji wyników badań prezentowane w sprawozdaniach oraz w systemie informatycznym „Kokpit Zarządczy” były w znacznym stopniu niewiarygodne (nierzetelne). Było to bezpośrednią konsekwencją ustalenia nieprecyzyjnych zasad raportowania danych i braku ich prawidłowej weryfikacji przez Centrum. Przykładowo w „Sprawozdaniu z działalności Sieci Badawczej Łukasiewicz za 2022 r.” podano, że w 2022 r. realizowanych było 1113 projektów badawczych zgodnych z kierunkami działalności SBŁ na łączną kwotę 5 732 992,4 tys. zł, przy czym budżety instytutów Sieci w tych projektach wynosiły łącznie 1 609 102 tys. zł. Weryfikacja tych danych dokonana w trakcie kontroli NIK z danymi z Kokpitu wskazywała, że w 2022 r. projektów o statusie „w trakcie realizacji” było 1627, natomiast tych o statusie „zakończony” było 846. W Kokpicie wykazywano bezzasadnie jako projekty badawcze zadania nienoszące cech projektu badawczego (np. wprowadzenie w instytucie elektronicznego systemu obiegu dokumentów albo montaż pomiaru wilgotności w archiwum instytutu). Umieszczanie takich danych w bazie służącej zarządzaniu projektami wprowadzało organy kierownicze Sieci w błąd zarówno co do liczby realizowanych projektów, jak i ich łącznych kosztów i efektów, generując ryzyko podejmowania nietrafnych decyzji zarządczych.

Pierwsze czynności zmierzające do naprawy istniejącego stanu rzeczy podjęte zostały dopiero w 2023 r. W wyniku zmiany sposobu kwalifikacji przychodów z komercjalizacji przychody z tego tytułu zredukowane zostały z 225 000,6 tys. zł w 2022 r. do 15 977,5 tys. zł w 2023 r. Dopiero wtedy zaczęto też ewidencjonować przychody z wdrożeń własnych (214 178,7 tys. zł w 2023 r.), poprzednio wykazywane jako przychody z komercjalizacji. Na poziomie centralnej bazy danych (Kokpitu Zarządczego) wyodrębniono również przychody ze sprzedaży patentów (w 2023 r. 255,9 tys. zł, oraz licencji – 3707,6 tys. zł). Wcześniej prowadzono wyłącznie ewidencję ilościową, a ewentualne przychody były włączane do przychodów z komercjalizacji bezpośrednio.

Ujawnione rozbieżności wskazują, że nadzór Centrum nie był w pełni skuteczny, bowiem przyjęte zasady raportowania i weryfikacji przez Centrum danych nie dawały gwarancji poprawności danych. Pozwala to na stwierdzenie, że Centrum nie ma wiarygodnych danych na temat efektów działalności instytutów Sieci.

[str. 29, 44–46]

Nie wszystkie ustawowe zadania Ministra zostały zrealizowane prawidłowo	Minister prawidłowo realizował ustawowe zadania przekazywania Sieci środków publicznych, wyposażenia Centrum w mienie obejmujące własność i inne prawa majątkowe niezbędne do prowadzenia działalności, zatwierdzał roczne plany i sprawozdania finansowe jak również terminowo powołał pierwszego prezesa i wiceprezesów Centrum. Istotną nieprawidłowością było dopuszczenie przez ministra do naruszenia art. 15 ust. 3 ustawy SBŁ przy konstruowaniu w latach 2019–2023 umów o zarządzanie w zakresie ustalenia okresu wypowiedzenia, w wyniku czego Centrum wypłaciło kolejnym prezesom i wiceprezesom nienależne wynagrodzenia w wysokości łącznej ponad 1400 tys. zł. [str. 46–48]
Minister nie przeprowadził ewaluacji działalności SBŁ w wymaganym ustawą okresie	Minister, wbrew postanowieniom art. 37 ust. 1 ustawy SBŁ, w pierwszych czterech latach funkcjonowania Sieci nie przeprowadził ewaluacji jej działalności, która pozwoliłaby na określenie wpływu Sieci na rozwój nauki, innowacyjności i gospodarki, a w szczególności na ocenę skuteczności działań podejmowanych przez Centrum Łukasiewicz i instytuty Sieci w zakresie komercjalizacji. Przeprowadzenie takiej ewaluacji było nie tylko wymogiem ustawowym, ale znajdowało także uzasadnienie merytoryczne ze względu na wyłączenie instytutów wchodzących w skład Sieci Badawczej Łukasiewicz (dawne instytuty badawcze) spod obowiązku poddania się ewaluacji działalności naukowej, o której mowa w art. 265 ustawy Pswn. Minister nie powołał również formalnie ekspertów do jej przeprowadzenia, co było niezgodne z art. 37 ust. 2 ustawy SBŁ.
Realizacja zadań przez instytuty Sieci nie zawsze była prawidłowa	Ewaluacja przeprowadzona ostatecznie w okresie od dnia 19 grudnia 2023 r. do dnia 2 maja 2024 r. objęła okres od 1 kwietnia 2019 r. tylko do 31 grudnia 2022 r., a więc wyłączono z niej praktycznie cały rok 2023. [str. 48–52] Skontrolowane instytuty terminowo opracowywały i przekazywały do Centrum roczne plany finansowe i plany działalności oraz sprawozdania z ich realizacji. Były to dokumenty sporządzone niezgodnie z art. 57 ustawy SBŁ, bowiem nie wyodrębniano w nich niektórych wymaganych ustawą elementów. Przyczyną było ustalenie przez Centrum wadliwego wzoru tych dokumentów. Instytuty zgodnie z art. 3 ust. 2 ustawy SBŁ realizowały projekty badawcze w zakresie badań naukowych i prac rozwojowych, natomiast nie zawsze rzetelnie wprowadzały dane w tym zakresie do informatycznej bazy danych Sieci czyli Kokpitu Zarządczego. W ośmiu spośród 10 skontrolowanych instytutów nienależnie wypłacono kadrze kierowniczej łącznie 1436,4 tys. zł, głównie z tytułu wypłaty wynagrodzeń po dacie odwołania. Nie wszystkie instytuty przestrzegały także przepisów ustawy Prawo zamówień publicznych, jak również nie zawsze rzetelnie zawierano i rozliczano umowy cywilnoprawne. Stwierdzono także przypadki nierzetelnego sporządzania sprawozdań finansowych przez instytuty. [str. 30–46]

4. WNIOSKI

Mając na uwadze cele Sieci Badawczej Łukasiewicz, w tym prowadzenie badań naukowych szczególnie ważnych dla realizacji polityki gospodarczej, innowacyjnej państwa oraz polityki naukowej państwa, o której mowa w art. 6 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, a także uwzględniając ustawowy obowiązek Ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego i nauki do sprawowania nadzoru nad działalnością Centrum Łukasiewicz oraz przeprowadzania cyklicznych ewaluacji działalności Sieci w celu określenia jej wpływu na rozwój nauki, innowacyjności i gospodarki, w tym w szczególności dokonania oceny skuteczności jej działań w zakresie komercjalizacji wyników badań naukowych i prac rozwojowych, Najwyższa Izba Kontroli wnioskuje o:

**Minister właściwy
do spraw szkolnictwa
wyższego i nauki**

Skuteczne wykorzystywanie uprawnień kontrolnych wynikających z art. 35 ust. 2 pkt 2 ustawy o Sieci Badawczej Łukasiewicz w celu zapobiegania nieprawidłowościom.

**Prezes Centrum
Łukasiewicz**

Zapewnienie jednolitości i rzetelności danych wprowadzanych przez instytuty do informatycznej bazy danych (Kokpit Zarządczy) w celu uzyskania pełnego obrazu efektów działalności naukowo-badawczej i wdrożeniowej instytutów Sieci, niezbędnego do zarządzania Siecią Badawczą Łukasiewicz.

5. WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

5.1. Działalność Centrum Łukasiewicz

Przygotowane przez Centrum kolejne projekty strategii nie zostały zatwierdzone przez Radę Centrum. Brak strategii spowodował, że nie zostały wyznaczone średnio i długookresowe cele działalności Sieci. Proces łączenia instytutów został przeprowadzony zgodnie z przepisami. Prezes Centrum realizował ustawowe zadania zatwierdzając statuty i regulaminy organizacyjne instytutów Sieci. Zatwierdzał plany finansowe i sprawozdania finansowe instytutów Sieci oraz wywiązał się z obowiązku wyboru firmy audytorskiej do badania sprawozdania finansowego instytutów Sieci. Jednakże plany finansowe Centrum na lata 2019–2024 nie były sporządzane zgodnie z wymogami ustawy. Nie przygotowano też dla instytutów prawidłowego szablonu w tym zakresie. Przyznawanie dotacji instytutom przebiegało prawidłowo. W ramach nadzoru przeprowadzane były kontrole. Nierzetelnie prowadzona była sprawozdawczość Sieci w oparciu o narzędzie Kokpit Zarządcy. Kokpit nie przedstawiał wiarygodnych informacji niezbędnych do zapewnienia właściwego zarządzania Siecią, ponieważ dane wprowadzane do niego przez instytuty Sieci nie zawsze były rzetelne, a przyjęte zasady raportowania i weryfikacji przez Centrum danych nie dawały gwarancji ich poprawności.

5.1.1. Strategie Sieci Badawczej Łukasiewicz

Pomimo upływu ponad pięciu lat od utworzenia Sieci nie posiada ona zatwierdzonych dokumentów strategicznych, mimo, iż w ustawie SBŁ określono, że Sieć działa zgodnie z rocznymi planami działalności oraz 4-letnimi i 10-letnimi strategiami działalności.

Brak strategii

Opracowanie projektu 4-letniej i 10-letniej strategii działalności Sieci należy – zgodnie z art. 14 ust. 2 pkt 1 ustawy SBŁ – do kompetencji Prezesa Centrum.

W latach 2019–2024 (I półrocze) Prezes Centrum przedłożył Radzie Centrum:

- w 2020 r. – projekt 4-letniej strategii na lata 2021–2024,
- w 2023 r. projekt 4-letniej strategii na lata 2024–2027 i 10-letniej strategii na lata 2024–2033.

W planach i sprawozdaniach z działalności Sieci w latach 2020–2022 zostały ujęte założenia projektu strategii 4-letniej opracowanej w 2020 r. Założenia te ujęto także w planach i sprawozdaniach Centrum oraz instytutów Sieci przede wszystkim w zakresie czterech perspektyw, ustalonych w ich ramach celów, projektów i procesów oraz wskaźników ich realizacji (KPI²).

W przedłożonym w 2023 r. projekcie strategii 4-letniej na lata 2024–2027 sformułowano cel strategiczny, tj. *Zwiększanie innowacyjności i konkurencyjności polskiej gospodarki*, dla którego ustalono trzy KPI oraz dziewięć substrategii (m.in. Badawcza (B+R); Komercjalizacji; Umiedzynarodowienia; Finansowa; Infrastrukturalna). Realizacja strategii 4-letniej miała opierać się na alokacji zasobów, wdrożeniu modelu organizacyjnego i monitorowaniu realizacji strategii. Zaproponowana w tym samym dokumencie 10-letnia strategia na lata 2024–2033 wprowadzała trzy cele o charakterze ogólnym, tj. *budowa trwałej wewnętrznej kultury organizacyjnej opartej na czterech zdefiniowanych wartościach (rzetelność, odwaga, współpraca, pasja), profesjonalizacja kadry zarządzającej niskiego i średniego szczebla oraz Sieć Badawcza Łukasiewicz jako punkt odniesienia – najsprawniejsza organizacja badawcza w Polsce*. Założono kontynuowanie działań w ramach ww. dziewięciu substrategii i określono

² KPI (ang. Key Performance Indicator) – Kluczowy Wskaźnik Sukcesu lub Wydajności.

wartości dla wcześniej ustalonych KPI do osiągnięcia w 2033 r. Ponadto w każdej z substrategii określono kluczowe działania strategiczne w 10-letniej perspektywie czasowej.

Do dnia 5 lipca 2024 r. obydwie propozycje przedstawione przez Prezesa Centrum nie zostały zatwierdzone przez Radę Centrum. Przewodniczący Rady Centrum (podsekretarz stanu w Ministerstwie Rozwoju, Pracy i Technologii) zgłosił szereg uwag zarówno do pierwszego projektu, jak i do kolejnego – ostatnie (według stanu na czas przeprowadzania kontroli) w styczniu 2024 r.

Uwagi do projektu 4-letniej strategii z 2020 r. dotyczyły m.in. braku odniesienia się do 10-letniej perspektywy funkcjonowania Sieci, sposobu prezentacji i formy dokumentu (prezentacja zamiast dokumentu opisowego), niezłączenia materiałów analitycznych, na których oparto założenia strategii, niewykazania powiązania proponowanego celu strategicznego i celów jednostkowych z celami Sieci wskazanymi w ustawie SBŁ oraz dokumentami strategicznymi państwa.

W odniesieniu do projektu 4-letniej i 10-letniej strategii przedłożonego w 2023 r. Przewodniczący Rady Centrum (sekretarz stanu w Ministerstwie Rozwoju i Technologii) wskazał, że dokumenty te nie uwzględniały uwag zgłoszonych do poprzedniego projektu, a działania opisane w projektach koncentrują się na procesach wewnętrznych, w ograniczonym stopniu nawiązując do różnych wymiarów funkcjonowania Sieci w stosunku do świata zewnętrznego. Przedstawiona diagnoza, zdaniem zgłaszającego uwagi, była niepełna, ponieważ nie odnosiła się do kluczowych kompetencji instytutów Sieci, istniejącego potencjału, wyników działalności badawczej i skali wdrożeń. Ponadto wskazał on na rozbieżności pomiędzy misją, wizją i celem strategicznym w projekcie 4-letniej strategii, stwierdzając także, że zaproponowane KPI, zarówno dla krótko-, jak i długoterminowej strategii powinny zostać poddane głębokiej rewizji. Dodał również, że 4-letnia i 10-letnia strategia powinny stanowić odrębne dokumenty, ponieważ strategia dziesięcioletnia będzie funkcjonowała również w kolejnej 4-letniej perspektywie.

Były Prezes Centrum poinformował, że obejmując funkcję Prezesa Centrum otrzymał zadanie przygotowania strategii w ciągu trzech miesięcy. Termin ten ostatecznie został wydłużony do sześciu miesięcy – projekt strategii został przekazany we wrześniu 2023 r. Wskazał również, że projekt opracowany został w Centrum, a nie przez firmę zewnętrzną z dwóch powodów: „po pierwsze jako menedżer uważam, że każda organizacja musi mieć zdolność samodzielnego przygotowania strategii inaczej nie powinna istnieć, po drugie uważałbym za niegospodarne i niecelowe wydatkowanie kilkuset tysięcy złotych dla zewnętrznej firmy”. Potwierdził dużą liczbę uwag zgłoszonych do projektu z 2023 r., jednak wskazał, że dowodzi to otwartego i pełnego oraz transparentnego procesu konsultacji dokumentu, a szereg z nich zostało uwzględnionych w ostatecznej wersji strategii. Jednocześnie wyjaśnił, że odchodząc z funkcji Prezesa Centrum nie miał wiedzy o uwagach złożonych w 2024 r. przez Przewodniczącą Rady Centrum do przygotowanego przez niego projektu strategii – ostatnie uwagi otrzymał we wrześniu 2023 r. Wyjaśnił, że „po formalnym złożeniu strategii prosiłem o podjęcie kolejnych kroków, ale nie pamiętam czy robiłem to za pośrednictwem pisma. Nie otrzymałem uwag przez wiele miesięcy ani żadnej informacji o ocenie strategii. To stanowiło problem przy aplikowaniu o środki przez instytuty Sieci. Podjąłem decyzję menedżerską, aby nie blokować występowania o środki, poinformowałem prawdopodobnie mailem, dyrektorów instytutów, że zezwalam na przedstawianie w aplikacjach o środki projektu strategii z koniecznością bardzo wyraźnego zastrzeżenia, że nie jest to zatwierdzony oficjalnie obowiązujący dokument. Zakładałem, że instytucja oceniająca podejmie decyzję, czy na podstawie projektu można rozpatrzyć wniosek o środki. Postępowałem jak menedżer, a nie jak urzędnik”.

Zdaniem powołanego w marcu 2024 r. Prezesa Centrum przedstawione we wrześniu 2023 r. projekty strategii Centrum i Sieci Łukasiewicz „nie spełniały elementarnych wymogów stawianych przed tego rodzaju dokumentami”. Prezes Centrum zaznaczył, że „brak przyjęcia wymaganych przez przepisy ustawy o Sieci Badawczej Łukasiewicz strategii stanowi istotne utrudnienie dla realizowania ustawowych celów Centrum i Sieci. Chodzi tu chociażby o ograniczenie możliwości ubiegania się o środki zewnętrzne, jak również trudności w przygotowaniu planów działalności Sieci”. Dodał również, że „od marca 2024 r. prowadzone były prace w celu zidentyfikowania wszystkich dokumentów planistycznych i o charakterze strategicznym przygotowywanych przez Centrum oraz w ramach Sieci Badawczej Łukasiewicz w latach 2019–2024. Przygotowana została nowa struktura dokumentów. Była ona dyskutowana wewnętrznie w ramach Centrum oraz z wybranymi Instytutami Sieci. Nowe dokumenty: Strategia 4-letnia i Strategia 10-letnia Sieci Badawczej Łukasiewicz będą uwzględniały uwagi zgłoszone przez Radę Centrum. Będą to oddzielne dokumenty, przygotowane na bazie pogłębionej, kompleksowej diagnozy sytuacji Sieci oraz poparte danymi statystycznymi z Instytutów”. Jednocześnie poinformował, że w dniu 3 lipca 2024 r. powołał Zespół zadaniowy do spraw opracowania i wdrożenia Strategii Sieci Badawczej Łukasiewicz. Potwierdził, że kolejna wersja strategii, jako dwa odrębne dokumenty zostaną przedstawione Radzie Centrum „na jesieni br.” i planowane ich wejście w życie to 1 stycznia 2025 r.

Przygotowanie projektów dwóch ww. strategii nie wiązało się z poniesieniem przez Centrum dodatkowych kosztów, poza kosztami osobowymi, tj. przyznaniem we wrześniu 2023 r. nagród dla dwóch pracowników etatowych w łącznej wysokości 83 tys. zł za prace przy ostatnim projekcie. Po zmianie Prezesa Centrum w 2024 r. do czasu zakończenia kontroli zawartych zostało pięć umów cywilnoprawnych z osobami fizycznymi na kwotę 273,5 tys. zł. Celem umów było m.in. przygotowanie aktualnej wersji strategii Sieci Badawczej Łukasiewicz. Jak wyjaśniał Prezes Centrum „w marcu 2024 r. w Centrum Łukasiewicz nie istniała komórka organizacyjna realnie odpowiedzialna za strategię w wymiarze analitycznym i merytorycznym. Celem zawarcia umów było możliwe szybkie podjęcie działań, które nie mogły zostać zrealizowane przez organizację w ówczesnej strukturze i zasobach personalnych. Należy zwrócić uwagę na fakt, że brak zaangażowania zewnętrznych zasobów w procesie przygotowania strategii opracowanej w 2023 roku zaowocował brakiem wytworzenia produktu finalnego o odpowiedniej jakości”.

W ocenie NIK brak zatwierdzonych dokumentów strategicznych znacząco utrudniał ustalenie celów krótko- i długoterminowych Sieci. Niektóre wieloletnie przedsięwzięcia o znacznej wartości takie jak Akcelerator Łukasiewicza w 2021 r. oraz Kampusy Łukasiewicza w 2022 r., nie były przewidziane nawet w projekcie strategii 4-letniej z 2020 r.

Rada Centrum Łukasiewicz na posiedzeniu w dniu 23 grudnia 2024 r. podjęła uchwałę o zatwierdzeniu 4-letniej i 10-letniej Strategii Sieci³.

Akcelerator Łukasiewicza

Celem przedsięwzięcia był rozwój innowacyjności w Polsce poprzez integrację nauki i biznesu oraz promowanie współpracy w dziedzinie badań i rozwoju. Nie ustalano dla tego przedsięwzięcia mierników i wskaźników finansowych. Program miał zachęcić do tworzenia spółek przez pracowników i prac nad rozwiązaniami technologicznymi w ramach komercjalizacji pośredniej.

Łączne koszty kolejnych trzech edycji Akceleratora w latach 2021–2023 wyniosły 1923,9 tys. zł i dotyczyły m.in. warsztatów przeprowadzonych dla pracowników instytutów Sieci w zakresie komercjalizacji wyników badań B+R, jak również sfinansowania udziału pracowników w konferencjach tematycznych. Efektem było założenie trzech spółek przez pracowników instytutów Sieci. Żadna z tych spółek nie znalazła jednak dotychczas inwestora zewnętrznego.

³ <https://www.gov.pl/web/nauka/strategia-sieci-badawczej-lukasiewicz-zatwierdzona>.

Kampusy Łukasiewicza

Przedsięwzięcie pn. Kampusy Łukasiewicza polegało na przygotowaniu inwestycji infrastrukturalnych w związku z tworzonymi przez instytuty Sieci Centrami Kompetencji Łukasiewicza. Centrum w latach 2022–2023 realizowało prace związane ze zmianą obecnej siedziby. Zaplanowano budowę Kampusu Łukasiewicza w Macierzyszu pod Warszawą przez konsorcjum złożone z siedmiu instytutów Sieci, Centrum oraz Politechniki Warszawskiej – Centrum Zaawansowanych Materiałów i Technologii CEZAMAT. Warunkiem budowy Kampusu było otrzymanie dofinansowania w ramach Krajowego Planu Odbudowy i Zwiększania Odporności (KPO), jednak wniosek nie został ostatecznie złożony.

W czasie realizacji projektu Prezes Centrum powołał Pełnomocnika ds. Kampusów Łukasiewicza. Ponocono koszty w ramach umów cywilnoprawnych (491,4 tys. zł) lub o świadczenie usług (227,1 tys. zł) np. doradztwa w zakresie rozwiązań prawno-podatkowych, przygotowano również Program Funkcjonalno-Użytkowy oraz Studium Wykonalności. Łącznie Centrum wydało na projekt 718,5 tys. zł. W 2023 r. podjęto decyzję, że Kampus Łukasiewicza nie będzie realizowany, natomiast koncepcję Centrów Kompetencji i związanej z nimi infrastruktury (kampusy) będą realizować instytuty Sieci samodzielnie lub w konsorcjach, w tym również w ramach finansowania z KPO.

Wsparciem w ramach Inwestycji A2.4.1 KPO objętych zostało dziewięć przedsięwzięć instytutów Sieci na łączną kwotę 723,5 mln zł, z których 72,6 % przeznaczono na przedsięwzięcia: *Centrum Kompetencji Mikroelektronika i Fotonika* (370 mln zł) oraz *Rozwój infrastruktury badawczej w innowacyjnych obszarach technologii farmaceutycznych i niskoemisyjnych w ramach Łukasiewicz – IChP – „Kampus Mościcki”* (155,5 mln zł).

Wdrożenie do realizacji koncepcji umiędzynarodowienia Sieci, umieszczonej wyłącznie w projekcie strategii z 2023 r., spowodowało wzrost kosztów służbowych podróży zagranicznych o 143,5 % w stosunku do 2022 r. (z 183,4 tys. zł do 446,5 tys. zł).

5.1.2. Proces łączenia instytutów

Proces łączenia instytutów Sieci przygotowano i przeprowadzono zgodnie z zasadami i trybem określonym w rozporządzeniu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 7 października 2019 r. w sprawie trybu łączenia, podziału i likwidacji instytutów działających w ramach Sieci Badawczej Łukasiewicz⁴.

Połączenia odbywały się zarówno na podstawie wniosku Prezesa Centrum, jak i wspólnego wniosku organów instytutów Sieci i przebiegały prawidłowo. Centrum monitorowało koszty połączenia, których łączną wysokość oszacowano na 137 955,3 tys. zł. Z danych przekazanych przez Centrum, wynika, że koszty zaliczone przez instytuty Sieci w latach 2019–2024 (I półrocze) do kosztów połączenia sfinansowanych z subwencji wyniosły 65 111 tys. zł⁵.

Proces łączenia instytutów przeprowadzony zgodnie z przepisami

Spośród objętych kontrolą instytutów pięć połączeń przeprowadzono na wniosek Prezesa Centrum.

- Utworzenie SBŁ-IMiF (tj. połączenie SBŁ-ITE i SBŁ-ITME) poprzedzone zostało analizą celowości połączenia instytutów, sporządzeniem protokołu z czynności przygotowawczych oraz zainicjowanymi w drugiej połowie sierpnia 2020 r. konsultacjami z organizacjami związkowymi i organami obu instytutów, co było działaniem zgodnym z art. 40 ust. 3 pkt 1 ustawy SBŁ oraz § 2 i § 3 rozporządzenia w sprawie łączenia instytutów.

⁴ Dz. U. poz. 1911. Dalej: rozporządzenie w sprawie łączenia instytutów.

⁵ W tym koszt włączenia nie objętego niniejszą kontrolą SBŁ-Centralnego Ośrodka Badawczo-Rozwojowego Przemysłu Poligraficznego do SBŁ-Instituto Inżynierii Materiałów Polimerowych i Barwników.

W czasie konsultacji organy statutowe SBŁ-ITE (Dyrektor oraz Rada Instytutu) zwracały uwagę na potencjalne komplikacje np. w zakresie różnic w strukturze organizacyjnej instytutów oraz na krótki termin na przeprowadzenie procesu łączenia instytutów i niepełny charakter informacji na temat kosztów procesu przedstawiony w analizie celowości. Rada SBŁ-ITE postulowała też przeprowadzenie wspólnego posiedzenia rad obu instytutów i kierownictwa CŁ w celu omówienia kwestii stworzenia nowego instytutu. Organizacja związkowa SBŁ-ITE wskazywała natomiast m.in. na potencjalne problemy finansowe wynikające ze zobowiązań finansowych SBŁ-ITME oraz nieuregulowanej kwestii własności nieruchomości.

W założeniach CŁ połączenie instytutów miało zwiększyć potencjał badawczy i rynkowy instytutów i usprawnić system zarządzania poprzez integrację ekonomiczną i merytoryczną zaplecza organizacyjnego, technicznego i administracyjnego. Działania te miały, dzięki efektowi skali, wzmocnić pozycję nowego podmiotu w kraju i za granicą oraz zwiększyć liczbę realizowanych projektów badawczych oraz liczbę odbiorców usług. Połączenie instytutów miało też umożliwić rozszerzenie zakresu prowadzonych badań. W obszarze finansowym przewidywano, że przychody będą się składały w 1/3 z subwencji ministra właściwego ds. szkolnictwa wyższego i nauki, 1/3 środków przyznanych na projekty badawczo-rozwojowe i w 1/3 z przychodów z komercjalizacji wyników badań oraz działalności komercyjnej. Łączne przychody w latach 2020–2025, przy założeniu corocznego wzrostu o 5 %, miały osiągnąć 575 264,8 tys. zł (z czego subwencje 179 604 tys. zł, a środki na projekty badawcze 132 178,3 tys. zł). Koszty działalności SBŁ-IMIIF w okresie 2020–2025 miały wynieść łącznie 565 603,6 tys. zł.

Według protokołu z czynności przygotowawczych szacunkowe koszty połączenia w latach 2020–2023 miały wynieść 10 026,4 tys. zł, a faktycznie do końca 2023 r. wydano 9 592,5 tys. zł. Według stanu na dzień 30 czerwca 2020 r. SBŁ-ITME zatrudniał 197 pracowników, w tym 79 w pionie badawczym i 118 w pionie wsparcia, zaś SBŁ-ITE zatrudniał 254 pracowników, w tym 104 w pionie badawczym i 150 w pionie wsparcia. W wyniku połączenia obu instytutów zlikwidowano 13 stanowisk.

- Połączenie SBŁ-ICHp, SBŁ-IF i SBŁ-IBA poprzedzone zostało wykonaniem w 2019 r. *Analizy oceny zasadności połączenia instytutów Sieci Badawczej Łukasiewicz*. Koszt analizy wyniósł 147,6 tys. zł. W dokumencie określono m.in. proponowany sposób połączenia, główne czynniki ryzyka, analizę celowości oraz szacunek kosztów. Za zasadnością połączenia przemawiały następujące przesłanki: włączenie SBŁ-IF i SBŁ-IBA (znajdujących się w trudnej sytuacji finansowej i organizacyjnej, mogącej doprowadzić do upadłości lub likwidacji i w konsekwencji do utraty majątku i dorobku naukowo-badawczego) do SBŁ-ICHp miało zapewnić zachowanie dotychczasowego dorobku naukowo-badawczego obu instytutów; wielkość majątku łączonych jednostek niewspółmierna do skali prowadzonej podstawowej działalności; możliwość efektywnego wykorzystania wspólnych kompetencji obszaru produkcyjnego SBŁ-IF i SBŁ-IBA poprzez powołanie nowego podmiotu zajmującego się produkcją substancji aktywnych, a docelowo także leków generycznych, w tym biofarmaceutyków; w wyniku połączenia możliwe będzie uzyskanie efektu synergii w wielu obszarach oraz ograniczenie pokrywających się kosztów.

Założono, że w wyniku połączenia nastąpi m.in.: wzrost przychodów z działalności badawczo-rozwojowej, racjonalizacja kosztów poprzez ograniczenie kosztów osobowych w obszarze wsparcia, wykorzystanie dotychczasowego potencjału badawczo-rozwojowego instytutów pozwalającego na podejmowanie nowej tematyki badawczej w celu rozwoju nowoczesnych technologii na potrzeby przemysłu, możliwość rozwoju produkcji substancji aktywnych i farmaceutyków oraz rewitalizacja centrum badawczo-naukowego w Warszawie.

W dniu 30 czerwca 2019 r. SBŁ-ICHP zatrudniał 187 pracowników, w tym 104 w pionie badawczym i 83 w pionie wsparcia; SBŁ-IF 160 pracowników, w tym 108 w pionie badawczym i 52 w pionie wsparcia a SBŁ-IBA 116 pracowników, w tym 74 w pionie badawczym i 42 w pionie wsparcia.

Założono, że proces konsolidacji zostanie sfinansowany ze środków własnych SBŁ-ICHP w latach 2019–2020 w wysokości 5 365 tys. zł. Łączne koszty połączenia instytutów wyniosły 14 766,3 tys. zł, z czego z subwencji ministra właściwego ds. szkolnictwa wyższego i nauki – 11 072,9 tys. zł (odpowiednio w: 2020 r. 9190 tys. zł, w 2021 r. 763,6 tys. zł, w 2022 r. 741,3 tys. zł, w 2023 r. 378 tys. zł) a ze środków własnych SBŁ-ICHP 3693,4 tys. zł. Koszty bezpośrednie procesu łączenia (w tym usługi doradcze i prawne, opłaty sądowe, administracyjne, notarialne, wyceny majątku i inwentaryzacji, odtworzenie certyfikatów, akredytacji, dokumentacji, rezerwa na nieprzewidziane wydatki, zmiana nazwy) wyniosły łącznie 11 154,5 tys. zł. Koszty pośrednie (w tym opłaty i dodatkowe koszty osobowe, wzrost kosztów osobowych z tytułu ujednolicenia wynagrodzeń, relokacja, rezerwa na nieprzewidziane wydatki, integracja systemów IT) wyniosły łącznie 3611,8 tys. zł. W 2024 r. nie ponoszono kosztów w związku z procesem łączenia instytutów.

- Utworzenie SBŁ-PIT (tj. włączenie do SBŁ-ILIM czterech Instytutów: SBŁ-IOP, SBŁ-TABOR, SBŁ-ITD i SBŁ-PIMR, a SBŁ-ILIM jako instytut Sieci, do którego zostały włączone cztery powyżej wymienione instytuty zmienił dotychczasową nazwę na Sieć Badawcza Łukasiewicz – Poznański Instytut Technologiczny) poprzedzone zostało postępowaniem przygotowawczym oraz analizą celowości połączenia. Za zasadnością połączenia przemawiały następujące przesłanki: powstanie jednego dużego instytutu, którego potencjał badawczy będzie obejmował dotychczasowy potencjał badawczy łączonych instytutów; nowa jednostka zwiększy możliwości efektywnego wykorzystania wspólnych kompetencji łączonych instytutów dzięki komplementarności obszarów badawczych i wysokich kompetencji w zakresie dotychczas stosowanych technologii wytwarzania; zwiększą się szanse na uzyskanie przewagi konkurencyjnej na rynku usług badawczych; połączenie instytutów pozwoli na rozwój naukowy i rozszerzenie zakresu połączonej jednostki o nowe obszary badawcze wpisujące się w kierunki działania Sieci; planowane jest powstanie multidyscyplinarnych zespołów macierzowych; konsolidacja instytutów Sieci ułatwi przeprowadzenie optymalizacji procesów w obszarach: zatrudnienia, zarządzania i administracji wszystkich pięciu jednostek; usprawnienie procesów wewnętrznych oraz ich elektronizacja.

Założono, że połączony instytut i jego skonsolidowany majątek wzmocni stabilizację finansową jednostki; osiągnie ona silną pozycję rynkową; wzrosną jej szanse na pozyskania projektów naukowo-badawczych w międzynarodowych konkursach; portfel przychodów połączonego Instytutu będzie zdywersyfikowany; połączony instytut stworzy również warunki do urynkowania wynagrodzeń pracowniczych oraz efektywniejszego wykorzystania majątku, w tym głównie nieruchomości.

W dniu 31 grudnia 2020 r. instytuty zatrudniały łącznie 701 pracowników, w tym 169 pracowników w pionie badawczym (24,1 % ogółu zatrudnionych).

Założono, że proces konsolidacji jednostek zostanie sfinansowany środkami własnymi. Koszty bezpośrednie związane z procesem połączenia do poniesienia w latach 2021–2023 zostały oszacowane na 23 300 tys. zł. Faktycznie w latach 2021–2024 (do końca kwietnia) wydano z subwencji 15 800 tys. zł. W ramach łączenia przeprowadzono m.in. szkolenia pracowników przekwalifikowujące i wyrównujące wiedzę o funkcjonowaniu organizacji jako jednego połączonego podmiotu oraz szkolenia dotyczące

obsługi systemu ERP⁶; przygotowano i wdrożono dla pracowników umowy zmieniające warunki zatrudnienia; dokonano optymalizacji procesów: zarządzania szkoleniami, zakupowego, sprzedaży, komercjalizacji, komunikacji wewnętrznej, zarządzania infrastrukturą badawczą, windykacji, dokumentowania prac B+R, pozyskiwania projektów dotowanych, służbowych; przygotowano proces połączenia kompetencji w obszarach merytorycznych, w tym proces relokacji pracowników do nowo powstających od 1 stycznia 2024 r. trzech Centrów Badawczych i Laboratorium⁷; kontynuowano prace związane z integracją systemów IT; zakupiono sprzęt informatyczny oraz oprogramowanie w celu zbudowania bazy danych aparatury badawczej i monitorowania jej efektywnego zarządzania, a także zarządzania własnością intelektualną.

- Utworzenie SBŁ-ŁIT (tj. połączenie SBŁ-IBWC, SBŁ-IPS, SBŁ-IW) poprzedzone zostało postępowaniem przygotowawczym oraz analizą celowości połączenia. Za zasadnością połączenia przemawiały następujące przesłanki: połączony potencjał naukowo-badawczy i zasoby infrastrukturalne pozwolą na rozwinięcie nowych innowacyjnych obszarów działalności; nowa jednostka zwiększy możliwości efektywnego wykorzystania kompetencji instytutów dzięki komplementarności obszarów badawczych i wysokich kompetencji łączonych instytutów w zakresie dotychczas stosowanych technologii wytwarzania; połączenie pozwoli na rozwój naukowy i rozszerzenie zakresu działalności o nowe obszary wpisujące się we wszystkie kierunki działalności Sieci; połączenie instytutów doprowadzi do usprawnienia procesów w obszarach zarządzania i administracji.

Założono, że w wyniku połączenia wystąpi m.in. wzrost przychodów z działalności badawczo-rozwojowej; optymalizacja wykorzystania zasobów majątkowych; zwiększenie zasięgu rynkowego; wzmocnienie wizerunku instytutu; stworzenie przestrzeni dla kreatywnych naukowców i innowacyjnych przedsiębiorców; wzmocnienie współpracy i wymiany międzynarodowej; zwiększenie możliwości aplikowania o duże projekty B+R; optymalne wykorzystanie infrastruktury.

W dniu 1 września 2020 r. SBŁ-IBWC zatrudniał 130 pracowników (dyrekcja – 2 osoby), w tym 43 w pionie badawczym i 85 w pionie wsparcia; SBŁ-IPS zatrudniał 72 pracowników (dyrekcja – 2 osoby), w tym 28 w pionie badawczym i 42 w pionie wsparcia oraz SBŁ-IW 233 pracowników (dyrekcja – 3 osoby), w tym 21 w pionie badawczym i 209 w pionie wsparcia.

Zgodnie z *Analizą celowości połączenia* zaplanowane koszty połączenia na lata 2021–2024 miały wynieść 11 420 tys. zł i dotyczyły działań związanych z optymalizacją zatrudnienia, infrastrukturą (integracją systemów IT, księgowo-finansowych, relokacją aparatury, inwestycjami budowlanymi związanymi z dostosowaniem), działaniami organizacyjnymi oraz optymalizacją procesów administracyjnych. Do końca kwietnia 2024 r. wydatkowano 11 341,6 tys. zł (tj. w 99 %).

- Włączenie SBŁ-IOS do SBŁ-ITiR poprzedzone zostało postępowaniem przygotowawczym oraz analizą celowości połączenia. Za zasadnością połączenia przemawiały następujące przesłanki: zapewnienie zachowania dotychczasowego dorobku naukowo-badawczego IOS; uzyskanie efektu synergii w związku z możliwością wykorzystania zbieżnych kierunków działania w realizowanych pracach badawczo-rozwojowych; rozszerzenie zakresu działalności jednostki po połączeniu w obszarach badawczych.

⁶ ERP (ang. Enterprise Resource Planning) – rodzaj oprogramowania, które służy do planowania zasobów firmy.

⁷ Centrum Nowoczesnej Mobilności, Centrum Zrównoważonej Gospodarki, Centrum Transformacji Cyfrowej, Centrum Badań Laboratoryjnych.

Założono racjonalizację kosztów działalności, wzrost efektywności ekonomiczno-finansowej w nowym układzie organizacyjnym, umożliwienie odbywania stażów naukowych dla absolwentów w wyniku rozszerzenia tematyki naukowo-badawczej o nowe innowacyjne obszary oraz utworzenie nowoczesnego zaplecza laboratoryjnego, a także uzyskanie większych możliwości aplikowania o realizację projektów o znaczeniu strategicznym dla polskiej gospodarki.

Przed połączeniem w SBŁ-IOŚ zatrudnionych było łącznie 38 pracowników, z tego 20 w pionie badawczym i 18 w pionie wsparcia; w SBŁ-ITIR zatrudnionych było łącznie 191 pracowników, z tego w pionie badawczym 144 osoby i 47 w pionie wsparcia.

W trzech przypadkach połączenie instytutów wynikało – stosownie do art. 40 ust. 2 ustawy SBŁ – z wniosku organów instytutów (rad Instytutów i dyrektorów Instytutów) skierowanych do Prezesa Centrum.

- Utworzenie SBŁ-GIT (tj. włączenie dwóch Instytutów: SBŁ-IS, SBŁ-KOMEL do SBŁ-IMŻ i zmiana dotychczasowej nazwy na SBŁ-GIT) poprzedzone zostało m.in. zawarciem porozumienia pomiędzy dyrektorami instytutów, przygotowaniem raportu *Due diligence* oraz biznes planu planowanego połączenia. Za zasadnością połączenia przemawiały następujące przesłanki: w obszarze organizacyjnym (m.in. zwiększenie efektywności wykorzystania aparatury badawczej poprzez zwiększoną ofertę badawczą i zwiększenie zatrudnienia pracowników badawczych, w tym naukowców z zagranicy, skoordynowane planowanie i realizacja inwestycji w zaplecze badawcze); obszarze merytorycznym (połączenie przyczyni się do realizacji interdyscyplinarnych prac B+R oraz ich komercjalizacji, w szczególności w dotychczasowych obszarach działalności – energetycznym, obronnym, maszynowym, transportowym – oraz w obszarach nowych specjalizacji – przemyśle kosmicznym i lotniczym). Wskazano również na zasadność proponowanego procesu połączenia SBŁ-KOMEL z SBŁ-IMŻ i SBŁ-IS – jako instytutu małego, o niskim poziomie zatrudnienia i niskich kapitałach. Założono, że połączenie instytutów pozwoli m.in. na: realizację wspólnych nowych przedsięwzięć w sektorach energetycznym, obronnym, kosmicznym i lotniczym dzięki konsolidacji kadry B+R oraz aparatury badawczej; komercjalizację wyników badań B+R dla sektorów energetycznego, obronnego, kosmicznego oraz transportu przynoszący efekt wzrostu przychodów z komercjalizacji; możliwość utworzenia unikatowych laboratoriów; wzrost potencjału transferu wiedzy do przemysłu i komercjalizacji wyników badań w postaci specjalistycznych szkoleń.

Według stanu na dzień 31 grudnia 2022 r.: w SBŁ-IMŻ zatrudnione były 122 osoby, z tego 48 w pionie badawczym i 74 w pionie wsparcia; w SBŁ-IS – 141 osób, z tego 40 w pionie badawczym i 101 osób w pionie wsparcia; w SBŁ-KOMEL – 62 osoby, z tego 17 w pionie badawczym i 45 w pionie wsparcia.

Planowane koszty połączenia instytutów w latach 2022–2027 mają wynieść 15 813,8 tys. zł (z tego 15 055,3 tys. zł w latach 2022–2024). Faktycznie do 22 lipca 2024 r. wydatkowano 8229,5 tys. zł (głównie z powodu zaniechania części zaplanowanych inwestycji budowlanych w związku z zamiarem budowy nowej siedziby).

- Utworzenie SBŁ-WIT (tj. włączenie SBŁ-IMP do SBŁ-IMBiGS i zmiana dotychczasowej nazwy na SBŁ-WIT) poprzedzone zostało m.in. czynnościami przygotowawczymi, uchwałami rad instytutów i opinią związków zawodowych, przygotowaniem raportu *Due diligence* i biznes planu. Za zasadnością połączenia przemawiało: w obszarze organizacyjnym (m.in. zwiększenie możliwości zatrudnienia wybitnych krajowych i zagranicznych naukowców dzięki większemu budżetowi; optymalizacja

struktury organizacyjnej wg modelu organizacji Łukasiewicza; konsolidacja jednostek certyfikacyjnych i laboratoriów badawczych); w obszarze merytorycznym połączenie przyczyni się do realizacji interdyscyplinarnych prac B+R oraz ich komercjalizacji. Założono, że połączenie instytutów pozwoli m.in. na: możliwość tworzenia interdyscyplinarnych zespołów badawczych dostosowanych do wymagań stawianych w programach europejskich

i krajowych, wzrost aplikacji projektowych z funduszy europejskich, rozwój ośrodka Enterprises Europe Network – Central Poland ⁴⁸.

W dniu 31 lipca 2022 r.: w SBŁ-IMBiGS zatrudnionych było 130 osób, z tego 20 w pionie badawczym i 110 w pionie wsparcia; w SBŁ-IMP – 121 osób, z tego 47 w pionie badawczym i 74 osoby w pionie wsparcia.

We wniosku koszty łączenia instytutów w okresie 2022–2027 oszacowano na 8797,7 tys. zł, w tym do sfinansowania ze środków własnych – 3599 tys. zł i 5198,7 tys. zł z subwencji.

Faktyczne koszty wyniosły: w 2022 r. – 498,1 tys. zł (z czego 463,1 tys. zł sfinansowano z subwencji, 35 tys. zł ze środków własnych Instytutu); w 2023 r. – 5102,3 tys. zł (z czego 2391,9 tys. zł sfinansowano z subwencji, 2710,4 tys. zł ze środków własnych Instytutu). Planowane na 2024 r. koszty to 5722 tys. zł (z czego 1620 tys. zł ma pochodzić z subwencji i 4 102 tys. zł ze środków własnych). Do 30 kwietnia 2024 r. poniesiono z subwencji koszty w wysokości 604,8 tys. zł.

W wyniku działań związanych z procesem łączenia, m.in.: wdrożono elektroniczny obieg dokumentów; zintegrowano odrębnie funkcjonujące systemy księgowe; wprowadzono cyfryzację zarządzania nieruchomościami; wdrożono moduł controllingowy; opracowano nowy system rekrutacji pracowników naukowych oraz rozpoczęto proces rekrutacji, który jest kontynuowany w 2024 r.

- Utworzenie SBŁ-KIT (tj. włączenie SBŁ-IZTW do SBŁ-IO i zmiana dotychczasowej nazwy na SBŁ-KIT – w trybie art. 40 ust. 1 pkt 1 ustawy SBŁ) poprzedzone zostało m.in. czynnościami przygotowawczymi i analizą celowości połączenia. Założono, że w wyniku połączenia zwiększą się możliwości efektywnego wykorzystania wspólnych kompetencji, wzrosną możliwości realizacji projektów interdyscyplinarnych o znaczeniu strategicznym dla polskiej gospodarki, przeprowadzona zostanie optymalizacja procesów obszarów zarządzania i administracji obu instytutów. Połączenie instytutów miało też spowodować wzrost przychodów z działalności badawczo-rozwojowej i optymalizację wykorzystania zasobów majątkowych.

W dniu 16 lipca 2020 r.: w SBŁ-IO zatrudnionych było 99 osób, z tego 32 w pionie badawczym i 67 w pionie wsparcia; w SBŁ-IZTW – 114 osób, z tego 21 w pionie badawczym i 93 osoby w pionie wsparcia. Koszty nakładów związanych z procesem łączenia zostały oszacowane w wysokości 15 985,1 tys. zł.

W trybie art. 40 ust. 2 ustawy SBŁ zostało przeprowadzone włączenie SBŁ-ITAM do SBŁ-KIT. Połączenie zostało poprzedzone m.in. przygotowaniem raportu *Due diligence* i biznes planu. Za zasadnością połączenia przemawiały następujące przesłanki: w obszarze organizacyjnym (m.in. powstanie większych jednostek z większą elastycznością działania – utworzenie nowego Centrum Badawczego-Rozwojowego – Centrum Inżynierii Biomedycznej oraz konsolidacja już istniejących centrów; podniesienie efektywności

⁴⁸ Ośrodek EEN przy SBŁ-WIT jest częścią konsorcjum EEN-Central Poland, którego koordynatorem jest Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości. EEN to sieć, która oferuje małym i średnim przedsiębiorstwom kompleksowe usługi, które mają im pomóc rozwinąć ich potencjał i zdolności innowacyjne.

wykorzystania aparatury badawczej); w obszarze merytorycznym (m.in. zwiększenie efektywności pozyskiwania projektów; zwiększenie potencjału oferty badawczej oraz sprzedaży usług B+R). Założono, że połączenie instytutów pozwoli na maksymalne wykorzystanie potencjału badawczego i rynkowego instytutów w postaci połączonych kompetencji badawczych personelu oraz zaawansowanej infrastruktury badawczej. Nakłady w związku z procesem połączenia oszacowano w wysokości 4210 tys. zł.

W marcu 2022 r. w SBŁ-ITAM zatrudnionych było 67 osób, w tym 30 w pionie badawczym i 37 w pionie wsparcia.

Koszty łączenia instytutów w latach 2020–2023 wyniosły 6764,6 tys. zł (z tego koszty połączenia ww. dwóch instytutów i stworzenia SBŁ-KIT: 5249,8 tys. zł oraz połączenia SBŁ-KIT i SBŁ-ITAM: 1514,8 tys. zł).

Ocena przez Centrum procesu połączenia instytutów przebiegała częściowo podczas kontroli w instytutach w zakresie jakości pracy, gospodarki finansowej (w tym wyników finansowych), struktury organizacyjnej (podziału na pion/centra/sekcje i zachodzących przekształceń, także w wyniku procesów połączeniowych instytutów), co pozwalało na uzyskanie obrazu funkcjonowania skonsolidowanego Instytutu. Opierano się także na analizie rocznych sprawozdań finansowych i sprawozdań z działalności. Kontrole wybranych procesów połączeń zostaną włączone do rocznego planu kontroli na 2025 r.

**Wyższe zatrudnienie
w pionie wsparcia
niż w pionie badawczym**

Zgodnie z art. 48 ustawy SBŁ Centrum Łukasiewicz oraz instytuty Sieci zatrudniają pracowników pionu badawczego i pionu wsparcia. W dziewięciu spośród 10 skontrolowanych instytutów, w tym ośmiu, w których przeprowadzono proces łączenia zatrudnienie w pionie badawczym wahało się w przedziale 23–46 %. Jedynie w SBŁ-PORT w ostatnich dwóch latach struktura ta uległa zmianie. Jeszcze w 2021 r. na 318 pracowników Instytutu, w pionie badawczym było zatrudnionych 68 osób, natomiast od 2022 r. na 331 pracowników 189 było zatrudnionych w pionie badawczym, a w 2023 r. na 365 osób zatrudnionych ogółem, 188 osób w pionie badawczym.

Przyporządkowanie stanowisk do pionów określone zostało w rozporządzeniu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 27 marca 2019 r. w sprawie wykazu stanowisk, na których są zatrudniani pracownicy Centrum Łukasiewicz i instytutów działających w ramach Sieci Badawczej Łukasiewicz, oraz kwalifikacji wymaganych do ich zajmowania⁹. Zgodnie z rozporządzeniem do pionu badawczego zalicza się stanowiska: lider obszaru, główny specjalista, starszy specjalista, specjalista i młodszy specjalista (wszystkie stanowiska z wymogiem doświadczenia w sektorze badawczo-rozwojowym). Do pionu wsparcia przyporządkowano 20 stanowisk, w tym m.in. dyrektora instytutu, głównego inżyniera, specjalistę technicznego, rzeczownika patentowego.

5.1.3. Gospodarka finansowa

**Przychody
Centrum Łukasiewicz**

Przychody Centrum Łukasiewicz w latach 2019–2024 (I półrocze) wyniosły ogółem 270 027 tys. zł. Zasadniczą część przychodów stanowiła subwencja, z której pokrywano koszty działalności oraz realizacji zadań Centrum, o których mowa w art. 2 ust. 2 ustawy SBŁ (działalność podstawowa) w wysokości 165 503,9 tys. zł (61,3 % przychodów ogółem). Drugą co do wielkości pozycję stanowiły przychody z innych źródeł, które wyniosły łącznie 93 368,2 tys. zł. Przychody w ramach dotacji celowych, w tym na realizację przez Centrum projektów badawczych w ramach celu Sieci oraz na inwestycje związane z obsługą realizacji zadań wyniosły łącznie 4758,2 tys. zł, zaś przychody z odsetek 3704 tys. zł. Kolejną pozycję przychodów stanowiły środki przekazane przez Ministra w ramach zadań zleconych na podstawie art. 404 ust. 1 ustawy

⁹ Dz. U. poz. 591.

Pswn, tj. na przeprowadzenie działań mających na celu popularyzację nauki oraz kształtowanie świadomości społecznej w obszarze nowych technologii, realizowanego poprzez organizację Kongresu Społecznej Odpowiedzialności Nauki – Nauka dla Ciebie w 2019 r. (2550,6 tys. zł). Najmniejszą pozycję przychodów stanowiły środki pochodzące ze źródeł zagranicznych niepodlegające zwrotowi (142 tys. zł).

**Koszty Centrum
Łukasiewicz**

Koszty ogółem w latach 2019–2024 (I półrocze) wyniosły 240 284,3 tys. zł. Największą pozycję stanowiły koszty realizacji zadań (koszty finansowania lub dofinansowania projektów badawczych realizowanych przez instytuty Sieci finansowane środkami pochodzącymi z obligacji). Od 2020 r. wyniosły one 100 007,2 tys. zł (41,6 % kosztów ogółem). Drugą co do wielkości pozycję kosztów stanowiły wynagrodzenia w łącznej wysokości 69 109 tys. zł (28,8 % kosztów ogółem), w tym pracowników zatrudnionych na podstawie stosunku pracy 61 316,8 tys. zł i w ramach umów cywilnoprawnych 7792,2 tys. zł. Kolejną istotną pozycją były koszty usług obcych wynoszące 30 788,7 tys. zł. Centrum poniosło również koszty funkcjonowania działającego przy Prezesie Centrum Kolegium Doradców, które w latach 2019–2024¹⁰ wyniosły łącznie 93,4 tys. zł.

W latach 2019–2024 (I półrocze) koszty wynagrodzeń¹¹ Prezesa i Wiceprezesów Centrum wyniosły łącznie 11 746,1 tys. zł. Część wydatków poniesionych przez Centrum na rzecz odwołanych z funkcji Prezesów i Wiceprezesów Centrum dokonana została w sposób niezgodny z obowiązującymi przepisami a tym samym niegospodarnie.

**Centrum wypłaciło
nienależne
wynagrodzenia
i świadczenia
dodatkowe
dla byłych Prezesów
i Wiceprezesów**

Prezes Centrum wypłacił byłym Prezesom i Wiceprezesom Centrum odwołanym ze stanowiska przez ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego i nauki wynagrodzenie za okres wypowiedzenia stosunku pracy, co było niezgodne z art. 15 ust. 3 ustawy SBŁ w związku z art. 70 § 1² Kodeksu pracy.

Stosunek pracy z Prezesem lub Wiceprezesem Centrum był nawiązywany na podstawie powołania, tj. zgodnie z art. 11 ust. 2 ustawy SBŁ. Powołanie na stanowisko, jako rodzaj stosunku pracy, objęte było regulacją art. 68 i nast. Kp. Art. 70 § 1² Kp wskazuje, że stosunek pracy z pracownikiem odwołanym ze stanowiska rozwiązuje się na zasadach wskazanych w przepisach o powołaniu, chyba że przepisy szczególne stanowią inaczej. Zgodnie z art. 15 ust. 3 ustawy SBŁ z dniem odwołania Prezesa lub Wiceprezesa Centrum wygasa z mocy prawa zawarta z nim umowa o zarządzanie.

Odwołani ze stanowisk przez ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego i nauki Prezesi i Wiceprezesi Centrum Łukasiewicz otrzymywali wynagrodzenie miesięczne (w łącznej wysokości 1106,1 tys. zł¹²) oraz świadczenia dodatkowe¹³ (w łącznej wysokości 29,2 tys. zł) przyznane w umowie o zarządzanie w okresie wypowiedzenia stosunku pracy, który wynosił od jednego miesiąca do sześciu miesięcy.

**Centrum wypłaciło
nienależne odprawy
dla byłego Prezesa
i Wiceprezesa**

Byłemu Prezesowi i Wiceprezesowi wypłacono odprawy z tytułu odwołania ze stanowiska w łącznej wysokości 288,4 tys. zł pomimo złożenia przez nich rezygnacji. Było to niezgodne z § 11 ust. 7 umów o zarządzanie.

Ww. umowy przewidywały, że w razie odwołania z funkcji z innych przyczyn niż naruszenie podstawowych obowiązków ze stosunku pracy, zarządzającemu przyznaje się odprawę w wysokości trzykrotności wynagrodzenia miesięcznego.

¹⁰ Na dzień 2 maja 2024 r.

¹¹ Wynagrodzenie miesięczne brutto stanowiące krotność podstawy zgodnie z art. 8 ust. 6a ustawy kominowej, bez wynagrodzenia chorobowego, zasiłków chorobowych i macierzyńskich oraz świadczeń dodatkowych i odpraw.

¹² Wynagrodzenie miesięczne w przypadku odwołania w trakcie miesiąca wyliczone na podstawie iloczynu liczby godzin pozostałych do przepracowania w danym miesiącu po odwołaniu oraz stawki godzinowej wyliczonej jako iloraz wynagrodzenia miesięcznego i nominalnego czasu pracy w danym miesiącu.

¹³ Świadczenia dodatkowe wypłacone w przypadku odwołania w trakcie miesiąca wyliczone na podstawie iloczynu liczby godzin pozostałych do przepracowania w danym miesiącu po odwołaniu oraz stawki godzinowej wyliczonej jako iloraz świadczenia dodatkowego i nominalnego czasu pracy w danym miesiącu. Świadczenia dodatkowe obejmowały m.in. koszty dodatkowego ubezpieczenia, zwrot kosztów zamieszkania, świadczenia z Zakładowego Funduszu Świadczeń Socjalnych.

Jednocześnie zgodnie z § 11 ust. 7 umowy wypowiedzenie umowy o zarządzanie przez którąkolwiek ze stron jest równoznaczne z odwołaniem zarządzającego z funkcji, z tym jednak zastrzeżeniem, że wypowiedzenie umowy przez zarządzającego nie prowadzi do nabycia przez niego prawa do odpłaty, o której mowa w § 6 ust. 4 umowy.

Odwołanie przez ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego i nauki ww. osób poprzedzone zostało złożeniem przez nich – z ich inicjatywy – rezygnacji z pełnienia funkcji.

**Fundusze
obligatoryjne
i fakultatywne
Centrum Łukasiewicz**

Stosownie do postanowień art. 59 ustawy SBŁ w Centrum utworzono fundusze obligatoryjne: statutowy i rezerwowy. Fundusz statutowy w 2019 r. wynosił 109,1 tys. zł i w kolejnych latach pozostawał na tym samym poziomie. Fundusz rezerwowy utworzony został w 2022 r. Przekazane na ten fundusz środki wyniosły 1382,8 tys. zł.

W Centrum – stosownie do art. 60 ust. 1 pkt 1 i 2 ustawy SBŁ – utworzono także dwa fundusze fakultatywne: nagród i rozwoju. Fundusz nagród został w 2022 r. zasilony kwotą 453 tys. zł, która została przeznaczona na wypłatę nagród dla pracowników Centrum. W kolejnym roku na fundusz ten przeznaczone zostały środki w wysokości 505,1 tys. zł. Na fundusz rozwoju przekazano 22 556,3 tys. zł. Nie wydatkowano środków z tego funduszu.

**Skarbowe papiery
wartościowe**

W latach 2020–2023 Centrum otrzymało skarbowe papiery wartościowe (obligacje zerokuponowe) o łącznej wartości nominalnej 156 067 tys. zł.

Centrum dokonało sprzedaży dwóch emisji obligacji uzyskując łącznie 143 519,2 tys. zł. Koszt wcześniejszej sprzedaży, łącznie z marżą wyniósł 316,9 tys. zł, tj. 0,2 % wartości wykupionych obligacji. Pozostałe obligacje nie zostały sprzedane przed terminem ich wykupu. Środki uzyskane ze sprzedaży lub wykupu obligacji zostały przeznaczone na dofinansowanie projektów badawczych realizowanych przez instytuty Sieci. Ogółem w okresie 2021–2023 wydatkowano 86 804,7 tys. zł. Ponadto Centrum pokryło ze środków ze sprzedaży lub wykupu obligacji w latach 2021–2023 koszty w wysokości 9615,2 tys. zł m.in. na zakup infrastruktury i oprogramowania informatycznego.

5.1.4. Realizacja zadań oraz nadzór nad instytutami Sieci

**Realizacja
obowiązków przez
Prezesa Centrum**

Prezes Centrum realizował ustawowe zadania zatwierdzając statuty i regulaminy organizacyjne instytutów Sieci. Zatwierdzał również plany finansowe i sprawozdania finansowe instytutów Sieci oraz wywiązał się z obowiązku wyboru firmy audytorskiej do badania sprawozdania finansowego instytutów Sieci.

**Centrum
nie sporządzało
planów finansowych
zgodnie z ustawą SBŁ**

Plany finansowe Centrum na lata 2019–2024 były sporządzane niezgodnie z art. 57 ust. 2 ustawy SBŁ. W szczególności nie wyodrębniano w nich dotacji celowych na realizację projektów badawczych i projektów inwestycyjnych realizowanych przez instytuty Sieci oraz nie wykazywano stanu środków pieniężnych na początek i na koniec roku.

Prezes Centrum zadeklarował podjęcie prac nad zmianą schematu planu finansowego wskazując, że zmiana nie jest możliwa tylko na poziomie Centrum, ale wymaga również zaangażowania ministra nadzorującego.

**Centrum przygotowało
niezgodne z ustawą
szablony planów
finansowych
dla instytutów Sieci**

Także szablony planów finansowych przygotowane przez Centrum dla instytutów Sieci w latach 2019–2024 zostały sporządzone niezgodnie z art. 63 ust. 2 ustawy SBŁ. W szczególności nie wyodrębniano w nich dotacji celowych na realizację projektów badawczych i projektów inwestycyjnych realizowanych przez instytuty Sieci oraz dotacji podmiotowych.

**Przyznawanie dotacji
instytutom Sieci przez
Prezesa Centrum**

W latach 2019–2024 (I półrocze) Centrum Łukasiewicz ogłosiło pięć naborów wniosków o dotacje celowe przyznawane przez Prezesa Centrum. Były one przeznaczone na realizację przez instytuty Sieci projektów badawczych w ramach celu Sieci, o którym mowa w art. 1 ust. 2 pkt 1 ustawy SBŁ (projekty badawcze) oraz na finansowanie lub dofinansowanie kosztów inwestycji związanych z realizacją przez instytuty Sieci projektów badawczych w ramach powyższego celu Sieci (projekty inwestycyjne).

Instytuty Sieci złożyły łącznie 655 wniosków, w tym 514 na realizację projektu badawczego i 141 na realizację projektu inwestycyjnego. Centrum dofinansowało 103 projekty na kwotę 282 974,3 tys. zł. W grupie projektów inwestycyjnych największe dofinansowanie wyniosło 16 000 tys. zł, natomiast wśród projektów badawczych 11 873,5 tys. zł.

Długotrwały był proces oceny raportów rocznych (od 72 do 259 dni) i końcowych (od 184 do 455 dni). W odniesieniu do raportów poddawanych ocenie do 2023 r. – poza jednym przypadkiem – nie było możliwe stwierdzenie, że Centrum w ramach prowadzonego nadzoru potwierdziło, że zakończone projekty przyniosły oczekiwane rezultaty w obszarze naukowo-badawczym poza deklaracjami instytutów Sieci przedstawionymi w tym zakresie w raportach końcowych.

Wyzwania Łukasiewicza

Celem przedsięwzięcia pn. Wyzwania Łukasiewicza było inicjowanie projektów badawczo-rozwojowych m.in. przez budowę zespołów badawczych dysponujących kompetencjami i infrastrukturą potrzebną do rozwiązania problemów technologicznych (ścieżka B+R) zgłaszanych przez podmioty zewnętrzne, głównie przedsiębiorców oraz przygotowywanie ofert na sprzedaż produktów i usług (ścieżka P+U). Wyzwania w ramach ścieżek były realizowane w tzw. strumieniach: Biznes do Łukasiewicza (B2Ł), Łukasiewicz do Biznesu (Ł2B) oraz Łukasiewicz do Łukasiewicza (Ł2Ł).

Ogółem w latach 2019–2023 opublikowano w Intranecie Łukasiewicza 2667 wyzwań i zawarto 153 umowy. Jednak ich wartość wykazano od 2022 r. (w 2022 r. siedem umów w ścieżce B+R na kwotę 461,2 tys. zł oraz 61 umów w ścieżce P+U na kwotę 685 tys. zł, a w 2023 r. trzy umowy w ścieżce B+R na kwotę 508,1 tys. zł i 46 umów w ścieżce P+U na kwotę 955 tys. zł).

W odniesieniu do Wyzwań Łukasiewicza w raporcie z ewaluacji wskazano m.in., że: *W trakcie spotkań warsztatowych z przedstawicielami IŁ prowadzonych w ramach ewaluacji podnoszono kwestię efektywności programu pn. „Wyzwania Łukasiewicza”. Choć pomysł spotkał się z ogromnym zainteresowaniem ze strony przedsiębiorców i liczba składanych w ramach tego systemu zapytań była imponująca (nawet ponad 1000 zgłoszeń rocznie, ujmując w tym Wyzwania złożone w perspektywie wewnętrznej), efektywność tego działania oceniona pod kątem faktycznie zawartych umów czy zrealizowanych wdrożeń była bardzo niska (np. w jednym roku podpisano 11 umów, w innych latach prawdopodobnie jeszcze mniej). Należy tu mieć na uwadze fakt, że przygotowanie odpowiedzi na postawione Wyzwania łączyło się ze znacznym zaangażowaniem zasobów kadrowych SBŁ. Ponadto wiedza przekazywana w odpowiedzi na wyzwanie często już wystarczała przedsiębiorcy do podjęcia działań B+R z wyłączeniem SBŁ, a narzędzie to było w pierwszych latach funkcjonowania programu oferowane darmowo, co stwarzało niekorzystną dla Sieci sytuację. Na konieczność zdecydowanej i głębokiej rewizji Wyzwań wskazywano w raporcie za rok 2022 – mimo iż stanowiło ono wartościowe z punktu widzenia klienta i innowacyjne rozwiązanie, a także skuteczne narzędzie budowy marki i rozpoznawalności Sieci. Rzeczywisty wpływ na podmioty gospodarcze, wyrażony wartością zawartych umów czy zrealizowanych wdrożeń, zgodnie z zapisami w sprawozdaniu, pozostawał niewielki i niedookreślony, stąd wskazywano na konieczność rzetelnej oceny i modyfikacji koncepcji. Z drugiej strony w trakcie przeprowadzonych warsztatów z klientami SBŁ potwierdzono informację, że narzędzie to było bardzo pozytywnie oceniane przez przedsiębiorców. Podkreślano szczególnie wygodę (jeden punkt kontaktu, bez konieczności samodzielnego wyszukiwania Instytutów i kontaktowania się osobno z każdym z nich) oraz fakt, że najczęściej przedstawiano dwie, trzy alternatywy dla rozwiązania problemu. Narzędzie to również pozytywnie wpływało na współpracę pomiędzy poszczególnymi Instytutami. Biorąc pod uwagę powyższe, całkowita rezygnacja z Wyzwań byłaby niewskazana, natomiast należy tak dopracować ich koncepcję, aby wspierały one w większym stopniu interesy i cele Sieci.*

Jeden przypadek umorzenia należności instytutu Sieci

W latach 2019–2024 (I półrocze) Prezes Centrum zgodnie z ustawowymi przesłankami, po uzyskaniu zgody ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego i nauki, umorzył należność SBŁ-IMiF Mi w wysokości 423,2 tys. zł wraz z odsetkami w wysokości określonej jak dla zaległości podatkowych i opublikował informacje o umorzeniu w BIP.

**Kontrola wewnętrzna
i kontrole w instytucjach**

W Centrum przeprowadzono siedem planowych kontroli wewnętrznych komórek organizacyjnych Centrum oraz dwie kontrole doraźne. Zatwierdzoną przez Prezesa Centrum informację o zrealizowanych kontrolach przekazywano do ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego i nauki.

W ramach sprawowanego nadzoru określonego w art. 36 ust. 1 ustawy SBŁ Prezes Centrum przeprowadził 27 kontroli instytutów, w tym pięć przekrojowych, 19 problemowych, z których 11 dotyczyło kontroli projektu dotacyjnego, dwie doraźne i jedną sprawdzającą. W ramach nadzoru wynikającego z art. 36 ust. 3 ustawy SBŁ przeprowadzono 31 z 39 zaplanowanych kontroli (osiem było w toku). W wyniku kontroli wydano: jedną ocenę pozytywną, trzy oceny pozytywne z uchybieniami, 24 oceny pozytywne z nieprawidłowościami oraz trzy oceny negatywne.

**Nierzetelna
sprawozdawczość
w Kokpicie Zarządczym**

Nierzetelnie prowadzona była sprawozdawczość Sieci w oparciu o narzędzie Kokpit Zarządczy. Kokpit nie przedstawiał wiarygodnych informacji niezbędnych do zapewnienia właściwego zarządzania Siecią, ponieważ dane wprowadzane do niego przez instytuty Sieci nie zawsze były rzetelne, a przyjęte zasady raportowania i weryfikacji przez Centrum danych nie dawały gwarancji ich poprawności.

Dane z Kokpitu dotyczące projektów badawczych w latach 2019–2023 nie były prawidłowo weryfikowane przez Centrum w zakresie poprawności nadawanych statusów¹⁴ oraz ujmowania realizowanych projektów. Projekt realizowany przez kilka instytutów Sieci (konsorcjum) mógł zostać wykazany jako realizowany odrębnie przez każdy z instytutów. Zgodnie z przewodnikiem po Kokpicie w pozycji całkowity budżet projektu należało umieszczać budżet całego projektu (wszystkich konsorcjantów) czyli kwotę dofinansowania wraz z wkładem własnym, a w przypadku gdy Instytutowi Sieci nie był znany całkowity budżet projektu należało wpisać w tym polu wartość budżetu Instytutu Sieci w projekcie.

Kokpit nie umożliwiał na poziomie Sieci zagregowania danych do szczegółowości projektu, tj. które instytuty realizują dany projekt, jaką ma on wartość lub status. Projekty nie posiadały jednoznacznego i unikalnego identyfikatora, który wykluczyłby możliwość duplikowania danych w obrębie jednego instytutu lub całej Sieci – stosowano akronim projektu, który nie spełniał wymogu unikalności charakterystycznego dla systemów IT i baz danych.

Wprowadzane do Kokpitu dane w kategorii projektów badawczo-rozwojowych (projekty B+R) w latach 2019–2023 (do września) obejmowały każdy rodzaj przedsięwzięcia realizowanego przez instytuty Sieci, w tym projekty inwestycyjne, prace przygotowawcze do projektów, co uniemożliwiało rzetelne ustalenie faktycznej liczby projektów B+R. Dopiero od IV kw. 2023 r. wprowadzono jednolitą definicję projektu, który może zostać zaraportowany w Kokpicie.

Skutkiem wprowadzenia w październiku 2023 r. zmiany z miesięcznego raportowania na raportowanie kwartalne było duplikowanie części danych, zmiany w wizualizacji oraz brak możliwości porównania danych pomiędzy latami.

W obszarze komercjalizacji raportowane były dane ilościowe dotyczące umów komercjalizacyjnych, zgłoszeń patentowych krajowych i międzynarodowych, w tym europejskich i uzyskanych patentów oraz działań w innej formie, np. prawo z rejestracji wzoru przemysłowego, prawo z rejestracji znaku towarowego, spisane i zabezpieczone w odpowiedni sposób know-how. Weryfikacja danych ilościowych w tym obszarze pomiędzy danymi z Kokpitu a danymi uzyskanymi przez kontrolerów NIK w kilku instytutach Sieci objętych kontrolą wykazała rozbieżności.

W obszarze finanse weryfikacja danych wprowadzanych przez instytuty Sieci do Kokpitu odbywała się co miesiąc w oparciu o wprowadzone przez Centrum zasady i wytyczne w zakresie prowadzenia rachunkowości i sprawozdawczości finansowej. Weryfikacja danych źródłowych w trzech instytutach Sieci ujawniała rozbieżności z danymi przekazanymi w Kokpicie w jednej jednostce.

¹⁴ Możliwe statusy: przygotowywany, porzucony, przerwany, w fazie oceny, odrzucony formalnie, odrzucony merytorycznie, zaakceptowany, w trakcie realizacji, zakończony.

5.2. Działalność instytutów Sieci

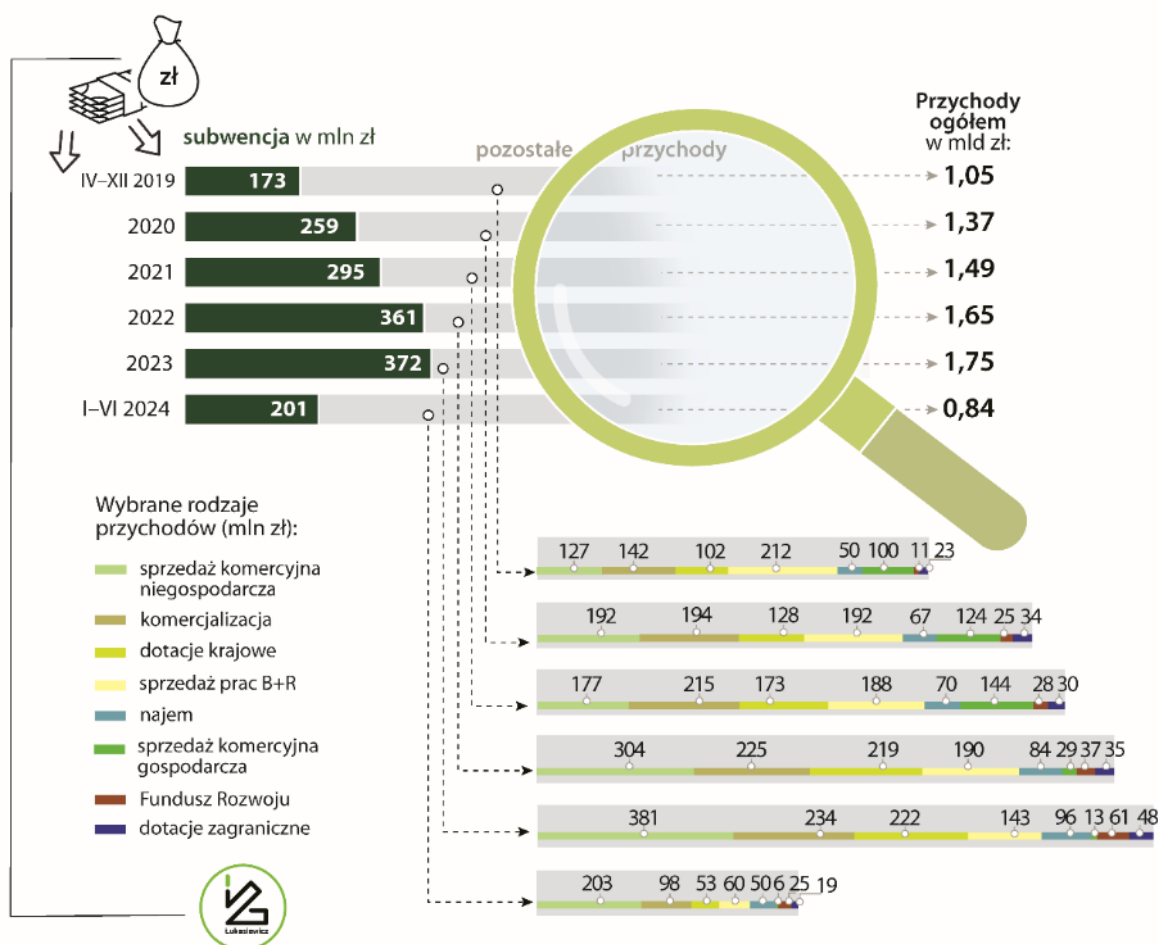
W części instytutów wystąpiły nieprawidłowości związane z wypłatami nienależnych środków dla kierownictw instytutów. Nie wszystkie instytuty przestrzegały także przepisów ustawy Prawo zamówień publicznych, jak również nie zawsze rzetelnie zawierano i rozliczano umowy cywilnoprawne. Centrum przygotowało niezgodne z ustawą szablony planów finansowych dla instytutów Sieci, w związku z czym – kierując się wytycznymi Centrum – w instytutach w planach nie wyodrębniano niektórych ustawowych elementów. Wystąpiły także przypadki nierzetelnego sporządzania sprawozdań finansowych przez instytuty. Stwierdzono również szereg nieprawidłowości związanych z wprowadzanymi przez instytuty Sieci do systemu informatycznego Kokpit Zarządczy danymi, które nie zawsze były rzetelne.

5.2.1. Gospodarka finansowa

Przychody instytutów Sieci

Przychody instytutów Sieci w latach 2019–2024 (I półrocze) wyniosły ogółem 8 157 445,5 tys. zł. W strukturze przychodów największą pozycję (17 % przychodów instytutów ogółem) stanowiły wpływy ze sprzedaży komercyjnej niegospodarczej (tj. działalności instytutów poza działalnością podstawową określoną w art. 2 ust. 2 i art. 3 ust. 2 ustawy SBŁ – np. z tytułu dokonywania oceny zgodności, prowadzenia działalności certyfikacyjnej, kursów i szkoleń).

Infografika nr 2
Przychody instytutów SBŁ

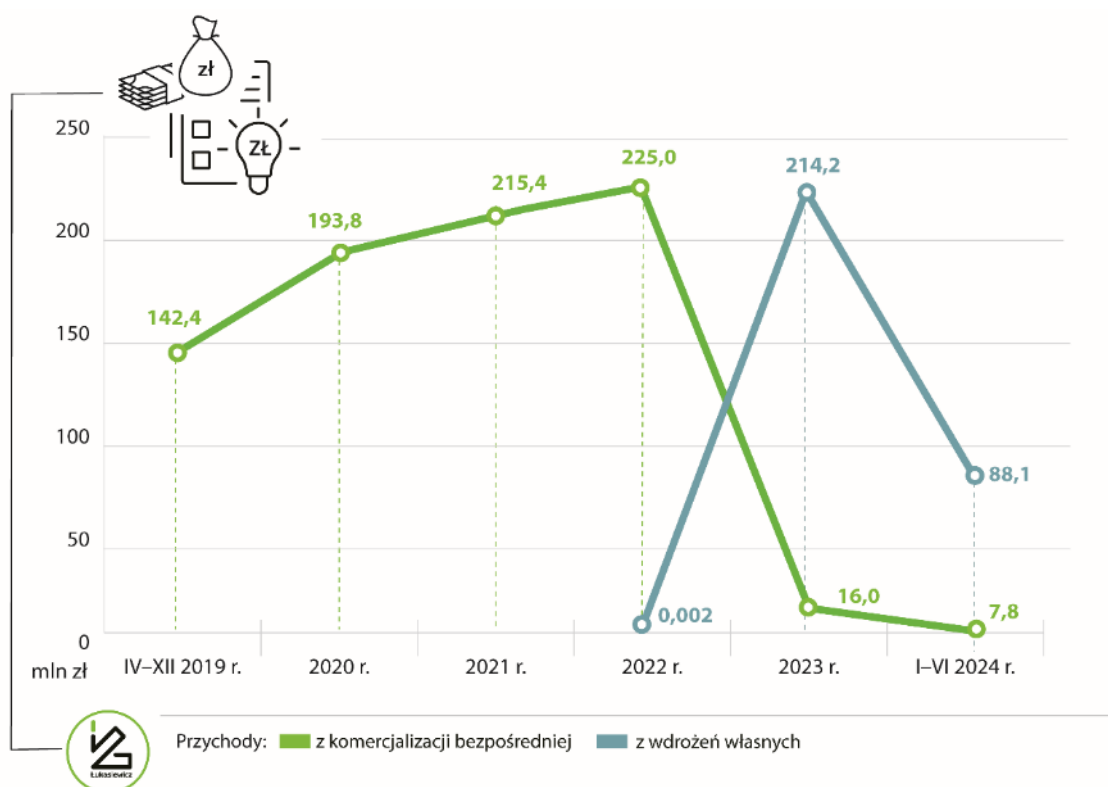
Źródło: wyniki kontroli NIK na podstawie danych uzyskanych z Centrum Łukasiewicz.

Kolejną pozycję przychodów stanowiły środki uzyskane z komercjalizacji (13,6 % przychodów instytutów ogółem). Jednak dane w tym zakresie są obarczone błędem. Do przychodów z komercjalizacji zaliczano także bezzasadnie sprzedaż produktów lub usług wytworzonych lub świadczonych w oparciu o wyodrębnioną własność intelektualną wytworzoną w instytucie, o ile sprzedaż spełniała test klasyfikacji (wdrożenia własne), co – według danych Centrum – znacznie przeskalowało kwotę przychodów z komercjalizacji (236 mln zł zamiast 21,5 mln zł). Problem ten dostrzeżony został przez Centrum, które wprowadziło stosowne zmiany.

Zmiany w prezentowaniu wpływów z komercjalizacji wynikające z wyłączenia wdrożeń własnych przedstawiono poniżej.

Infografika nr 3

Przychody instytutów SBŁ z komercjalizacji

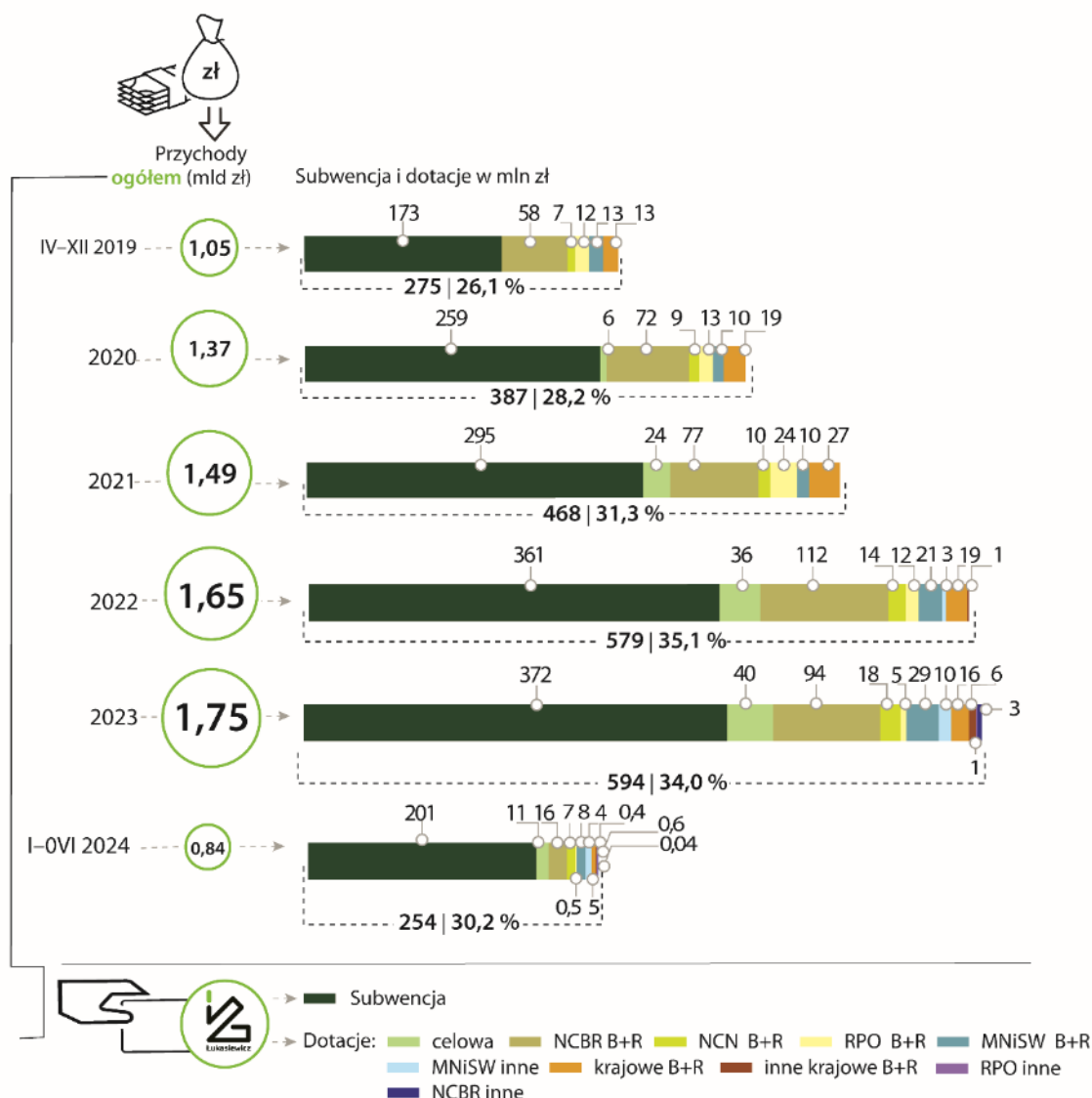
Źródło: wyniki kontroli NIK na podstawie danych uzyskanych z Centrum Łukasiewicz.

Biorąc pod uwagę przychody pozyskane ze środków publicznych, najwięcej instytuty SBŁ otrzymały w ramach subwencji przekazanych przez ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego i nauki (łącznie 1 660 570 tys. zł). Kolejną pozycję stanowiły środki pozyskane z Narodowego Centrum Badań i Rozwoju, które wyniosły łącznie 430 241,5 tys. zł.

Spośród wszystkich instytutów działających w ramach Sieci najwyższą kwotę otrzymał SBŁ-PORT – 181 495,8 tys. zł (do 28 maja 2024 r.). Ponadto instytut ten zasilony został kwotą 17 347,3 tys. zł ze środków przeznaczonych na szkolnictwo wyższe i naukę (7262,2 tys. zł w ramach dotacji celowej i podmiotowej; 8791,1 tys. zł w ramach programów). Do 31 marca 2024 r. SBŁ-PORT wydał 11 918,7 tys. zł, co stanowiło 68,7 % tych środków.

Infografika nr 4

Wielkość przychodów instytutów SBŁ otrzymanych w formie subwencji lub dotacji na tle przychodów ogółem

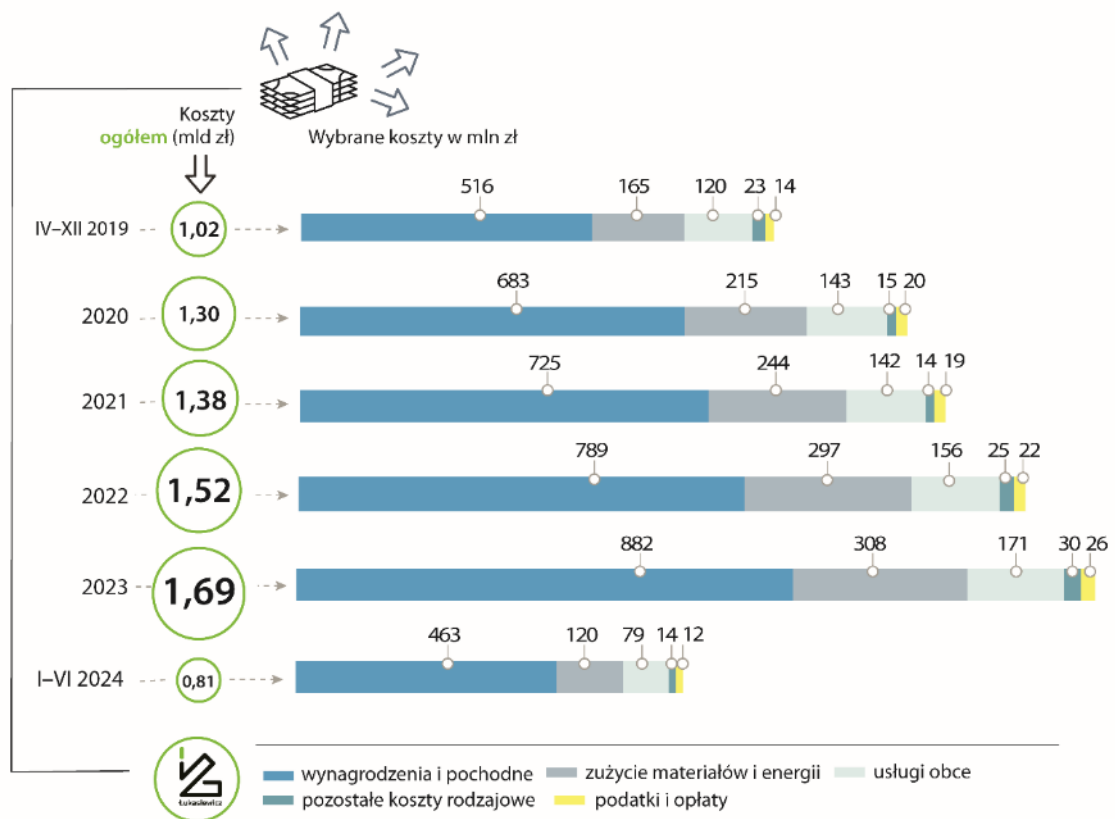
Źródło: wyniki kontroli NIK na podstawie danych z Kokpitu Zarządczego.

Struktura kosztów

Łączne koszty poniesione przez instytuty Sieci wyniosły 7 727 953,6 tys. zł. Największą pozycję stanowiły wynagrodzenia wraz z pochodnymi w łącznej wysokości 4 058 250,3 tys. zł (52,5 % kosztów ogółem). Drugą co do wielkości pozycję stanowiły koszty zużycia materiałów i energii wynoszące 1 349 028 tys. zł (17,4 % kosztów ogółem). Kolejną istotną pozycją były koszty usług obcych wynoszące 812 296,4 tys. zł (10,5 % kosztów ogółem).

Infografika nr 5

Wybrane koszty poniesione przez instytuty Sieci na tle kosztów ogółem

Źródło: wyniki kontroli NIK na podstawie danych z Kokpitu Zarządczego.

Fundusze obligatoryjne instytutów Sieci

Objęte badaniem instytuty – stosownie do postanowień art. 65 ustawy SBŁ – utworzyły fundusze: statutowe i rezerwowe¹⁵. Fundusze zasilane były środkami z podziału zysku (po zatwierdzeniu sprawozdania finansowego i zatwierdzeniu podziału zysku przez Prezesa Centrum). Przykładowo: w SBŁ-PIT (utworzonym z połączenia pięciu instytutów) fundusz statutowy w 2023 r. wynosił 48 709,1 tys. zł, a fundusz rezerwowy 9800 tys. zł. W SBŁ-GIT (utworzonym z połączenia trzech instytutów) fundusz statutowy w 2023 r. wynosił 101 947,6 tys. zł, a rezerwowy 2303,4 tys. zł. Stan funduszu statutowego w SBŁ-PORT w każdym z lat objętych kontrolą wynosił 165 869 tys. zł, natomiast na funduszu rezerwowym wykazywano zerowy stan środków pieniężnych (z dniem wejścia w życie ustawy SBŁ spółka PORT Polski Ośrodek Rozwoju Technologii sp. z o.o. wykazywała stratę w wysokości 96 314,4 tys. zł. Na koniec 2019 r. strata wynosiła 109 006,9 tys. zł. Osiągnięty w kolejnych latach zysk w łącznej wysokości 24 744,2 tys. zł przeznaczono w całości na pokrycie straty z lat ubiegłych).

Fundusze fakultatywne instytutów Sieci

W ustawie SBŁ przewidziano możliwość tworzenia fakultatywnych funduszy: rozwoju, nagród, wdrożeń.

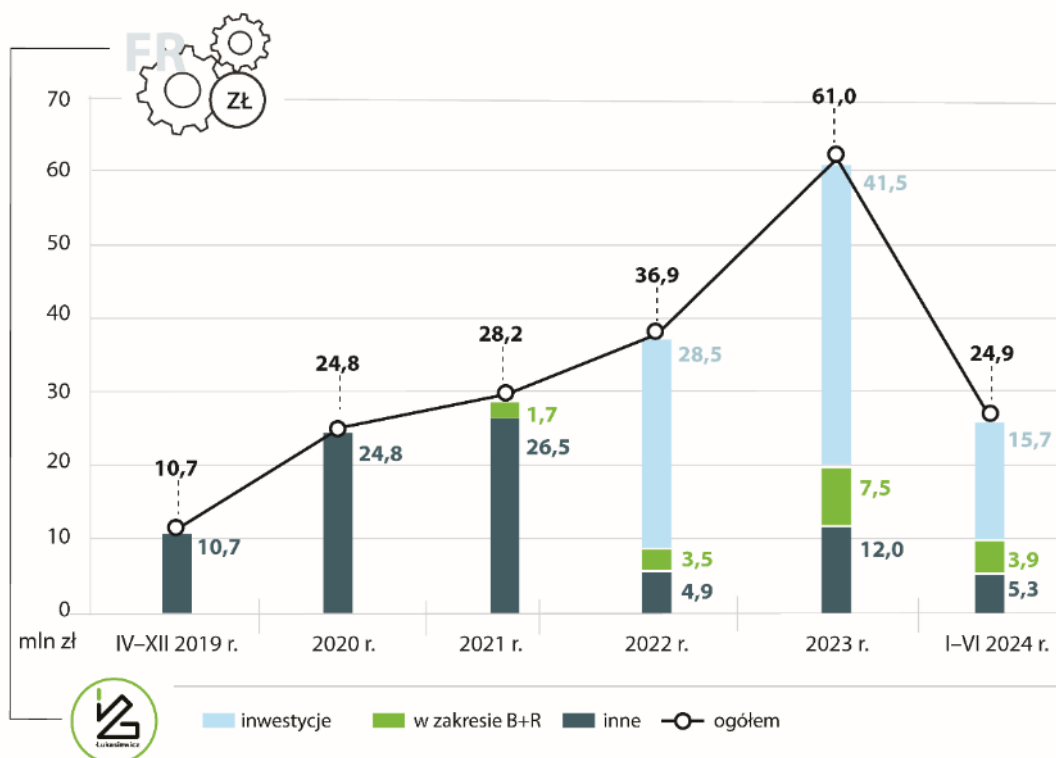
Fundusz rozwoju przeznacza się w szczególności na zakup środków trwałych i materiałów związanych z realizacją projektów badawczych.

W okresie objętym kontrolą przychody funduszy rozwoju instytutów działających w ramach Sieci wyniosły łącznie 186,5 mln zł.

¹⁵ Za wyjątkiem IBA, w którym nie utworzono funduszu rezerwowego w okresie od utworzenia Sieci a przed włączeniem instytutu do IChP.

Infografika nr 6

Przychody Funduszu Rozwoju w okresie 2019–2024 (I półrocze)

Źródło: opracowanie własne NIK na podstawie danych Centrum Łukasiewicz.

Za wyjątkiem SBŁ-ICHP, w którym nie wydatkowano żadnych zgromadzonych środków oraz SBŁ-PORT, w którym nie utworzono tego funduszu, w pozostałych skontrolowanych instytutach wydatki z funduszu rozwoju poniesiono prawidłowo na realizację projektów badawczych, w tym głównie na zakup materiałów i środków trwałych, jak również na wynagrodzenia pracowników. Łącznie instytuty wydatkowały 94 261,1 tys. zł.

Z funduszu nagród wypłaca się nagrody dla pracowników instytutów Sieci. Wypłata następuje po zatwierdzeniu sprawozdania finansowego instytutu. Warunki wypłaty nagród określa zakładowy układ zbiorowy pracy albo regulamin wynagradzania ustalony przez dyrektora instytutu.

W dziewięciu spośród 10 skontrolowanych instytutów wypłacono z funduszu łącznie 50 981,9 tys. zł. W sześciu instytutach nagrody wypłacono zgodnie z postanowieniami regulaminów, w trzech zaś wystąpiły nieprawidłowości polegające na: bezzasadnej wypłacie 304,5 tys. zł dla kierownictwa instytutu i głównej księgowej; wypłacie nagrody w zawyżonej wysokości oraz dokonaniu wypłat bez zasięgnięcia opinii przedstawicieli związków zawodowych.

- W latach 2019–2020 środki finansowe z funduszu nagród, przeznaczone na nagrody dla pracowników SBŁ-INSCH, zostały wydatkowane na nagrody dla dyrektorów i głównej księgowej w łącznej kwocie (wraz ze składkami ZUS i PPK) 132,9 tys. zł w 2019 r. i 171,6 tys. zł w 2020 r. Było to niezgodne z art. 7 ustawy kominowej, zgodnie z którym osobom, o których mowa w art. 2 ww. ustawy, nie przysługuje prowizja od zysku, nagroda z zakładowego funduszu nagród oraz roszczenie z tytułu udziału w zysku lub nadwyżce bilansowej. Zgodnie z art. 1 pkt 2 (Dział I Postanowienia ogólne) Zakładowego Układu Zbiorowego Pracy dla Pracowników Instytutu Nowych Syntez Chemicznych, w zakresie zasad wynagradzania, postanowienia układu nie dotyczą dyrektora Instytutu, jego zastępców i głównego księgowego.

- Dyrektorzy SBŁ-KIT podjęli decyzję o wypłacie nagród z Funduszu Nagród Instytutu w 2022 r. dla 184 pracowników Instytutu w łącznej kwocie 1023,2 tys. zł oraz w 2023 r. dla 244 pracowników Instytutu w łącznej kwocie 258,1 tys. zł, nie zasięgając opinii przedstawicieli związków zawodowych w sprawie wypłaty nagród przed podjęciem decyzji. Tym samym dyrektorzy nie wykonali obowiązku określonego w § 13 ust. 3 pkt 3 *Zakładowego Układu Zbiorowego Pracy Instytutu* obowiązującego w 2022 r. oraz § 8 ust. 1 pkt 2 *Regulaminu premiowania i nagradzania Pracowników Sieci Badawcza Łukasiewicz – Krakowskiego Instytutu Technologicznego za sprzedaż usług i produktów, komercjalizację, wdrożenia własne, pozyskanie projektów, nagród za publikację, nagród zadaniowych Dyrektora, nagród z Funduszu Nagród, dodatków zadaniowych oraz premii (wynagrodzenia dodatkowego) od realizacji projektów* stanowiącego Załącznik Nr 3 do *Regulaminu Wynagradzania Sieci Badawcza Łukasiewicz – Krakowskiego Instytutu Technologicznego* obowiązującego od 17 marca 2023 r.

Praktycznie zerowy stan funduszu wdrożeń 10 instytutów

Fundusz wdrożeń tworzy się ze środków przekazanych instytutowi Sieci na podstawie umów przez przedsiębiorców wdrażających wyniki badań naukowych lub prac rozwojowych prowadzonych w instytucie Sieci z tytułu osiągnięcia wymiernych efektów wdrożenia.

W ośmiu¹⁶ spośród 10 skontrolowanych instytutów nie utworzono funduszu wdrożeń. W SBŁ-KIT: w latach 2019–2020 uzyskano wpłaty od dwóch kontrahentów użytkujących licencje SBŁ-IO w łącznej wysokości 25 tys. zł, które wydawkowano do końca 2020 r., a w SBŁ-IZTW oraz SBŁ-ITAM nie zgromadzono żadnych środków na tym funduszu. W SBŁ-WIT – według stanu na dzień 31 marca 2024 r. – zgromadzono środki w wysokości zaledwie 164,53 zł.

Głównym powodem takiego stanu był – jak wyjaśniano – brak zainteresowania przedsiębiorców taką formą współpracy i rozliczeń.

Wykorzystanie przez instytuty otrzymanych w ramach subwencji w 2021 r. środków finansowych

W 2021 r. 13 instytutów działających w ramach Sieci otrzymało w formie subwencji łącznie 1 000 000 tys. zł. Subwencja mogła być przeznaczona wyłącznie na finansowanie nakładów na rzeczowe aktywa trwałe oraz wartości niematerialne i prawne w rozumieniu uor lub na spłatę kredytów lub pożyczek zaciągniętych na finansowanie takich nakładów. Zgodnie ze złożonymi wnioskami o przyznanie subwencji oraz wydane opinie przez Prezesa CŁ, środki miały być przeznaczone na rozwój infrastruktury naukowo-badawczej poprzez takie działania jak zakup, wytworzenie lub rozbudowę aparatury naukowo-badawczej oraz infrastruktury informatycznej, a także przebudowę lub rozbudowę obiektów niezbędnych do prawidłowego użytkowania aparatury B+R. Efektem podejmowanych przedsięwzięć miał być wzrost innowacyjności działających w Polsce przedsiębiorstw i zwiększenie ich konkurencyjności, wzrost liczby nowych projektów B+R realizowanych wspólnie z przedsiębiorstwami, nowe miejsca pracy, opracowanie nowoczesnych krajowych technologii czy wykwalifikowana kadra badawcza. Ponadto zakładanym efektem działań miał być wzrost przychodów instytutów z realizacji prac B+R i komercjalizacji.

Spośród objętych kontrolą instytutów (w tym także włączonych do obecnie funkcjonujących instytutów) osiem otrzymało subwencję w łącznej wysokości 38 900 tys. zł.

- Na podstawie wniosku o finansowanie nakładów związanych z tworzeniem Centrum Kompetencji Łukasiewicza Mikroelektronika i Fotonika oraz Centrum Kompetencji Łukasiewicza Technologie Wodorowe SBŁ-IMiF otrzymał subwencję w wysokości 15 500 tys. zł. Do końca pierwszego kwartału 2024 r. na utworzenie i wyposażenie ww. centrów wydawkowano łącznie 8444,9 tys. środków pochodzących z ww. subwencji. Złożony wniosek zakładał wzrost przychodów z komercjalizacji rezultatów prac B+R od 2025 r.

¹⁶ SBŁ-IMiF, SBŁ-ICHP, SBŁ-GIT, SBŁ-INSCH, SBŁ-ŁIT, SBŁ-PIT, SBŁ-ITiR, SBŁ-PORT.

- SBŁ-ICHP otrzymał subwencję w wysokości 13 015 tys. zł. Do 30 czerwca 2024 r. wydatkowano łącznie 8086,7 tys. zł, z czego w 2022 r. 1796,4 tys. zł oraz w 2023 r. 108,3 tys. zł na urządzenia do budowy Centrum Kompetencji Łukasiewicza Technologie Wodorowe oraz w 2024 r. 6181,9 tys. zł, w tym: 6015 tys. zł na urządzenia Centrum Kompetencji Łukasiewicza Biotechnologia oraz 166,9 tys. zł na urządzenia do budowy Centrum Kompetencji Łukasiewicza Technologie Wodorowe. W złożonym we wrześniu 2023 r. do Centrum Łukasiewicz wniosku określono nowy termin realizacji inwestycji (Centrum Kompetencji Łukasiewicza Biotechnologia z 30 do 36 miesięcy, tj. do 10 grudnia 2024 r. oraz Centrum Kompetencji Łukasiewicza Technologie Wodorowe z 30 do 48 miesięcy, tj. do 31 grudnia 2025 r.). Jako powód zmian wskazano m.in. sytuację geopolityczną (wojna w Ukrainie, sankcje nałożone na dostawców z Rosji, przerwane łańcuchy dostaw, ograniczenie zdolności produkcyjnych oraz gwałtowny wzrost popytu na armaturę z obszaru wodorowego). Zakładany wzrost przychodów uzyskanych z działalności Centrum Kompetencji Łukasiewicza Biotechnologii ma nastąpić w drugiej połowie 2025 r., zaś w odniesieniu do działalności Centrum Kompetencji Łukasiewicza Technologie Wodorowe zakłada się, że w 2025 r. zostaną podpisane pierwsze umowy z partnerami biznesowymi.
- SBŁ-PORT otrzymał subwencję w kwocie 3985 tys. zł na zadanie inwestycyjne, którego celem był rozwój Centrum Kompetencji Łukasiewicza Biotechnologia i Inżynieria Biomedyczna, poprzez modernizację i dostosowanie infrastrukturalne nabytego przez Instytut budynku o docelowej powierzchni użytkowej ok. 450 m², w celu zapewnienia niezbędnej przestrzeni dla prowadzenia oraz wspierania interdyscyplinarnych badań w obszarze biotechnologii i inżynierii biotechnologicznej. Łącznie w latach 2022–2024 (I półrocze) Instytut wydatkował 2757,3 tys. zł, tj. 69,2 % przedmiotowej subwencji oraz 209,7 tys. zł w ramach wkładu własnego (planowana łączna wartość inwestycji 4194,7 tys. zł). W styczniu 2024 r. Instytut wystąpił – w związku z problemami technicznymi z przyłączeniem do zewnętrznej sieci gazowej – do Prezesa Centrum o wydłużenie czasu trwania działań inwestycyjnych związanych z budową przedmiotowego obiektu o osiem miesięcy, tj. do 31 grudnia 2024 r. Informację o konieczności dokonania przesunięć Minister przyjął do wiadomości. Jak wskazywano planowanym efektem miało być zwiększenie rozpoznawalności Instytutu oraz zwiększenie liczby składanych projektów we współpracy z jednostkami zewnętrznymi. Szacowane efekty finansowe związane mają być ze wzrostem przychodów z projektów o 20–30 % w ciągu trzech lat liczonych rok po całkowitym zakończeniu inwestycji oraz ze wzrostem przychodów ze świadczenia usług badawczo-rozwojowych dla przedsiębiorstw dzięki podnoszeniu kompetencji, od trzeciego roku po zakończeniu inwestycji o wartości wzrostu od 15 do 20 %. Do dnia zakończenia kontroli NIK nie była możliwa ocena uzyskania zaplanowanych efektów przedsięwzięcia, w tym wpływu inwestycji na wzrost przychodów Instytutu z realizacji prac badawczo-rozwojowych i komercjalizacji, bowiem inwestycja pozostaje w fazie realizacji a zakładane we wniosku efekty mają nastąpić co najmniej po trzech latach od zakończenia inwestycji.
- Trzy z pięciu instytutów, w wyniku połączenia których utworzono SBŁ-PIT otrzymały subwencje w wysokości: SBŁ-ILIM – 2250 tys. zł, SBŁ-PIMR – 450 tys. zł oraz SBŁ-ITD – 1 000 tys. zł. SBŁ-ILIM oraz SBŁ-PIMR otrzymały subwencje na inwestycje w ramach Centrum Kompetencji Łukasiewicza Magazynowanie Energii, dotyczące sfinansowania inwestycji związanych z działaniami realizowanymi w zakresie prototypowania, produkcji i wdrażania nowoczesnych rozwiązań, prac B+R obejmujących rozwój źródeł zasilania, a także modernizację zasobów Laboratorium Urządzeń Elektronicznych Centrum Technologii Radiowych i Kompatybilności Elektromagnetycznej oraz Laboratorium Centrum Technologii Identyfikacyjnych do badań chemicznych źródeł prądu. Zakładanym efektem

inwestycji dla: prototypowania układów elektronicznych było pozyskiwanie nowych zleceń w zakresie montażu powierzchniowego elektronicznych układów sterowania; dla zestawu urządzeń do przyrostowego wytwarzania części było zintensyfikowanie działań w zakresie prac B+R.

Według stanu na 30 czerwca 2024 r. wydatkowano 2695,3 tys. zł. Zakupione w 2023 r. urządzenia (w odniesieniu do inwestycji w zakresie prototypowania układów elektronicznych) od I połowy 2024 r. wykorzystywane były na wewnętrzne potrzeby SBŁ-PIT w ramach realizowanych projektów B+R, a zakupiona aparatura do Laboratorium Urządzeń Elektronicznych Centrum Technologii Radiowych i Kompatybilności Elektromagnetycznej wykorzystywana była do projektów badawczych. W zakresie inwestycji w Laboratorium Centrum Technologii Identyfikacyjnych podano, że Instytut będzie gotowy do świadczenia usług produkcji prototypowej układów elektronicznych, w tym układów sterowania po 30 czerwca 2024 r.

SBŁ-ITD otrzymał środki w ramach Centrum Kompetencji Łukasiewicz Budownictwo z przeznaczeniem na zaprojektowanie i wykonanie zestawu urządzeń do badania okryć dachowych w zakresie odporności na oddziaływanie ognia zewnętrznego, zgodnie z normatywnymi metodami badań. Zgodnie z założeniami inwestycja miała umożliwić prowadzenie projektów badawczych, a także wpłynąć na wzrost przychodów z B+R i komercjalizacji. Subwencja została wykorzystana na nabycie środków trwałych. Według stanu na 30 czerwca 2024 r. wydatkowano 988,3 tys. zł.

Po przeprowadzeniu badań wstępnych, potwierdzających nabycie pełnych kompetencji osób obsługujących stanowiska, możliwe będzie prowadzenie projektów badawczo-rozwojowych, a także oferowanie komercyjnych usług badawczych. Pozostałe niewykorzystane środki w wysokości 16,4 tys. zł zostaną zwrócone po uzyskaniu z Ministerstwa informacji dotyczącej terminu złożenia raportu i zwrotu środków.

- SBŁ-IMBiGS (tj. jeden z dwóch instytutów, w wyniku połączenia których utworzono SBŁ-WIT) otrzymał 2000 tys. zł na inwestycję polegającą na utworzeniu centrum badawczego w zakresie energooszczędności i bezpieczeństwa systemów i materiałów wykorzystywanych m.in. w budownictwie modułowym¹⁷. Wykorzystano środki w wysokości 479,5 tys. zł (tj. 24 %). Poza kwotą subwencji do 31 marca 2024 r. prowadzono także prace związane z dostosowaniem powierzchni użytkowej laboratorium, w których zostaną zainstalowane ww. urządzenia, ponosząc koszty w wysokości 366,6 tys. zł jako wkład własny Instytutu ze środków Funduszu Rozwoju Instytutu. W ramach zaplanowanych działań inwestycyjnych zakupiono m.in. aparat do pomiaru współczynnika przewodzenia ciepła dużych próbek oraz aparat do pomiaru współczynnika przewodzenia ciepła małych próbek. Ponadto dokonano wyboru dostawcy aparatu do pomiarów przenikalności cieplnej. W okresie od 18 września do grudnia 2023 r. wykonano 70 pomiarów na ww. aparatach dla klientów z branży budowlanej, a przychód dla WIT z tego tytułu wyniósł 45,5 tys. zł. W I kw. 2024 r. wykonano 44 pomiary, które przyniosły przychód w wysokości 30,8 tys. zł. Instytut złożył Prezesowi Centrum raporty za 2022 r. i za 2023 r., jednak do 11 czerwca 2024 r. SBŁ-WIT nie otrzymał informacji z Centrum Łukasiewicz o zatwierdzeniu bądź niezatwierdzeniu ww. raportów. Ponadto w dniu 28 listopada 2023 r. i ponownie w dniu 7 marca 2024 r. wystąpiono do Prezesa Centrum Łukasiewicz z prośbą o wyrażenie zgody na zmianę podziału i przeznaczenia środków finansowych w ramach wkładu własnego. Do 11 czerwca 2024 r. nie otrzymano decyzji w tej sprawie.
- SBŁ-KOMEL (tj. jeden z trzech instytutów, w wyniku połączenia których utworzono SBŁ-GIT) otrzymał subwencję w wysokości 700 tys. zł, którą wydatkowano w całości. Środki zostały przeznaczone na: wykonanie prac

¹⁷ Działanie inwestycyjne dotyczyło utworzenia Centrum Kompetencji Łukasiewicza – Budownictwo, tworzonego przez cztery instytuty Sieci (ICiMB, IEL, ITD i IMBiGS) oraz dwa Instytuty Sieci jako podwykonawcy (EMAG i ITEE). Czas trwania inwestycji od 1 stycznia 2022 r. do 31 grudnia 2024 r.

związanych z przygotowaniem dachu placówki pod montaż instalacji fotowoltaicznej oraz zakup i montaż zestawu instalacji fotowoltaicznej o mocy 50 kWp z falownikiem, niezbędny do doładowywania zespołu bateryjnego w celu obniżenia kosztów energii pobieranej z sieci, do ładowania zespołu bateryjnego i prowadzenia badań (161,7 tys. zł); zakup specjalistycznego zespołu bateryjnego wysokiego napięcia (330–660 V) o pojemności 136 kWh niezbędnego do stabilizacji napięcia oraz zasilania lub odbioru energii w przypadku badań układów napędowych dużych mocy (390 tys. zł); zakup specjalistycznego oprogramowania Autodesk umożliwiającego ocenę konstrukcji mechanicznej badanych układów napędowych wraz ze stacją roboczą (45 tys. zł); zaprojektowanie i wykonanie silnika specjalistycznej hamowni, umożliwiającej prowadzenie badań maszyn elektrycznych o zakresie prędkości obrotowej do 10 tys. obr./min i mocy maksymalnej do 130 kW/60 sek. (moc znamionowa 75 kW) (103,3 tys. zł). Odnosząc się do wpływu zrealizowanego zadania na wzrost przychodów Dyrektor Instytutu wyjaśnił m.in., że specyficzny charakter prac badawczych prowadzonych w Instytucie nie pozwala jednoznacznie określić w jaki sposób inwestycja wpłynęła na wzrost przychodów. Poszczególne składowe tej inwestycji biorą udział w znaczącej części prac badawczych i komercyjnych. Hamownia, która powstała w wyniku realizacji inwestycji pozwoliła na kompleksowe badania silników. Dyrektor zwrócił też uwagę na wyprodukowaną energię elektryczną co uznano za realne oszczędności podczas prac prowadzonych w instytucie, natomiast trudno oszacować te oszczędności w aspekcie wzrostu przychodów.

Wypłata wynagrodzenia członkom Rady Instytutu w wysokości niezgodnej z przepisami

W dwóch instytutach dokonano wypłat wynagrodzenia członkom rady instytutu niezgodnie z § 1 rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 31 lipca 2019 r. w sprawie wysokości wynagrodzenia przysługującego członkom rady instytutu działającego w ramach Sieci Badawczej Łukasiewicz¹⁸.

- Sześciu członkom Rady Instytutu niebędącym pracownikami SBŁ-ŁIT wypłacono za udział w posiedzeniach Rady wynagrodzenie w wysokości 650 zł, a nie 400 zł jak wskazano w treści ww. rozporządzenia. W okresie objętym kontrolą SBŁ-ŁIT poniósł łącznie koszty wyższe o 10 tys. zł.
- Trzem członkom Rady, niebędącym pracownikami SBŁ-IMBIGS wypłacono podwójnie po 400 zł za posiedzenie Rady, zawyżając łączne koszty o 1,2 tys. zł. Przyczyną było przypadkowe wystawienie umów dwukrotnie na to samo posiedzenie. Od 2024 r. wypłaty wynagrodzeń realizowane są na podstawie list obecności i protokołów z posiedzeń.

Nieprawidłowe naliczanie i wypłata środków pieniężnych kadrze kierowniczej instytutów

W ośmiu spośród 10 skontrolowanych instytutów nienależnie wypłacono kadrze kierowniczej łącznie 1436,4 tys. zł. Było to wynikiem wypłaty wynagrodzeń po dacie odwołania, wypłaty wynagrodzeń i nagród rocznych przy zastosowaniu niewłaściwego wskaźnika, niezastosowania – jako podstawy wymiaru miesięcznego wynagrodzenia – określonej w umowach o zarządzanie i umowach o pracę obowiązującej podstawy do ustalenia maksymalnej wysokości wynagrodzenia miesięcznego, o którym mowa w art. 8 pkt 6a ustawy kominowej, wypłaty nienależnej odprawy, naliczenia dodatku stażowego, przekroczenia wysokości wynagrodzenia zasadniczego określonego w Zakładowym Układzie Zbiorowym Pracy, decyzji dyrektora instytutu, mimo że w zawartej z zastępcą dyrektora umowie o zarządzanie nie przyznano prawa do odprawy i nie została ona przyznana przez Prezesa Centrum, wypłaty z funduszu nagród pracownikowi, który w trakcie roku objął stanowisko głównego księgowego nagrody rocznej w pełnej wysokości. Wystąpiły także przypadki: wypłaty wynagrodzenia w niższej niż wynikająca z wskazanej w umowie krotności wynagrodzenia, zaniechania wypłaty wyrównania wynagrodzenia i nagrody rocznej.

¹⁸ Dz. U. poz. 1523.

5.2.2. Realizacja zadań

**Nie wszystkie
Rady Instytutów
określiły
perspektywiczne
kierunki działalności
badawczej
i wdrożeniowej**

Stosownie do art. 26 ustawy SBŁ do zadań rady instytutu należy m.in. określanie perspektywicznych kierunków działalności badawczej i wdrożeniowej instytutu Sieci.

W pięciu z 10 skontrolowanych instytutów wystąpiły przypadki nieokreślenia perspektywicznych kierunków działalności badawczej i wdrożeniowej instytutu, przy czym dotyczyło to głównie 2019 r., tj. roku rozpoczęcia działalności Sieci. Sytuacja taka wystąpiła także w odniesieniu do instytutów podlegających połączeniu lub wynikała z prac nad projektem strategii instytutu. I tak:

- Rada Instytutu SBŁ-PORT nie określiła perspektywicznych kierunków działalności badawczej i wdrożeniowej Instytutu na rok 2019 r. Sytuację tę wyjaśniano m.in. tym, że Instytut utworzony został z mocy prawa 1 kwietnia 2019 r., a więc już po upływie 1/3 roku w jakim te kierunki miały być realizowane. Po przeprowadzonej w latach 2019–2020 kontroli planowej dotyczącej gospodarki finansowej, jakości pracy, prawidłowości realizacji zadań oraz jakości zarządzania w Instytucie, Prezes Centrum brak zatwierdzonych perspektywicznych kierunków działalności badawczej i rozwojowej od 1 kwietnia do grudnia 2019 r. zakwalifikował jako uchybienie.
- W SBŁ-ICHP oraz w SBŁ-IF nie określono perspektywicznych kierunków działalności badawczej i wdrożeniowej na 2019 r. Wynikało to z braku ustawowego obowiązku ich przygotowania oraz braku polecenia Centrum przygotowania takich kierunków. W 2019 r. opierano się na perspektywicznych kierunkach badań proponowanych do realizacji i kierunkowych planach tematycznych badań naukowych i prac rozwojowych określonych jeszcze przez Radę Naukową SBŁ-ICHP na podstawie ustawy o instytutach. Na lata 2020–2024 Rady obu instytutów określiły perspektywiczne kierunki działalności badawczej i wdrożeniowej, a plany działalności instytutów je uwzględniały.

W odniesieniu do SBŁ-PIT oraz SBŁ-KIT, tj. obecnie funkcjonujących instytutów utworzonych z połączenia innych instytutów wchodzących w skład Sieci:

- Opracowano w latach 2019–2021 perspektywiczne kierunki w SBŁ-ITD oraz SBŁ-IOP, natomiast nie opracowano takich kierunków w trzech pozostałych instytutach: SBŁ-TABOR, SBŁ-PIMR oraz SBŁ-ILiM. Zdaniem Przewodniczącego Rady SBŁ-TABOR określenie kierunków zostało wypełnione w planie działalności instytutu na 2020 i 2021 r., tj. w dokumencie sporządzonym przez dyrektora Instytutu, prezentowanym na posiedzeniu Rady. Przewodniczący Rady SBŁ-PIMR wyjaśnił z kolei m.in., że Rada, w związku z połączeniem od stycznia 2022 r. pięciu poznańskich instytutów w SBŁ-PIT, nie zdołała określić perspektywicznych kierunków działalności badawczej i wdrożeniowej SBŁ-PIMR. Prawie cały okres działania Rady przypadał na czas pandemii COVID-19 i wszystkie podstawowe obowiązki realizowane były w formie zdalnej. Podał także, że przepisy ustawy SBŁ nie wskazują terminu określenia perspektywicznych kierunków działalności, a w SBŁ-PIMR został przyjęty Plan Strategiczny na lata 2016–2025, w którym zostały określone obszary badawcze oraz sprecyzowano blok problematyki badawczej. W opinii członków Rady przyjęcie perspektywicznych kierunków działalności badawczej i wdrożeniowej Instytutu mogło być przeprowadzone dopiero po przyjęciu przez Radę Centrum Łukasiewicz kierunków działalności Sieci, które miały być podstawą prawną i merytoryczną do opracowania i przyjęcia dokumentu przez SBŁ-PIMR, a te zostały przyjęte 26 lipca 2021 r. Przewodniczący Rady SBŁ-ILiM wyjaśnił natomiast, że ustawa SBŁ narzuca obowiązek opracowania strategii cztero- i dziesięcioletniej. W dniu powstania Sieci 1 kwietnia 2019 roku i włączenia do niej Instytutu nie było opracowanej takiej strategii. W obliczu tej sytuacji trudno było formalnie i odpowiedzialnie wyznaczać dla Instytutu perspektywiczne kierunki działalności badawczej i wdrożeniowej tak, aby jednostka funkcjonowała zgodnie z założeniami strategicznymi sieci, w której funkcjonuje. Ponadto, nie został wskazany

konkretny termin ustalenia tych kierunków. Wskazał także, że pomimo niewyznaczenia przez Radę perspektywicznych kierunków działalności badawczej i wdrożeniowej SBŁ-ILiM działał w oparciu o kierunki badawcze całej Sieci.

W utworzonym z dniem 1 stycznia 2022 r. SBŁ-PIT perspektywiczne kierunki działalności badawczej i wdrożeniowej zostały przyjęte uchwałą Rady z 31 sierpnia 2023 r. Przewodniczący Rady wyjaśnił m.in., że w pierwszej fazie działalności Rady obowiązek ustawowy w sensie określania perspektywicznych kierunków działalności badawczej i wdrożeniowej był realizowany w postaci „żywej wymiany zdań” podczas posiedzeń Rady, w której uczestniczą dyrektorzy SBŁ-PIT; przedstawiciele zakładowych organizacji związkowych; przedstawiciel Prezesa; przedstawiciel ministra właściwego do spraw gospodarki; inne zaproszone osoby i żadna z tych osób nie zgłaszała pilnej potrzeby opracowania w formie uchwały perspektywicznych kierunków działalności badawczej i wdrożeniowej, co było dodatkowym sygnałem, iż w momencie ogromu prac związanych z reorganizacją Instytutu, słuszną jest koncepcja określenia perspektywicznych kierunków działalności badawczej i wdrożeniowej w formie dyskusji na Radzie. Podał również, że ustawa w swym brzmieniu nie definiuje konkretnego terminu określenia perspektywicznych kierunków działalności badawczej i wdrożeniowej.

- SBŁ-IZTW przed włączeniem w strukturę SBŁ-KIT nie posiadał określonych przez Radę tego Instytutu perspektywicznych kierunków działalności badawczej i wdrożeniowej Instytutu Sieci. Rada SBŁ-ITAM w Zabrzu określiła kierunki na lata 2022–2025 w grudniu 2021 r. w wyniku zaleceń kontroli Centrum. Także SBŁ-KIT od momentu utworzenia w dniu 1 kwietnia 2020 r. do 25 sierpnia 2023 r. nie posiadał określonych przez Radę Instytutu perspektywicznych kierunków działalności badawczej i wdrożeniowej SBŁ-KIT. Określenie tych kierunków nastąpiło dopiero w wykonaniu realizacji zaleceń po kontroli Prezesa CŁ z 16 grudnia 2022 r.
- Rada SBŁ-INSCH nie określiła perspektywicznych kierunków działalności badawczej i wdrożeniowej Instytutu. W trakcie posiedzenia w dniu 5 listopada 2020 r. zastępca dyrektora Instytutu poinformował członków Rady, że jednym z jej zadań nakreślonych przez Centrum jest przygotowanie kierunków działalności Instytutu. W dniu 13 grudnia 2021 r. członkowie Rady otrzymali Strategię Sieci Badawczej Łukasiewicz zatwierdzoną przez Radę Centrum oraz projekt Strategii Rozwoju SBŁ-INSCH na lata 2022–2025, który definiował kierunki rozwoju działalności naukowo-badawczej i wdrożeniowej SBŁ-INSCH. Żaden z członków Rady nie przekazał uwag do przedstawionego dokumentu. W trakcie kolejnych posiedzeń Rady Instytutu nie przewidziano prac nad ww. projektem Strategii Instytutu. Jak wyjaśnił Przewodniczący Rady w latach 2019–2024, artykułowane było wyraźne zalecenie kierownictwa Centrum, iż instytuty mają realizować w ramach Strategii Sieci Badawczej Łukasiewicz cztery cele jednostkowe w niej wymienione, bez przygotowywania dokumentów o charakterze opisowym, czyli *de facto* Strategia Sieci była również Strategią instytutów. Stąd wynikała dyskontynuacja prac nad przygotowaną Strategią SBŁ-INSCH na lata 2022–2025. Po zatwierdzeniu Strategii SBŁ, które według wiedzy Przewodniczącego Rady, jeszcze nie nastąpiło, miała w planach zająć się wyznaczeniem kierunków badawczych dla Instytutu. W trakcie posiedzenia Rady drugiej kadencji w dniu 27 marca 2024 r. punkt dotyczący omówienia perspektywicznych kierunków działalności badawczej i wdrożeniowej Instytutu został przeniesiony na inne posiedzenie Rady.

W pozostałych przypadkach Rady Instytutów określiły perspektywiczne kierunki działalności badawczej i wdrożeniowej instytutów. Przyjęte kierunki były spójne z kierunkami działalności Sieci, a plany działalności danego instytutu na poszczególne lata uwzględniały cele zawarte w perspektywicznych kierunkach działalności badawczej i wdrożeniowej.

**Nie wyodrębniono
niektórych
ustawowych
elementów planów
finansowych**

Łącznie członkom 10 rad instytutów (z wyłączeniem członków będących pracownikami instytutów) wypłacono wynagrodzenie za udział w posiedzeniach w wysokości 617 tys. zł.

We wszystkich skontrolowanych instytutach roczne plany finansowe nie zawierały kompletu elementów wskazanych w art. 63 ust. 2 ustawy SBŁ. Wynikało to z zastosowania się przez instytuty do wytycznych Centrum Łukasiewicz i sporządzania planów na sporządzonym przez Centrum szablonie. Przykładowo:

- W rocznych planach finansowych SBŁ-IO, SBŁ-IZTW oraz SBŁ-ITAM na 2020 r. nie wyodrębniono następujących pozycji wskazanych w art. 63 ust. 2 ustawy SBŁ obowiązującej w okresie od 1 kwietnia 2019 r. do 15 maja 2020 r.¹⁹:
 - przychodów z działalności gospodarczej – wymienionych w art. 63 ust. 2 pkt 1 tej ustawy, pomimo wyodrębnienia takiej działalności pod względem rachunkowym i finansowym oraz osiągnięcia przychodów z tej działalności,
 - dotacji celowych przyznawanych przez Prezesa CŁ – wymienionych w art. 63 ust. 2 pkt 3 lit. a i lit. b tej ustawy, zgodnie z wymaganym podziałem:
 - na realizację przez instytut projektów badawczych w ramach celu Sieci Badawczej Łukasiewicz,
 - na finansowanie lub dofinansowanie kosztów inwestycji dotyczących realizacji przez instytut Sieci projektów badawczych w ramach celu Sieci,
 - środków przekazanych przez podmioty inne niż minister właściwy do spraw szkolnictwa wyższego i nauki lub Prezes CŁ – wymienionych w art. 63 ust. 2 pkt 4, przy czym ujęto łączną wartość dotacji ze źródeł krajowych i dotacji ze źródeł zagranicznych,
 - kosztów płatności odsetkowych wynikających z zaciągniętych zobowiązań – wymienionych w art. 63 ust. 2 pkt 5 lit. b, przy czym w planach finansowych ujęto łączną wartość kosztów finansowych.

W planach finansowych SBŁ-KIT i SBŁ ITAM sporządzonych na lata 2021–2024, oprócz ww. pozycji przychodów wskazanych w art. 63 ust. 2 ustawy SBŁ, nie uwzględniono również wymienionych w art. 62 ust. 2 pkt 2 lit. a–c dotacji celowych i podmiotowych przyznawanych przez ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego i nauki zgodnie z przepisami ustawy Pswn oraz innych środków przekazanych przez tego ministra.

- W planach finansowych SBŁ-IMiF na lata 2021–2024 nie wyodrębniono dotacji celowych przyznawanych przez ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego i nauki zgodnie z przepisami ustawy Pswn; dotacji podmiotowych przyznawanych przez ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego i nauki zgodnie z przepisami ustawy Pswn; innych środków przekazanych przez ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego i nauki; środków, o których mowa w art. 61a (środki przekazane na podstawie umowy instytutowi na koszty działalności oraz realizację zadań CŁ), środków przekazanych przez podmioty inne niż minister właściwy do spraw szkolnictwa wyższego i nauki lub Prezes CŁ. Ww. przychody zostały umieszczone w zbiorczej pozycji pod nazwą „dotacje ze źródeł krajowych”. Nie wyodrębniono również dotacji celowych przyznawanych przez Prezesa na: realizację przez instytut Sieci projektów badawczych w ramach celu Sieci; finansowanie lub dofinansowanie kosztów inwestycji dotyczących realizacji przez instytut Sieci projektów badawczych w ramach celu Sieci. Przychody te znalazły się w zbiorczej pozycji pod nazwą „dotacja celowa CŁ”.

¹⁹ Dz. U. z 2019 r. poz. 534.

	Konsekwencją konstrukcji planów finansowych opartych wyłącznie o wytyczne CŁ, była ich całkowita nieprzejrzystość. Główna księgowa Instytutu tkwiła w błędnym przekonaniu, że w latach 2020–2024 Instytut ten nie otrzymywał dotacji celowych przyznawanych przez ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego i nauki, podczas gdy faktycznie otrzymał dwie takie dotacje. Objęte kontrolą NIK instytuty na ogół prawidłowo realizowały projekty badawcze i prace rozwojowe, zgodnie z celami działalności Sieci. W trakcie kontroli stwierdzano wprowadzanie nieprawidłowości, nie miały one jednak zasadniczego znaczenia dla oceny tych instytutów.
Brak działań Instytutu w celu wyegzekwowania należności	SBŁ-WIT przez okres 10 miesięcy nie podjął skutecznych prawnie czynności ukierunkowanych na wyegzekwowanie od spółki (lidera konsorcjum) należności w kwocie 639,8 tys. zł (przeteterminowanej 14 stycznia 2022 r.) wydatkowanej na realizację projektu pn. „Prace badawcze nad innowacyjnym materiałem termoizolacyjnym oraz technologią jego produkcji”.
Wykazanie w raportach do MNiSW danych niezgodnych ze stanem faktycznym	SBŁ-INSCH w przekazanych Ministrowi Edukacji i Nauki raportach z realizacji dwóch zadań dofinansowanych z dotacji celowych prezentował niezgodne ze stanem faktycznym dane o środkach własnych niezbędne do rozliczenia dotacji celowej zgodnie z § 5 umów. W rozliczeniu finansowym zadania pn. <i>Infrastruktura badawcza do uszlachetniania ekstraktów</i>, w raporcie rocznym za 2022 r. oraz w raporcie końcowym wykazano, że w 2022 r. w ramach inwestycji nie poniesiono żadnych kosztów, w tym własnych. Z ewidencji księgowej i dowodów wynikało, że w 2022 r. w ramach realizacji ww. zadania poniesiono jednak koszty własne w wysokości 50,3 tys. zł, zaś w 2023 r. wykorzystano środki własne na kwotę 802,4 tys. zł.
Niewłaściwe przygotowanie projektu wykonawczego w ramach zadania dofinansowanego z dotacji celowej	W SBŁ-INSCH przygotowano zlecenie projektu architektoniczno-budowlanego pn. <i>Przebudowa budynku H-80 (część administracyjno-socjalna)</i>. Zlecenie to nie odpowiadało celowi dotacji stanowiącej źródło finansowania projektu. Dotacja była bowiem przeznaczona (zgodnie z § 2 ust. 1 umowy zawartej 23 listopada 2021 r. z Ministrem Edukacji i Nauki) na inwestycję budowlaną pn. <i>Infrastruktura badawcza do uszlachetniania ekstraktów</i>. W związku z powyższym wystąpiła konieczność zmiany zlecenia projektu oraz towarzyszącej mu dokumentacji formalnej (m.in. pozwolenia na budowę) i poniesienia dodatkowych kosztów.
Nie wszystkie zamówienia zrealizowano zgodnie z przepisami ustawy Pzp	Skontrolowane postępowania o udzielenie zamówień publicznych zostały co do zasady przeprowadzone prawidłowo, pomimo iż w jednostkowych przypadkach dochodziło do naruszeń przepisów ustawy Pzp. W SBŁ-ITiR: • zlecono jednemu podmiotowi wykonanie usługi ochrony nieruchomości Instytutu zlokalizowanych w Warszawie, o łącznej wartości przekraczającej 130 tys. zł bez zastosowania przepisów ustawy Pzp, w tym na podstawie: – umowy z dnia 1 czerwca 2020 r. (nadal obowiązującej), której stawki wynagrodzenia zmieniono w okresie od 2020 r. do 2023 r. czterema aneksami. Łączne wydatki poniesione z tytułu zawartej umowy wyniosły 229,6 tys. zł netto/282,4 tys. zł brutto (na dzień 29 maja 2024 r.); – umowy z dnia 30 stycznia 1995 r. (obowiązującej od dnia 1 lutego 1995 r. do 30 czerwca 2024 r.), której stawki wynagrodzenia w okresie objętym kontrolą zmieniono pięcioma aneksami, tj. w latach 2019–2023. Łączne wydatki z tytułu zawartej umowy poniesione w okresie objętym kontrolą wyniosły 561,2 tys. zł netto/650,3 tys. zł brutto (na dzień 29 maja 2024 r.); – umowy z dnia 2 stycznia 2020 r. (obowiązującej od 2 stycznia do 30 kwietnia 2020 r.). Wydatki poniesione przez Instytut z tytułu realizacji przedmiotowej umowy wyniosły 11,3 tys. zł netto/14 tys. zł brutto;

- umowy z dnia 14 listopada 2023 r. (obowiązującej od dnia 14 listopada 2023 r. do 31 stycznia 2024 r.). Łączne wydatki z tytułu tej umowy wyniosły 36,7 tys. zł netto/45,1 tys. zł brutto.
- w okresie objętym kontrolą w Instytucie zlecono obsługę bramy wjazdowej od strony ul. Borowskiego i Groszkowskiego bez zastosowania przepisów Pzp (na podstawie umów zlecenia), mimo że poniesione z tego tytułu wydatki przekroczyły kwotę 130 tys. zł, obligującą do stosowania przepisów Pzp, co było niezgodne z art. 2 ust. 1 pkt 1 Pzp.

Obsługę bramy wjazdowej wykonywały osoby fizyczne na podstawie 322 umów zlecenia o łącznej wartości 766 tys. zł (561,6 tys. zł netto, po potrąceniach).

- W SBŁ-INSCH, w ramach realizacji projektu dla kontrahenta zewnętrznego udzielono dwóch zamówień publicznych na łączną kwotę 2 793 tys. zł netto niezgodnie z art. 2 ust. 1 pkt 1 Pzp, z pominięciem Pzp oraz procedur określonych w *Regulaminie udzielania zamówień publicznych o wartości równej lub przekraczającej równowartość kwoty 130 000 PLN w Sieć Badawcza Łukasiewicz – Instytut Nowych Syntezy Chemicznych*.
- W SBŁ-ŁIT oświadczenie pracownika, któremu kierownik zamawiającego powierzył wykonanie zastrzeżonych dla siebie czynności przy realizacji zamówienia, dotyczące m.in. braku powiązań z wykonawcą, składanego na podstawie art. 56 ust. 4 ustawy Pzp, zostało złożone 12 grudnia 2023 r., natomiast otwarcie ofert nastąpiło 7 lutego 2024 r. Art. 56 ust. 4 i 5 ustawy Pzp stanowi o oświadczeniu dotyczącym konfliktu interesów. Zatem trudno przyjąć, że mogło być złożone przed otwarciem ofert kiedy nieznane były jeszcze dane oferentów.

**Opóźniona
publikacja ogłoszeń**

Nie wszystkie instytuty Sieci dopełniły obowiązku terminowego zamieszczania w BIP niezbędnych ogłoszeń.

- SBŁ-ŁIT opublikował ogłoszenie o wykonaniu umowy nr FO-Z/ŁIT/10/2022 z opóźnieniem wynoszącym 204 dni, co było niezgodne z art. 448 ustawy Pzp.
- SBŁ-ITiR zamieścił w Biuletynie Zamówień Publicznych ogłoszenie o wyniku postępowania na zakup zestawu aparatury wraz z oprogramowaniem pięć dni po terminie określonym w art. 309 Pzp, a ogłoszenie o wykonaniu umowy 277 dni po terminie określonym w art. 448 Pzp.

**Nie zawsze rzetelnie
zawierano
i rozliczano umowy
cywilnoprawne**

W pięciu²⁰ spośród 10 skontrolowanych instytutów wystąpiły nieprawidłowości związane z naruszeniem wewnętrznych regulacji w zakresie zawierania i rozliczania umów cywilnoprawnych. Dotyczyły one m.in. braku przygotowania wymaganych wniosków i uzyskania akceptacji kierownictwa, niedokonywania analizy rynku w formie zapytań ofertowych, zawierania umów mimo braku zabezpieczonych na ten cel środków, braku pisemnych potwierdzeń terminowego wykonania umowy a także innych wymaganych procedurami załączników.

Na przykład:

- W SBŁ-GIT zawarto z osobą fizyczną cztery umowy zlecenia na poszukiwanie i nawiązanie kontaktów biznesowych z kontrahentami w celu realizacji projektów badawczo-wdrożeniowych, których zakres przedmiotowy mieścił się w zakresie odpowiedzialności co najmniej dwóch innych osób zatrudnionych w Instytucie. Odstąpiono od zastosowania konkurencyjnego trybu zamówienia określonego w wewnętrznych regulacjach w zakresie udzielania zamówień, a wniosek w tej sprawie nie zawierał wystarczającego uzasadnienia. Realizacja usług nie została rzetelnie udokumentowana, a w Instytucie nie sprawowano rzetelnego nadzoru i kontroli nad ich realizacją. Z treści raportów ze zrealizowanych prac, sporządzonych przez zleceniobiorcę wynikało, że zleceniobiorca nawiązał szereg kontaktów, odbył spotkania, prowadził rozmowy dotyczące możliwej współpracy z Instytutem.

²⁰ SBŁ-ITiR, SBŁ-ICHP, SBŁ-INSCH, SBŁ-GIT, SBŁ-ŁIT.

Do każdego raportu załączył listę potencjalnych partnerów – przedsiębiorstw zainteresowanych realizacją wspólnych projektów (łącznie 44 podmioty). W toku kontroli ustalono, że większość z tych przedsiębiorców zaprzeczyła, że zleceniobiorca w ogóle się z nimi kontaktował. W oparciu o ewidencję księgową Instytutu stwierdzono, że w okresie objętym kontrolą Instytut nie zawarł umowy na realizację projektu badawczego z żadnym z 44 podmiotów wskazanych w raportach. Instytut nie uzyskał wymiernych efektów z tytułu realizacji ww. umów zlecenia, w związku z czym poniesienie wydatku w wysokości 190,4 tys. zł było niegospodarne.

**Błędy
w sprawozdaniach
finansowych**

- SBŁ-KIT i SBŁ-ITAM prezentowały w sprawozdaniach finansowych za lata 2020–2023 przychody i koszty z działalności gospodarczej wyodrębnionej w kwocie wyższej, niż wynikająca z wartości ujętej w ewidencji księgowej. Na przykład:
 - w sprawozdaniu finansowym SBŁ-KIT za rok obrotowy 01.01.2020 r. – 31.12.2020 r. – wykazano przychody i koszty ze sprzedaży usług w wysokości odpowiednio 2245,8 tys. zł i 3 101,2 tys. zł podczas gdy ich faktyczne wielkości wynosiły 2234,8 tys. zł i 583,8 tys. zł;
 - w sprawozdaniu finansowym za rok obrotowy 01.01.2021 r. – 31.12.2021 r. – wykazano przychody i koszty ze sprzedaży usług w wysokości odpowiednio 2560,4 tys. zł i 2462,8 tys. zł podczas gdy faktycznie było to odpowiednio 2747,5 tys. zł i 1450,5 tys. zł;
 - w sprawozdaniu finansowym SBŁ-ITAM za rok obrotowy 01.01.2020 r. – 31.12.2020 r.: wykazano przychody i koszty ze sprzedaży usług w wysokości odpowiednio 839,2 tys. zł i 942,2 tys. zł, zamiast prawidłowo 459,4 tys. zł i 235,7 tys. zł.
- Sprawozdania finansowe SBŁ-IMiF za lata obrotowe 2020–2023 nie zostały przygotowane rzetelnie, gdyż zawierały błędy rzeczowe i rachunkowe, a sposób prezentacji niektórych danych był nieprzejrzysty. Wskazuje to na brak właściwego nadzoru nad sporządzaniem dokumentów finansowych. Na przykład:
 - w sprawozdaniu finansowym za okres 2020-10-01 do 2020-12-31 w nocy 51f Specyfikacja pozostałych kosztów operacyjnych błędnie wykazano kwotę kosztów postępowania sądowego i zastępstwa procesowego za okres od 1 stycznia 2020 r. do 30 września 2020 r. W rubryce wpisano kwotę 774 223,69 zł;
 - rachunek przepływów pieniężnych wchodzący w skład sprawozdania finansowego za 2021 r. wykazywał błędną kwotę stanu środków pieniężnych na 31 grudnia 2020 r. wynikającą z oczywistej pomyłki w wypełnianiu stosownego formularza. W rachunku zysków i strat wykazano środki pieniężne na koniec okresu (31.12.2020 r.) w wysokości 51 906 752,77 zł, a środki pieniężne na początek okresu (1.01.2021 r.) w wysokości 53 176 619,11 zł;
 - rachunek zysków i strat SBŁ-IMiF stanowiący część Sprawozdania finansowego IMiF za rok 2021 został sporządzony z naruszeniem art. 47 ust. 1–2 uor, gdyż porównywał dane za okres od 1 stycznia do 31 grudnia 2021 r. do danych dla IV kwartału 2020 r. Zastosowane w sprawozdaniu finansowym za 2021 r. rozwiązanie prowadziło do porównywania dwóch, znacznie różniących się od siebie okresów roku, tj. pełnego roku obrotowego do jednego kwartału.

**Nierzetelne
wykazywanie przez
instytuty danych
w Kokpicie Zarządczym**

- W odniesieniu do danych SBŁ-INSCH dotyczyło to:
 - liczby wniosków i uzyskanych patentów. Dane w aplikacji w 2019 r. były niezgodne w zakresie liczby uzyskanych patentów, ponieważ wykazano w niej jako uzyskane siedem, a nie 11 patentów krajowych (oraz jeden zagraniczny); w 2020 r. wykazano jako uzyskane dziewięć, zamiast ośmiu patentów krajowych; w 2022 r. wykazano trzy, zamiast pięciu wniosków patentowych. Jak wyjaśniano, w 2019 r. wynikało to z błędu osoby raportującej, w 2020 r. dodatkowo zgłoszony w Kokpicie patent dotyczył

2019 r. i był on wspólny z innym przedsiębiorstwem, które prowadziło sprawę jego zgłoszenia, jednak Instytut został poinformowany o tym fakcie w 2020 r. i patent został wprowadzony w aplikacji w 2020 r.; w 2022 r. w Kokpicie brak dwóch zgłoszeń wynikał z faktu, że w obu przypadkach były to zgłoszenia wspólne siedmiu przedsiębiorstw, a przedsiębiorstwo prowadzące sprawę zgłoszenia nie poinformowało o tym Instytutu;

- liczby uzyskanych praw ochronnych na wzór użytkowy. Wykazano w 2022 r. uzyskane prawa do dwóch wzorów użytkowych, zamiast do jednego;
 - liczby podpisanych umów o komercjalizację. Wykazano zawyżoną, w stosunku do stanu faktycznego, liczbę umów: w 2019 r. o 295 umów więcej, w 2020 r. o 305, w 2021 r. o 317 i w 2022 r. o 266. Powyższe tłumaczono faktem, że zgodnie z wytycznymi wydanymi w 2020 r. przez dyrektora ds. badawczych comiesięcznie raportowano w Kokpicie wszystkie umowy w trakcie realizacji (od kilkunastu do ponad trzydziestu w miesiącu), a na koniec roku wszystkie raporty za 12 miesięcy zostały zsumowane;
 - statusu projektów. Wykazano jako będące w trakcie realizacji 33 projekty, które w czasie kontroli NIK były zakończone oraz jako będący w fazie oceny projekt, który został odrzucony merytorycznie. Jak wyjaśniano wynikało to z braku dokładnych wytycznych, jak należy prezentować na koniec roku projekty realizowane z prac własnych i z subwencji oraz z niedopatrzenia pracownika odpowiedzialnego za wprowadzanie danych do Kokpitu. Ponadto wystąpiły rozbieżności dotyczące danych o projektach wygenerowanych z Kokpitu przez Instytut i Centrum. Dane z Centrum zawierały informacje o 25 projektach, których nie wykazał Instytut; dane z Instytutu zawierały informacje o 18 projektach, których nie wykazało Centrum. Fakt ten wyjaśniano zmieniającym się sposobem prezentowania danych, brakiem dokładnych wytycznych w latach 2019–2020, niedopatrzeniem, niewłaściwym wyborem statusu projektu;
 - w 2021 r. w Kokpicie nierzetelnie wykazano „przychody z najmu” w kwocie 388 227,85 zł. W informacji dodatkowej do sprawozdań finansowych za 2021 r. przychody z najmu wynosiły 389 083,56 zł (tj. były o 855,71 zł wyższe). Brakująca kwota 855,71 zł została przyporządkowana do pozycji „inne przychody operacyjne”.
- W SBŁ-PORT:
- nie wprowadzono do aplikacji czterech projektów badawczych, o których prowadzenie w okresie objętym kontrolą ubiegał się Instytut i które zostały odrzucone merytorycznie, co wynikało z prowadzonej w Instytucie wewnętrznie bazy danych;
 - status 13 projektów badawczych wprowadzonych w aplikację oznaczony był jako projekty „w fazie oceny”, podczas gdy z prowadzonej wewnętrznie w Instytucie bazy danych wynikało, że projekty te zostały odrzucone merytorycznie;
 - status projektu badawczego o akronimie ConFOLD oznaczony był jako „przerwany” chociaż z prowadzonej wewnętrznie w Instytucie bazy danych wynikało, że projekt ten został zakończony zgodnie z założeniami;
 - wprowadzono do aplikacji projekty o akronimach: ActiveC oraz USAGI, których nie było w wewnętrznej bazie danych;
 - do aplikacji nie został wprowadzony realizowany (zgodnie z wewnętrzną bazą danych) projekt o akronimie nHAP;
 - jako „zakończone” w aplikacji figurowały projekty o akronimach KLASTERY, POLYDIGIT2 oraz PolySens3 (ujęty ponadto omyłkowo w aplikacji jako „PolySens”), które zostały przeniesione do innych jednostek;
 - w aplikacji jako „porzucone” ujęto projekty o akronimach Newhormone oraz NADVMAT, których w ogóle nie realizowano;

- jako „odrzucone formalnie” w aplikacji zaprezentowano 10 projektów badawczych, podczas gdy projekty te odrzucone zostały merytorycznie. Powyższe wyjaśniano niedopatrzeniem lub wątpliwościami interpretacyjnymi.
- W SBŁ-PIT:
 - projekty o akronimie *prasy* oraz *Zacisk* zostały zaraportowane jako porzucone, podczas gdy przyczyną było w pierwszym przypadku odstąpienie przez Narodowe Centrum Badań i Rozwoju od finansowania projektu, w drugim projekt został wstrzymany do uruchomienia w późniejszym terminie;
 - projekty o akronimach *Promocja KSOW* oraz *Kwiatomat* zaraportowano jako przerwane, podczas gdy w pierwszym przypadku projekt nie został złożony, w kolejnym projekt został zrealizowany.
- W SBŁ-IMiF:
 - W trakcie kontroli NIK Instytut przedstawiał dane łącznie o 283 projektach, z których 151 to projekty badawczo-rozwojowe. W tym samym czasie – według przygotowanego dla NIK przez Instytut wyciągu z Kokpitu Zarządczego projektów było tylko 265, z czego 202 miały charakter badawczo-rozwojowy. Liczby te były całkowicie niewspółmierne do analogicznych danych przekazanych przez Centrum na podstawie zapisów Kokpicie zarządczym. Widniało tam aż 5499 projektów IMiF o statusie „w trakcie realizacji” bądź „zrealizowany”.
Według Dyrektora Instytutu przyczyną tak dużej różnicy między danymi Centrum a danymi Instytutu były zasady wprowadzania danych do Kokpitu powodujące powielanie (wielokrotne wprowadzanie) tych samych danych w kolejnych miesiącach co prowadziło do kumulacji błęd.
 - Z danych SBŁ-IMiF wynika, że złożono o pięć krajowych wniosków patentowych mniej w stosunku do danych wynikających z Kokpitu Zarządczego. Z kolei w przypadku wniosków o patenty zagraniczne Instytut raportował siedem wniosków więcej niż wynika z Kokpitu. Różnice dotyczyły również liczby uzyskanych patentów – Instytut miał uzyskać dziewięć patentów krajowych więcej i jeden patent zagraniczny mniej niż wynikało to z Kokpitu. Było to wynikiem wprowadzania do Kokpitu danych, co do których nawet w Instytucie nie było pewności, że są one rzetelne i odpowiadają stanowi faktycznemu.
 - Instytut przekazał kontrolerom NIK informacje o dwóch umowach komercjalizacji pośredniej, jednym wdrożeniu i sześciu uzyskanych krajowych wzorach przemysłowych i prawach autorskich, podczas gdy w Kokpicie zarządczym figurowało łącznie 177 umów komercjalizacji bezpośredniej, 38 wdrożeń oraz pięć wzorów przemysłowych i praw autorskich. Rozbieżność wynikała z faktu, iż Instytut raportował do Kokpitu Zarządczego także oferty przyjęte przez klienta stąd wynikała liczba umów, która tam widniała.

5.3. Realizacja zadań przez ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego i nauki, w tym nadzór nad działalnością Centrum Łukasiewicz

Minister prawidłowo realizował ustawowe zadania przekazywania Sieci środków publicznych, wyposażenia Centrum w mienie obejmujące własność i inne prawa majątkowe niezbędne do prowadzenia działalności, zatwierdzał roczne plany i sprawozdania finansowe jak również terminowo powołał pierwszego prezesa i wiceprezesów Centrum. Jednakże przy konstruowaniu w latach 2019–2023 umów o zarządzanie naruszono przepisy w zakresie ustalenia okresu wypowiedzenia. Minister zatwierdzał roczne plany finansowe oraz roczne sprawozdania finansowe Centrum Łukasiewicz, a także w ramach

Realizacja zadań związanych z rozpoczęciem działalności Sieci	nadzoru przeprowadził kontrolę. Minister w pierwszych czterech latach funkcjonowania Sieci nie przeprowadził ewaluacji jej działalności i nie powołał formalnie ekspertów do jej przeprowadzenia.
Umowy zawarte przez Ministra w latach 2019–2023 naruszały ustawę SBŁ	Z dniem wejścia w życie ustawy SBŁ, stosownie do art. 120 ust. 1 tej ustawy, Minister powołał pierwszego Prezesa Centrum Łukasiewicz oraz dotrzymał ustawowego terminu powołania, na wniosek Prezesa, pierwszych Wiceprezesów Centrum. Ponadto w 2019 r. ówczesny Minister terminowo powołał pierwszego dyrektora SBŁ–PORT. Realizując obowiązek wyposażenia Centrum w mienie obejmujące własność i inne prawa majątkowe niezbędne do prowadzenia działalności, ówczesny Minister w terminie określonym w ustawie SBŁ przekazał samochód osobowy oraz sprzęt teleinformatyczny, a także m.in. artykuły biurowe i środki czystości. Stosownie do art. 122 ustawy SBŁ minister sporządził także pierwszy plan finansowy Centrum Łukasiewicz na 2019 r. Jednakże umowy o zarządzanie Siecią Badawczą Łukasiewicz zawierane w latach 2019–2023 przez ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego i nauki z prezesami i wiceprezesami Centrum Łukasiewicz naruszały art. 15 ust. 3 ustawy SBŁ w związku z art. 70 § 1² Kp. W rezultacie dokonano wypłaty nienależnych środków finansowych dla Prezesów i Wiceprezesów Centrum Łukasiewicz. W latach 2019–2023 Minister zawarł łącznie sześć umów o zarządzanie Siecią Badawczą Łukasiewicz, z czego dwie z prezesami Centrum oraz cztery z wiceprezesami Centrum. W umowach zawarto postanowienie, że okres wypowiedzenia stosunku pracy powstałego w wyniku powołania na funkcję Prezesa lub Wiceprezesa Centrum Łukasiewicz wynosi sześć miesięcy. Art. 15 ust. 3 ustawy SBŁ stanowi, że z dniem odwołania Prezesa albo Wiceprezesa wygasa z mocy prawa zawarta z nim umowa o zarządzanie Siecią, natomiast zgodnie z art. 70 § 1² Kp stosunek pracy z pracownikiem odwołanym ze stanowiska rozwiązuje się na zasadach określonych w Kp, chyba że przepisy szczególne stanowią inaczej. W Ministerstwie nie posiadano dokumentów potwierdzających podjęcie decyzji o przyznaniu odprawy i jej wysokości, jak również Departament Prawny nie opiniował umów o zarządzanie. Minister nie znał przyczyn zamieszczenia klauzuli o wydłużeniu okresu wypowiedzenia umowy, niemniej jednak dotychczasową praktykę ocenił negatywnie, jako skierowaną na przyznanie nieadekwatnych do stanowisk warunków zatrudnienia. Zawierając obowiązkowe umowy o zarządzanie z nowo powołanymi Prezesami i Wiceprezesami Centrum w 2024 r., Minister nie umieścił w umowach postanowień dotyczących sześciomiesięcznego, dodatkowego okresu wypowiedzenia.
Realizacja zadań w ramach określonego ustawowo nadzoru	Minister zgodnie z przepisami ustawy SBŁ zatwierdzał roczne plany finansowe oraz roczne sprawozdania finansowe Centrum Łukasiewicz. W 2021 r. Minister przeprowadził kontrolę w zakresie prawidłowości sprawowania nadzoru przez Prezesa Centrum nad działalnością instytutów Sieci, funkcjonowania kontroli wewnętrznej w Centrum, prawidłowości prowadzenia gospodarki finansowej, w tym wykorzystania dotacji celowej na inwestycje związane z obsługą realizacji zadań Centrum przyznanej na 2019 r. oraz realizacji wybranych obowiązków ustawowych. Stwierdzone w tej kontroli nieprawidłowości polegały na: przekroczeniu miesięcznego terminu załatwienia skargi oraz braku poinformowania skarżącego o niezakończonym skargi w ustawowym terminie; braku na zawiadomieniach o sposobie załatwienia skargi oznaczenia organu, od którego zawiadomienia pochodziły (w czterech przypadkach); niewskazaniu w protokole pokontrolnym terminu sporządzenia przez kierownika jednostki kontrolowanej informacji o sposobie realizacji zaleceń pokontrolnych oraz niemonitorowaniu wykonania zaleceń pokontrolnych w określonym przez kierownika terminie, ujęciu nieprawidłowo w latach 2019–2020 w ewidencji księgowej przychodów z tytułu otrzymanej subwencji. Środki, które nie pokryły

kosztów działalności Centrum ujmowano na koncie rozliczenia międzyokresowe przychodów, zamiast ujęcia ich na koncie przychody. Spowodowało to zaniżenie przychodów działalności operacyjnej i wykazanie wyniku finansowego w postaci straty w 2019 r. oraz w 2020 r.

W 2024 r. w Centrum rozpoczęto kontrolę pozaplanową w zakresie oceny wybranych aspektów organizacyjnych i funkcjonalnych Centrum Łukasiewicz, w szczególności dotyczących struktury organizacyjnej, stanu zatrudnienia, nawiązywania stosunku pracy, regulaminu pracy, regulaminu wynagradzania, przyznawania nagród, utworzenia spółek na podstawie art. 30 ust. 1 ustawy SBŁ, zawierania umów cywilnoprawnych, realizacji wybranych elementów planów działalności Centrum oraz gromadzenia, analizy i wykorzystania informacji przez Centrum w związku ze sprawowanym nadzorem nad instytutami Sieci Badawczej Łukasiewicz. Na dzień 14 maja 2024 r. Ministerstwo nie zakończyło czynności kontrolnych w Centrum.

**Realizacja innych
ustawowych
obowiązków**

Minister wywiązywał się z obowiązku wskazania firmy audytorskiej do przeprowadzenia badania rocznych sprawozdań finansowych Centrum Łukasiewicz. Ponadto Minister Edukacji i Nauki wydał rozporządzenie w sprawie niezbędnych elementów rocznego sprawozdania z działalności Sieci i rocznego sprawozdania z działalności Centrum Łukasiewicz. Podkreślić należy, że mimo braku wskazanego terminu, nastąpiło to dopiero w 2023 r., tj. 1404 dni od dnia wejścia w życie ustawy SBŁ.

**Minister
nie przeprowadził
ewaluacji działalności
SBŁ w wymaganym
ustawą okresie**

Zgodnie z art. 37 ust. 1 ustawy SBŁ minister właściwy do spraw szkolnictwa wyższego i nauki nie rzadziej niż raz na 4 lata przeprowadza ewaluację działalności Sieci. Działania w powyższym zakresie podjęto dopiero w maju 2023 r. Przygotowano wniosek o wszczęcie postępowania o udzielenie zamówienia, a w dniu 30 maja 2023 r. powołano Komisję Przetargową. W dniu 3 sierpnia 2023 r. zostało opublikowane ogłoszenie o zamówieniu usługi przygotowania i przeprowadzenia ewaluacji działalności Sieci Badawczej Łukasiewicz za okres od 1 kwietnia 2019 r. do 31 grudnia 2022 r. Pierwotny termin składania ofert (16 sierpnia 2023 r.) został wydłużony do 22 sierpnia 2023 r. Wykonawcę wyłoniono 10 listopada 2023 r., a umowę o łącznej wartości 410 tys. zł brutto zawarto z nim 19 grudnia 2023 r. z terminem realizacji 134 dni kalendarzowych od dnia zawarcia umowy.

Ewaluacja przeprowadzona została w okresie od 19 grudnia 2023 r. do 2 maja 2024 r., tj. 397 dni po upływie okresu wskazanego w ustawie.

**Minister nie powołał
formalnie ekspertów
do przeprowadzenia
ewaluacji**

Zgodnie z art. 37 ust. 2 ustawy SBŁ Minister w celu przeprowadzenia ewaluacji działalności Sieci Badawczej Łukasiewicz powołuje ekspertów będących przedstawicielami środowiska naukowego i gospodarczego, w tym ekspertów zagranicznych.

Zgodnie ze specyfikacją warunków zamówienia dołączoną do postępowania pn. *Przygotowanie i przeprowadzenie ewaluacji działalności Sieci Badawczej Łukasiewicz za okres od 1 kwietnia 2019 r. do 31 grudnia 2022 r.* o udzielenie zamówienia mogli ubiegać się wykonawcy, którzy spełniali warunki udziału w postępowaniu m.in. dotyczące zdolności technicznych lub zawodowych w zakresie dysponowania zespołem liczącym, co najmniej pięć osób, bezstronnych wobec podmiotów ewaluowanych oraz którzy spełniali określone wymagania.

I tak w odniesieniu do członków zespołu ewaluacyjnego określono następujące kryteria: 1) każdy z członków zespołu posiada wykształcenie wyższe magisterskie lub równoważne; 2) co najmniej trzech członków zespołu posiada co najmniej dwuletnie doświadczenie w obszarze badań aplikacyjnych, prac rozwojowych lub badań podstawowych, obejmujące realizację projektów badawczych lub prac rozwojowych; 3) co najmniej trzech członków zespołu posiada co najmniej dwuletnie doświadczenie w obszarze prowadzenia działalności gospodarczej obejmującej transfer wiedzy, wdrażanie wyników badań naukowych i prac rozwojowych lub komercjalizację wyników badań naukowych i prac

rozwojowych, przy czym jako doświadczenie w obszarze prowadzenia działalności gospodarczej rozumie się prowadzenie jednoosobowej działalności gospodarczej, prowadzenie działalności jako wspólnik spółki osobowej lub kapitałowej (co najmniej 10 % udział w spółce kapitałowej) lub zatrudnienie na podstawie umowy o pracę lub umowy cywilnoprawnej z zakresem zadań w obszarze badań aplikacyjnych, prac rozwojowych lub badań podstawowych, obejmującym realizację projektów badawczych lub prac rozwojowych; 4) każdy z członków zespołu posiada doświadczenie w prowadzeniu badań ewaluacyjnych lub opracowywaniu wyników ewaluacji, przy czym jako doświadczenie rozumie się udział w co najmniej trzech projektach/procesach ewaluacyjnych, w okresie ostatnich pięciu lat, przed terminem składania ofert; 5) co najmniej trzech członków zespołu musi posiadać obywatelstwo polskie oraz posługiwać się językiem polskim jako językiem ojczystym; 6) co najmniej dwóch członków zespołu musi posiadać doświadczenie w obszarze prowadzenia badań aplikacyjnych, prac rozwojowych lub badań podstawowych lub posiadać doświadczenie w obszarze prowadzenia działalności gospodarczej w obszarze badań aplikacyjnych, prac rozwojowych lub badań podstawowych, zdobyte w innym niż Polska kraju Unii Europejskiej lub kraju członkowskim Organizacji Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (eksperti zagraniczni).

Umowę na przeprowadzenie ewaluacji z konsorcjum, które zostało wyłonione w postępowaniu o udzielenie zamówienia publicznego, zawarła ówczesna Dyrektor Departamentu Rozwoju i Innowacji (DIR) na podstawie pełnomocnictwa do wykonywania czynności zastrzeżonych dla kierownika zamawiającego, wynikających z ustawy Pzp, w tym do wykonywania czynności związanych z przygotowaniem i przeprowadzeniem postępowań o udzielenie zamówień publicznych, za które odpowiadał Minister, a także do reprezentowania jego oraz urzędu przed Krajową Izbą Odwoławczą właściwą do rozpoznawania odwołań wnoszonych w postępowaniach o udzielenie zamówienia publicznego.

Zdaniem Sekretarza Stanu w Ministerstwie eksperti zostali powołani przez ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego i nauki, poprzez podpisanie umowy z wykonawcą ewaluacji w dniu 19 grudnia 2023 r., przez ówczesną Dyrektor DIR. Dodał również, że wybór ekspertów dokonany został w procedurze zamówienia publicznego w trybie zamówienia klasycznego, aby zapewnić pełną obiektywność postępowania i równość podmiotów ubiegających się o zamówienie, zgodnie z zasadą powszechności dostępu do realizacji zadań finansowanych ze środków publicznych.

W ocenie NIK pełnomocnictwo, jakim dysponowała ówczesna Dyrektor DIR, dawało wyłącznie umocowanie m.in. do wykonywania czynności zastrzeżonych dla kierownika zamawiającego wynikających z ustawy Pzp. W konsekwencji eksperti nie zostali prawidłowo powołani przez Ministra.

**Naruszono ustawowy
termin publikacji
ogłoszenia**

Zamawiający, tj. urząd obsługujący Ministra, nie zamieścił terminowo w BIP ogłoszenia o wykonaniu umowy z dnia 19 grudnia 2023 r. dotyczącej przeprowadzenia ewaluacji działalności Sieci, co stanowiło naruszenie art. 448 ustawy Pzp. Publikacja ogłoszenia nastąpiła dopiero 48 dni po uznaniu umowy za wykonaną.

W dniu 7 maja 2024 r. Zastępca Dyrektora DIR protokołem odbioru końcowego potwierdziła, że zamówienie zostało zrealizowane należyście, terminowo oraz zgodnie z zapisami Opisu Przedmiotu Zamówienia oraz umową. Zgodnie z § 24 ust. 3 zarządzenia nr 25 Dyrektora Generalnego Ministerstwa Edukacji i Nauki z dnia 20 października 2023 r. w sprawie organizacji udzielania zamówień publicznych i dokonywania zakupów w Ministerstwie Edukacji i Nauki (na dzień 24 czerwca 2024 r.) departament będący wnioskodawcą w przedmiocie postępowania zobowiązany był w terminie pięciu dni roboczych od dnia uznania umowy za wykonaną przekazać do Wydziału Zamówień Publicznych (WZP) informację o wykonaniu umowy, celem zamieszczenia przez ww. Wydział

ogłoszenia o wykonaniu umowy w BZP. Termin przekazania upływał w dniu 14 maja 2024 r. Informacja została przekazana w dniu 21 czerwca 2024 r., co – jak wyjaśniano – nastąpiło z przeoczenia. W związku z zawartym pomiędzy Ministerstwem Edukacji Narodowej a Ministerstwem Nauki i Szkolnictwa Wyższego porozumieniem w zakresie obowiązku zamieszczania w BZP ogłoszeń o wykonaniu umów, po zwróceniu się do MEN i nadaniu przez MEN uprawnień do samodzielnego zamieszczenia ogłoszenia przez MNiSW, Ministerstwo sporządziło ogłoszenie i opublikowało je na platformie Ezamówienia – Urzędu Zamówień Publicznych.

W ocenie NIK naruszenie ustawowego terminu publikacji ogłoszenia było następstwem braku należytego nadzoru nad przestrzeganiem postanowień zarządzenia nr 25 Dyrektora Generalnego Ministerstwa Edukacji i Nauki z dnia 20 października 2023 r. w sprawie organizacji udzielania zamówień publicznych i dokonywania zakupów w Ministerstwie Edukacji i Nauki. Realizacja obowiązku wynikającego z przepisów ustawy Pzp nastąpiła dopiero w wyniku działań NIK.

**Wyniki ewaluacji
przeprowadzonej
przez firmę zewnętrzną**

Przeprowadzona ewaluacja objęła ocenę: adekwatności działań podejmowanych w ramach Sieci na rzecz realizacji celów wynikających ze strategii rozwoju i polityki naukowej państwa, o której mowa w art. 6 ustawy Pswn; stopnia oraz sposobu realizacji celów Sieci ujętych w rocznych planach działalności Sieci; poziomu poniesionych nakładów w stosunku do efektów działalności Sieci; skuteczności działań podejmowanych przez Centrum Łukasiewicz i Instytuty Sieci w zakresie komercjalizacji.

Jak wynika z raportu badania przeprowadzono na podstawie: analizy danych; 40 pogłębionych wywiadów indywidualnych (31 z przedstawicielami firm, które współpracowały z jednym lub kilkoma Instytutami; pięć z przedstawicielami Instytutów wybranych do opracowania studiów przypadku; czterech swobodnych wywiadów w formie bezpośredniej z osobami projektującymi i/lub uczestniczącymi w procesach strategicznych w latach 2019–2022; 23 ankiet (od Centrum Łukasiewicz oraz każdego z Instytutów); studiów przypadków; warsztatów charrette/warsztatów implementacyjnych²¹ (cztery warsztaty charrette, z tego: dwa warsztaty z przedstawicielami dyrektorów Instytutów – w każdym wzięło udział sześć osób, dwa warsztaty z przedstawicielami firm, które współpracowały z jednym lub kilkoma Instytutami (w tym także z przedstawicielami firm, które brały udział w systemie wyzwań) – w każdym wzięło udział sześć osób; warsztat implementacyjny z udziałem członków zespołu projektowego oraz przedstawicieli Ministerstwa).

W raporcie z ewaluacji wskazano m.in., że:

- *Wskutek braku strategicznych dokumentów trudno też ocenić efektywność działań Sieci w odniesieniu do dłuższej perspektywy czasowej i zakładanych w jej ramach celów, co byłoby wskazane, mając na uwadze cele przeprowadzanej ewaluacji. W efekcie stopień realizacji celów można oceniać tylko w perspektywie danego roku i zakładanych na ten okres mierników, a także dokonywać prostych porównań liczbowych pomiędzy kolejnymi latami. Choć tak dokonana ocena wypada pozytywnie, nie może ona być pełna bez uwzględnienia długoterminowej perspektywy rozwoju Sieci. Nie można w tym kontekście np. ocenić trafności przyjęcia takich, a nie innych wskaźników czy też nawet zasadności realizacji poszczególnych zadań.*
- *Dokonanie jednoznacznej oceny tego, czy faktycznie dzięki działaniu Sieci uzyskano oszczędności, jest trudne w oparciu o dane zastane oraz wyniki ankiet inwentaryzacyjnych. Może niepokoić też fakt, że połowa ankietowanych IŁ oceniła, że a) nie zostały w badanym okresie osiągnięte oszczędności w stosunku do nakładów ponoszonych przez dany IŁ lub też b) nie była w stanie jednoznacznie stwierdzić, że takie oszczędności osiągnięto.*

²¹ Technika polegająca na zebraniu grupy ekspertów, którzy w toku dyskusji wypracowują wspólną opinię na określony temat.

- *Przychody z komercjalizacji wyników badań naukowych i prac rozwojowych. Kluczowy problem poznawczy wiąże się z brakiem porównywalnych danych w okresie objętych niniejszą ewaluacją. Zasady komercjalizacji zostały określone w Regulaminie zarządzania prawami autorskimi i prawami pokrewnymi oraz prawami własności przemysłowej dla Sieci Badawczej Łukasiewicz we wszystkich Instytutach Sieci. Regulamin został wprowadzony przez prezesa CŁ Wytycznymi nr 2/2021 już 19 marca 2021 r., a więc w okresie objętym ewaluacją, jednak nie przełożyło się to od razu na szczegółowe zasady zaliczania poszczególnych przychodów jako przychodów z komercjalizacji. W związku z licznymi wątpliwościami Instytutów co do kwalifikowania poszczególnych wydatków w całym okresie objętym naszym badaniem istniała pewna dowolność w tym zakresie. Kwestia została rozstrzygnięta w 2023 r., w którym zostały opublikowane Wytyczne Prezesa Centrum Łukasiewicz nr 1/2023 dotyczące zasad kwalifikacji przychodów przez Instytuty Sieci Badawczej Łukasiewicz oraz Wytyczne Prezesa Centrum Łukasiewicz nr 2/2023 dotyczące wdrożenia własnego w Sieci Badawczej Łukasiewicz.*

Należy zatem z całą mocą podkreślić, iż dane zawarte w tym rozdziale nie mogą być traktowane w sposób literalny i pewny. Pełna porównywalność danych została osiągnięta już po okresie objętym niniejszą analizą. Ma to szczególne znaczenie w kontekście znacznego nacisku Centrum Łukasiewicz na wzrost znaczenia komercjalizacji w przychodach poszczególnych Instytutów, a co za tym idzie – całej sieci. Presja na wzrost znaczenia komercjalizacji (którą należy ocenić jako zjawisko pozytywne) w połączeniu z brakiem jasności, jakie przychody są przychodami z komercjalizacji, mogła prowadzić do zawyżania udziału tej grupy w całości finansów Sieci. Wszelkie wzrosty należy więc traktować z pewną ostrożnością, a ich pełną weryfikację należy pozostawić do kolejnej analizy ewaluacyjnej, która będzie już obejmowała okres pełnej porównywalności.

Należy jednocześnie podkreślić, iż wątpliwości co do wiarygodności dotyczą jedynie danych liczbowych. Ogólne trendy i podejmowane działania świadczą jasno o wzroście znaczenia komercjalizacji w logice działania analizowanych Instytutów. Sam fakt, iż od 2023 r. istnieje spójny system kwalifikowania przychodów jako przychodów z komercjalizacji, jest jednym z kluczowych efektów pozafinansowych działalności Sieci.

W związku z nieporównywalnością danych (zarówno różnic pomiędzy Instytutami, jak i zmieniających się w czasie zasad kwalifikowania przychodów w poszczególnych Instytutach) porównanie szczegółowe w rozbiciu na każdy Instytut w poszczególnych latach uznaje się za niewiarygodne, a jego prezentacja w raporcie byłaby błędem metodologicznym. Dlatego skoncentrowano się na danych ogólnych oraz na mechanizmach i procesach w zakresie komercjalizacji w analizowanym okresie.

- *Finansowe efekty działań na rzecz komercjalizacji. Ocena efektów finansowych działalności komercyjnej SBŁ jest obarczona tym samym błędem systemowym, co wszystkie dane analizowane w tym rozdziale. Brak jest wiarygodnych i porównywalnych danych. Można jednak zakładać, iż dane na koniec 2022 r. są najbardziej wiarygodne. Z każdym rokiem działania Sieci różne kwestie sporne dotyczące kwalifikowania przychodów do grupy komercjalizacji były wyjaśniane. Niedługo po zakończeniu roku 2022 przyjęto spójną politykę, która była efektem wcześniejszych ustaleń i wyjaśnień. Można więc przyjąć kwotę 218 mln zł jako wiarygodne odzwierciedlenie wartości komercjalizacji w tym roku. Dużo trudniej jest odnieść się do danych z lat poprzednich. Jeśli jednak przyjmiemy, że kwota z roku 2019 nie była raczej zawyżona (bo nie było wtedy presji na kwalifikowanie przychodów jako przychodów z komercjalizacji), to można przyjąć, iż wzrost pomiędzy 163 mln zł w 2019 r. a 218 mln zł w 2022 r. powinien być traktowany jako maksymalny (jeśli występują przekłamania z tytułu różnego sposobu księgowania, to raczej pomniejszają wzrost). Jest to zatem wzrost o ok. 33 %.*

W wyniku przeprowadzonej ewaluacji sformułowano łącznie 12 wniosków, z czego: trzy – w ramach strategii, celu i działania Sieci Badawczej Łukasiewicz; cztery – w obszarze efektów utworzenia Sieci; jeden – w zakresie działalności naukowej w ramach Sieci; trzy – w obszarze komercjalizacji wyników badań naukowych i prac rozwojowych oraz jeden w obszarze pozyskiwania finansowania ze środków zewnętrznych. Raport zawierał też rekomendację, adresatów wniosków, sposób wdrożenia oraz terminy wdrożeń (cztery wnioski – III kw. 2024 r.; trzy wnioski – IV kw. 2024 r.; cztery wnioski – od I do III kw. 2025 r.; jeden wniosek – bez terminu).

Wykorzystanie wyników przeprowadzonej ewaluacji

Raport z ewaluacji został przekazany przez Podsekretarza Stanu w MNiSW Prezesowi Centrum w czerwcu 2024 r. ze wskazaniem, że wnioski zawarte w raporcie mogą być przydatne przy tworzeniu strategicznych dokumentów Centrum i całej Sieci, jak również przy projektowaniu usprawnień mających na celu zwiększenie efektywności działania Sieci.

Zgodnie z deklaracją Sekretarza Stanu w Ministerstwie Nauki i Szkolnictwa Wyższego z lipca 2024 r – informacje i wnioski zawarte w raporcie z ewaluacji Sieci Badawczej Łukasiewicz, zostaną przez Ministra Nauki wykorzystane w celu realizacji uprawnień nadzorczych nad działalnością Centrum. Ponadto wyniki ewaluacji będą brane pod uwagę przy weryfikowaniu projektów strategii działalności Sieci, planów działalności Sieci czy planów działalności Centrum Łukasiewicz. Wskazał również, że zostanie przeprowadzona analiza raportu z ewaluacji pod kątem wykorzystania wniosków i rekomendacji w celu zaprojektowania ewentualnych zmian w obowiązujących przepisach. Zadeklarowano także zwrócenie się do Prezesa Centrum o poinformowanie o sposobie wykorzystania wniosków i rekomendacji z ewaluacji.

6. ZAŁĄCZNIKI

6.1. Metodyka kontroli i informacje dodatkowe

Cel główny kontroli	Czy Sieć Badawcza Łukasiewicz funkcjonowała prawidłowo i rzetelnie, w tym czy jej działalność przyniosła oczekiwane efekty naukowo-badawcze i wdrożeniowe?
Cele szczegółowe	1. Czy minister właściwy do spraw szkolnictwa wyższego i nauki prawidłowo realizował ustawowe zadania, w tym właściwie sprawował nadzór nad działalnością Centrum Łukasiewicz? 2. Czy Prezes Centrum Łukasiewicz prawidłowo realizował ustawowe zadania, w tym właściwie sprawował nadzór nad działalnością instytutów Sieci? 3. Czy instytuty Sieci prawidłowo realizowały zadania ustawowe, w tym związane z prowadzeniem badań naukowych i prac rozwojowych oraz ich komercjalizacją? 4. Czy instytuty Sieci prawidłowo prowadziły gospodarkę finansową?
Zakres podmiotowy	Kontrolą objęto Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego oraz Centrum Łukasiewicz i 10 instytutów działających w ramach Sieci Badawczej Łukasiewicz.
Kryteria kontroli	Kontrolę przeprowadzono na podstawie art. 2 ust. 1 oraz art. 5 ust. 1 ustawy o NIK, z uwzględnieniem kryteriów: legalności, rzetelności, celowości i gospodarności.
Okres objęty kontrolą	2019–2024 (I półrocze). Kontrola była realizowana w okresie od 16 kwietnia do 30 sierpnia 2024 r.
Działania na podstawie art. 29 ustawy o NIK	W ramach postępowań kontrolnych Najwyższa Izba Kontroli wystąpiła do 44 przedsiębiorców o informacje dotyczące współpracy z instytutem Sieci. Ponadto wystąpiono do trzech byłych przewodniczących rad instytutów i Prezesa Centrum (w ramach kontroli prowadzonej w SBŁ-PIT).
Pozostałe informacje	Kontrola pn. <i>Funkcjonowanie Sieci Badawczej Łukasiewicz</i> (nr P/24/023) została podjęta z inicjatywy własnej Najwyższej Izby Kontroli. Zastrzeżenia do wystąpień pokontrolnych zgłosili kierownicy niżej wymienionych jednostek: 1) Dyrektor SBŁ-IMiF pismem z dnia 13 sierpnia 2024 r. złożył cztery zastrzeżenia. W podjętej w dniu 6 listopada 2024 r. uchwale Zespół Orzekający Komisji Rozstrzygającej NIK uwzględnił w całości jedno zastrzeżenie, w części jedno zastrzeżenie, dwa zastrzeżenia oddalił. 2) Dyrektor SBŁ-GIT pismem z dnia 18 września 2024 r. złożył jedno zastrzeżenie. W podjętej w dniu 28 października 2024 r. uchwale Zespół Orzekający Komisji Rozstrzygającej NIK oddalił zastrzeżenie. 3) p.o. Dyrektor SBŁ-KIT pismem z dnia 23 sierpnia 2024 r. złożył dwa zastrzeżenia. W podjętej w dniu 18 listopada 2024 r. uchwale Zespół Orzekający Komisji Rozstrzygającej NIK uwzględnił w całości jedno zastrzeżenie, jedno zastrzeżenie oddalił. 4) Dyrektor SBŁ-INSCH pismem z dnia 13 września 2024 r. złożył jedno zastrzeżenie. W podjętej w dniu 16 października 2024 r. uchwale Zespół Orzekający Komisji Rozstrzygającej NIK oddalił zastrzeżenie. 5) Dyrektor SBŁ-WIT pismem z dnia 7 sierpnia 2024 r. złożyła jedno zastrzeżenie. W podjętej w dniu 17 października 2024 r. uchwale Zespół Orzekający Komisji Rozstrzygającej NIK oddalił zastrzeżenie. 6) Dyrektor SBŁ-PORT pismem z dnia 21 sierpnia 2024 r. złożyła jedno zastrzeżenie. W podjętej w dniu 15 października 2024 r. uchwale Zespół Orzekający Komisji Rozstrzygającej NIK oddalił zastrzeżenie.

**Stan realizacji
wniosków
pokontrolnych**

Wyniki kontroli przedstawiono w 12 wystąpieniach pokontrolnych, w których sformułowano ogółem 53 wnioski. Z informacji o sposobie wykorzystania uwag i wykonania wniosków pokontrolnych wynika, że zrealizowano 17 wniosków, podjęto działania w celu realizacji 21 wniosków, natomiast 15 wniosków nie zostało zrealizowanych (stan na dzień 30 grudnia 2024 r.).

**Finansowe
rezultaty kontroli**

W ośmiu kontrolowanych jednostkach wystąpiły finansowe rezultaty kontroli na kwotę ogółem 18 203,7 tys. zł, z tego: 9612,2 tys. zł – sprawozdawcze skutki nieprawidłowości, kwoty wydatkowane z naruszeniem prawa – 4407,7 tys. zł, potencjalne finansowe lub sprawozdawcze skutki nieprawidłowości – 2640 tys. zł, uszczuplenia środków lub aktywów – 639,8 tys. zł, kwoty wydatkowane z naruszeniem zasad należytego zarządzania finansami – 717,5 tys. zł, kwoty wydatkowane w następstwie działań stanowiących naruszenie prawa – 142 tys. zł, kwoty nienależnie uzyskane – 44,5 tys. zł. Pozyskane korzyści finansowe i oszczędności wyniosły łącznie 461,1 tys. zł.

W związku z nadzorowanym w Prokuraturze Okręgowej w Warszawie śledztwem w sprawie działania w dniu 1 marca 2023 r. oraz w okresie od 28 lipca 2023 r. do 17 stycznia 2024 r. na szkodę interesu publicznego poprzez przekroczenie uprawnień przez będącego funkcjonariuszem publicznym Prezesa Centrum Łukasiewicz polegającego na zawarciu umowy oraz 34 aneksów do umów o zarządzanie instytutami SBŁ zawierających postanowienia niezgodne z ustawą kominową, NIK przekazała Prokuraturze zgromadzone w toku kontroli dokumenty.

**Wykaz jednostek
kontrolowanych**

Lp.	Jednostka organizacyjna NIK przeprowadzająca kontrolę	Nazwa jednostki kontrolowanej	Imię i nazwisko kierownika jednostki kontrolowanej
1.	Departament Nauki, Oświaty i Dziedzictwa Narodowego	Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego ul. Wspólna 1/3 00-529 Warszawa	Dariusz Wieczorek
2.		Centrum Łukasiewicz ul. Poleczki 19 02-822 Warszawa	Hubert Cichocki
3.		Sieć Badawcza Łukasiewicz – Instytut Mikroelektroniki i Fotoniki ul. Wólczyńska 133 01-919 Warszawa Dyrekcja Instytutu al. Lotników 32/46, 02-668 Warszawa	Piotr Guzdek
4.		Sieć Badawcza Łukasiewicz – Instytut Chemii Przemysłowej im. profesora Ignacego Mościckiego ul. Rydygiera 8 01-793 Warszawa	Ewa Śmigiera
5.	Delegatura NIK w Katowicach	Sieć Badawcza Łukasiewicz – Górnośląski Instytut Technologiczny ul. K. Miarki 12-14 44-100 Gliwice	Adam Zieliński

Lp.	Jednostka organizacyjna NIK przeprowadzająca kontrolę	Nazwa jednostki kontrolowanej	Imię i nazwisko kierownika jednostki kontrolowanej
6.	Delegatura NIK w Krakowie	Sieć Badawcza Łukasiewicz – Krakowski Instytut Technologiczny ul. Zakopiańska 73 30-418 Kraków	Damian Gąsiorek
7.	Delegatura NIK w Lublinie	Sieć Badawcza Łukasiewicz – Instytut Nowych Syntez Chemicznych Al. Tysiąclecia Państwa Polskiego 13A 24-110 Puławy	Cezary Możejko
8.	Delegatura NIK w Łodzi	Sieć Badawcza Łukasiewicz – Łódzki Instytut Technologiczny ul. Marii Skłodowskiej-Curie 19/27 90-570 Łódź	Renata Żyła
9.	Delegatura NIK w Poznaniu	Sieć Badawcza Łukasiewicz – Poznański Instytut Technologiczny ul. Ewarysta Estkowskiego 6 61-755 Poznań	Rafał Cichy
10.	Delegatura NIK w Warszawie	Sieć Badawcza Łukasiewicz – Instytut Tele- i Radiotechniczny ul. Ratuszowa 11 03-450 Warszawa	Janusz Sitek
11.		Sieć Badawcza Łukasiewicz – Warszawski Instytut Technologiczny ul. Duchnicka 3 01-796 Warszawa	Jolanta Itrich-Drabarek
12.	Delegatura NIK we Wrocławiu	Sieć Badawcza Łukasiewicz – PORT Polski Ośrodek Rozwoju Technologii ul. Stabłowicka 147 54-066 Wrocław	Jarosław Bosy

Wykaz ocen kontrolowanych jednostek

Lp.	Nazwa jednostki kontrolowanej	Ocena kontrolowanej działalności /	Stany mające wpływ na wydaną ocenę:	
			prawidłowe	nieprawidłowe
1.	Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego	0	- Minister przekazywał środki publiczne na realizację zadań Sieci Badawczej Łukasiewicz; - Minister powoływał Prezesów i Wiceprezesów Centrum Łukasiewicz zgodnie z obowiązującymi przepisami; wyposażył Centrum Łukasiewicz w niezbędne mienie obejmujące własność i inne prawa majątkowe niezbędne do prowadzenia działalności; - prawidłowo określił krotkość wynagrodzenia dla Prezesów i Wiceprezesów Centrum Łukasiewicz; - terminowo zatwierdzał plany i sprawozdania finansowe Centrum Łukasiewicz;	- umowy o zarządzanie zawarte w latach 2019–2023 przez Ministra z kolejnymi Prezesami i Wiceprezesami Centrum w zakresie ustalenia okresu wypowiedzenia naruszały art. 15 ust. 3 ustawy SBŁ w związku z art. 70 § 1³ Kodeksu pracy; - Minister nie przeprowadził ewaluacji działalności Sieci Badawczej Łukasiewicz w okresie czterech lat; - Minister nie powołał formalnie ekspertów do przeprowadzenia ewaluacji Sieci Badawczej Łukasiewicz; - nie opublikowano w terminie ogłoszenia o wykonaniu umowy nr MEIN/2023/DIR/3566 z dnia 19 grudnia 2023 r. na przeprowadzenie ewaluacji działalności Sieci; - nie rozliczono w terminie przez Członków kierownictwa i pracowników Ministerstwa kosztów zagranicznej podróży służbowej związanej z działalnością Sieci.
2.	Centrum Łukasiewicz	0	- Centrum Łukasiewicz i instytucje funkcjonujące w ramach Sieci Badawczej Łukasiewicz działały w oparciu o corocznie ustalane przez Radę Centrum kierunki działalności oraz roczne plany działalności Sieci i Centrum zatwierdzone przez Radę Centrum; - Prezes Centrum zatwierdzał statuty i regulaminy organizacyjne instytucji Sieci; - Prezes Centrum zatwierdzał plany finansowe i sprawozdania finansowe instytucji Sieci oraz wywiązał się z obowiązku wyboru firmy audytorskiej do badania sprawozdań finansowych instytucji Sieci; - Prezes Centrum przeprowadzał kontrolę instytucji Sieci zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa; - Przeprowadził nabór wniosków o realizację projektów badawczych oraz finansowanie inwestycji zgodnie z przepisami.	- nie doprowadzono do przyjęcia 4-letniej i 10-letniej strategii działalności Sieci; - zawarto aneksy do umów o zarządzanie z dyrektorami instytucji Sieci wprowadzając m.in. sześciomiesięczny okres wypowiedzenia oraz szereg świadczeń dodatkowych; - Prezes Centrum nie posiadał wiarygodnych danych w narzędziu sprawozdawczym pn. Kokpit Zarządcy; - dokonano wypłaty nienależnych świadczeń z tytułu wynagrodzenia i odpraw dla Prezesów i Wiceprezesów Centrum; - plan finansowy Centrum nie zawierał niektórych elementów wymaganych w ustawie SBŁ; - Centrum przygotowało szablony planów finansowych dla instytucji Sieci niezgodnie z ustawą SBŁ.
3.	Sieć Badawcza Łukasiewicz – Instytut Mikroelektroniki i Fotoniki	0	- Instytut prawidłowo wykorzystał i rozliczał środki z dotacji celowych przyznanych przez CŁ oraz ministra właściwego ds. szkolnictwa wyższego i nauki; - terminowo przygotowywał i przekazywał plany i sprawozdania finansowe; - wynagrodzenia i nagrody dla kadry kierowniczej były wypłacane zgodnie z obowiązującymi regulacjami prawnymi; - umowy cywilnoprawne były zawierane i rozliczane prawidłowo i gospodarnie oraz zgodnie z regulacjami wewnętrznymi.	- plan finansowy opracowywany – na podstawie wytycznych Prezesa Centrum Łukasiewicz – nie zawierał niektórych elementów wymaganych w ustawie SBŁ; - nierzetelnie wprowadzono dane do Kokpitu Zarządczego; - nierzetelnie przygotowywano sprawozdania finansowe oraz sprawozdania z działalności Instytutu.

Lp.	Nazwa jednostki kontrolowanej	Ocena kontrolowanej działalności /	Stany mające wpływ na wydaną ocenę:	
			prawidłowe	nieprawidłowe
4.	Sieć Badawcza Łukasiewicz – Instytut Chemii Przemysłowej	0	- Instytut prawidłowo realizował zadania określone w ustawie o Sieci Badawczej Łukasiewicz; - zakup usług, w tym inwestycyjnych dokonywane były w sposób celowy i gospodarczy.	- plany finansowe opracowywane – na podstawie wytycznych Prezesa Centrum Łukasiewicz – nie zawierały niektórych elementów wymaganych w ustawie SBŁ; - nie przestrzegano procedur wewnętrznych w zakresie zawierania umów cywilnoprawnych finansowanych z bezosobowego funduszu płac; - ustalona wysokość wynagrodzenia Głównej Księgowej przekraczała wartości wskazane w Zakładowym Układzie Zbiorowym Pracy.
5.	Sieć Badawcza Łukasiewicz – Górnośląski Instytut Technologiczny	0	- prawidłowo realizowano zadania określone w ustawie SBŁ w zakresie prowadzenia badań naukowych i prac rozwojowych oraz ich komercjalizacji; - rzetelnie i terminowo przygotowywano i przysyłało plany i sprawozdania finansowe; - opracowano i aktualizowano kierunki perspektywiczne działalności badawczej i wdrożeniowej instytutu.	- plany finansowe opracowywane – na podstawie wytycznych Prezesa Centrum Łukasiewicz – nie zawierały niektórych elementów wymaganych w ustawie SBŁ; - zawierano niecelowe i niegospodarne umowy zlecenia z osobami fizycznymi, nie uzyskując z tego tytułu wymiernych efektów.
6.	Sieć Badawcza Łukasiewicz – Krakowski Instytut Technologiczny	0	- prawidłowo realizowano zadania określone w ustawie o Sieci Badawczej Łukasiewicz w zakresie prowadzenia badań naukowych i prac rozwojowych oraz ich komercjalizacji; - terminowo przygotowywano plany działalności oraz sprawozdania z działalności; - realizował wnioski i zalecenia pokontrolne wynikające z prowadzonych w Instytucie kontroli, z wyjątkiem zaleceń dotyczących weryfikacji wartości wypłaconych wynagrodzeń Dyrektorów SBŁ-KIT i SBŁ-ITAM oraz ich zastępców; - w terminie przedkładał roczne sprawozdania finansowe Prezesowi Centrum Łukasiewicz; - instytut wydatkował gospodarnie i zgodnie z przeznaczeniem środki z utworzonych funduszy rozwoju, nagród i wdrożeń (w latach 2019–2020); - Instytut w sposób prawidłowy występował o zgodę właściwego organu na dokonanie czynności prawnej w zakresie rozporządzania składnikami aktywów trwałych, dokonywał zakupu (badanych) środków trwałych związanych z realizacją projektów badawczych; - umowy cywilnoprawne zarówno z pracownikami Instytutu, jak i osobami spoza Instytutu, były zawierane przez SBŁ-KIT i SBŁ-ITAM w sposób celowy i gospodarny, a wyniki prac wykonanych w ramach tych umów zostały wykorzystane w działalności instytutów.	- plany finansowe opracowywane – na podstawie wytycznych Prezesa Centrum Łukasiewicz – nie zawierały niektórych elementów wymaganych w ustawie SBŁ; - wynagrodzenia kadry kierowniczej zostały wypłacone niezgodnie z postanowieniami umów o zarządzanie i umów o pracę zawartymi z tymi pracownikami przez Prezesa CŁ; - wystąpiły błędy w sprawozdaniach finansowych; - nie zasięgnięto – stosownie do obowiązujących regulacji wewnętrznych – opinii przedstawicieli związków zawodowych przed podjęciem decyzji o wypłacie nagród dla pracowników z Funduszu Nagród.

Lp.	Nazwa jednostki kontrolowanej	Ocena kontrolowanej działalności /	Stany mające wpływ na wydaną ocenę:	
			prawidłowe	nieprawidłowe
7.	Sieć Badawcza Łukasiewicz - Instytut Nowych Syntezy Chemicznych	0	- terminowo przygotowywano plany i sprawozdania z działalności oraz plany i sprawozdania finansowe; - otrzymane z budżetu państwa środki dotacji celowej wykorzystywano na realizację zadań wymienionych w umowach, a rozliczeń finansowych dokonano w wyznaczonych terminach.	- plany finansowe opracowywane – na podstawie wytycznych Prezesa Centrum Łukasiewicz – nie zawierały niektórych elementów wymaganych w ustawie SBŁ; - udzielano zamówień publicznych z pominięciem ustawy Pzp oraz wewnętrznych procedur; - dokonano wypłaty nagród rocznych dla dyrektorów i głównej księgowej Instytutu z funduszu nagród przeznaczanego wyłącznie dla pracowników instytutu; - zawyżono wynagrodzenia członków kierownictwa Instytutu o 153,3 tys. zł; - zaniżono wynagrodzenie zastępcy dyrektora oraz głównej księgowej łącznie o 39,3 tys. zł; - wykazano niezgodnie ze stanem faktycznym część danych w aplikacji Kokpit Zarządcy; - wykazano niezgodne ze stanem faktycznym dane dotyczące środków własnych w rozliczeniach dwóch zadań dofinansowanych z dotacji celowej; - nie zamieszczono w prasie obwieszczeń o przetargu na sprzedaż dwóch samochodów; - niewłaściwie przygotowano projekt architektoniczno-budowlanego w ramach zadania dofinansowanego z dotacji celowej.
8.	Sieć Badawcza Łukasiewicz - Łódzki Instytut Technologiczny	0	- prawidłowo realizowano zadania określone w ustawie SBŁ w zakresie prowadzenia badań naukowych i prac rozwojowych oraz ich komercjalizacji; - terminowo przygotowywano roczne plany finansowe i plany działalności oraz sprawozdania z ich realizacji; - zadania finansowane ze środków publicznych Instytut realizowano zgodnie z zawartymi umowami; - w Instytucie wypłacano wynagrodzenia oraz nagrody roczne dla dyrektorów Instytutu i zastępców oraz głównego księgowego zgodnie z obowiązującymi przepisami; - zakupu usług dokonywano zgodnie z obowiązującymi przepisami.	- plany finansowe opracowywane – na podstawie wytycznych Prezesa Centrum Łukasiewicz – nie zawierały niektórych elementów wymaganych w ustawie SBŁ; - sześciu członkom Rady Instytutu niebędącym jego pracownikami wypłacono wynagrodzenia za udział w posiedzeniach Rady w wysokości niezgodnej z przepisami; - Instytut wypłacił czterem członkom kierownictwa wynagrodzenie po dacie ich odwołania; - zawieranie umów cywilnoprawnych dokumentowano w sposób niezachowujący; - nie opublikowano w terminie ogłoszenia o wykonaniu umowy czym naruszono art. 488 ustawy Pzp oraz nie złożono w terminie oświadczenia o bezstronności.
9.	Sieć Badawcza Łukasiewicz - Poznański Instytut Technologiczny	0	- prawidłowo realizowano zadania określone w ustawie SBŁ w zakresie prowadzenia badań naukowych i prac rozwojowych oraz ich komercjalizacji; - roczne plany działalności, sprawozdania z działalności i finansowe zostały przygotowane w sposób rzetelny, w tym terminowy - opracowano spójne z kierunkami działalności Sieci Łukasiewicz, perspektywiczne kierunki działalności badawczej i wdrożeniowej; - umowy cywilnoprawne były zawierane i rozliczane zgodnie z wewnętrzną procedurą; - prawidłowo dokonywano zakupu usług.	- plany finansowe opracowywane – na podstawie wytycznych Prezesa Centrum Łukasiewicz – nie zawierały niektórych elementów wymaganych w ustawie SBŁ; - nierzetelne wprowadzono dane do Kokpitu Zarządczego; - fakt przyznania nagrody nie był dokumentowany w sposób przewidziany Kodeksem pracy; - nie dokonano weryfikacji wynagrodzeń całej kadry kierowniczej - wypłacono części kadry kierowniczej wynagrodzenia po dacie odwołania - oraz wystąpił przypadek zaniżenia wynagrodzenia spowodowanego zastosowaniem błędnego wskaźnika do jego obliczenia.

Lp.	Nazwa jednostki kontrolowanej	Ocena kontrolowanej działalności /	Stany mające wpływ na wydaną ocenę:	
			prawidłowe	nieprawidłowe
10.	Sieć Badawcza Łukasiewicz - Instytut Tele- i Radiotechniczny	0	- prawidłowo realizowano projekty badawcze oraz podejmowano działania w zakresie badań naukowych i prac rozwojowych; - Instytut terminowo sporządzał oraz przekazywał do zatwierdzenia Prezesowi Centrum Łukasiewicz plany finansowe i plany działalności oraz sprawozdania z ich realizacji; - wynagrodzenia dla kierownictwa instytutu wypłacane były zgodnie z uregulowaniami prawnymi, w tym przy uwzględnieniu zaleceń pokontrolnych Prezesa Centrum Łukasiewicz; - nagrody roczne dla kierownictwa Instytutu, z wyjątkiem 2022 r., zostały prawidłowo wyliczone i wypłacone; - prawidłowo, poza jednym przypadkiem, wypłacano ze środków funduszu nagród roczne pracownikom instytutu; - instytut wydatkował środki z funduszu rozwoju zgodnie z przeznaczeniem; - zakupu dwóch środków trwałych objętych badaniem dokonano zgodnie z przepisami ustawy Pzp.	- plany finansowe sporządzone - na podstawie wytycznych Prezesa Centrum Łukasiewicz - nie zawierały wyodrębnionej pozycji kosztów majątkowych wymaganych w art. 63 ust. 2 pkt 5 lit. c ustawy SBŁ; - w 2022 r. wypłacono kierownictwu instytutu nagrody roczne (za 2021 r.) w kwotach wyższych niż wynikające z decyzji Prezesa Centrum; - Instytut wypłacił głównemu księgowemu w latach 2022-2023 nagrody roczne w niewłaściwej wysokości; - w 2021 r. Instytut z funduszu nagród wypłacił pracownikowi nagrodę roczną pomimo objęcia przez niego stanowisko głównego księgowego instytutu; - nie dochowano terminów zamieszczenia w BIP ogłoszeń o wyniku postępowania oraz o wykonaniu umowy; - udzielono zamówień na ochronę nieruchomości instytutu oraz na obsługę bramy wjazdowej bez zastosowania przepisów ustawy Pzp; - Instytut zawierał i rozliczał umowy cywilnoprawne z pracownikami Instytutu bez dochowania należytej staranności.
11.	Sieć Badawcza Łukasiewicz - Warszawski Instytut Technologiczny	0	- prawidłowo realizowano zadania określone w ustawie SBŁ w zakresie prowadzenia badań naukowych i prac rozwojowych oraz ich komercjalizacji; - rzetelnie i terminowo przygotował plany działalności, sprawozdania finansowe oraz sprawozdania z działalności; - prawidłowo wydatkowano otrzymane w ramach subwencji w 2021 r. środki; - zawarcie umów cywilnoprawnych było celowe i gospodarne; - zakupy usług obcych przeprowadzono zgodnie z zapotrzebowaniem i obowiązującymi uregulowaniami.	- plany finansowe opracowywane - na podstawie wytycznych Prezesa Centrum Łukasiewicz - nie zawierały niektórych elementów wymaganych w ustawie SBŁ; - niepodjęto wyodrębnienia od dłużnika należności; - wypłata nienależnych świadczeń członkom Rady Instytutu; - wypłata nienależnych świadczeń członkom kierownictwa.
12.	Sieć Badawcza Łukasiewicz - PORT Polski Ośrodek Rozwoju Technologii	0	- Instytut terminowo składał do Prezesa Centrum plany oraz sprawozdania finansowe; - prawidłowo realizowano zadania określone w ustawie SBŁ w zakresie prowadzenia badań naukowych i prac rozwojowych oraz ich komercjalizacji; - Instytut podejmował działania celem realizacji wniosków i zaleceń pokontrolnych wynikających z prowadzonych w nim kontroli; - w sposób celowy i gospodarny zawierano umowy cywilnoprawne z osobami fizycznymi nieprowadzącymi działalności gospodarczej, w tym z pracownikami instytutu; - postępowania o udzielenie zamówień publicznych zostały przeprowadzone zgodnie z prawem oraz obowiązującymi zasadami organizacji udzielania zamówień w Instytucie.	- plany finansowe opracowywane - na podstawie wytycznych Prezesa Centrum Łukasiewicz - nie zawierały niektórych elementów wymaganych w ustawie SBŁ; - wypłacono nienależne świadczenie byłemu dyrektorowi; - nierzetelnie wprowadzono dane o prowadzonych w Instytucie projektach badawczych do aplikacji Koptit Zarządcy.

*/ pozytywna/negatywna/w formie opisowej

6.2. Analiza stanu prawnego i uwarunkowań organizacyjno-ekonomicznych

Jednostki tworzące Sieć Badawczą Łukasiewicz i cele Sieci

Sieć Badawczą Łukasiewicz tworzą: Centrum Łukasiewicz oraz instytuty działające w ramach Sieci. Jednostki tworzące Sieć działają na podstawie ustawy SBŁ.

Celami Sieci są (art. 1 ust. 2 ustawy SBŁ): 1) prowadzenie badań aplikacyjnych i prac rozwojowych, a w uzasadnionych przypadkach także badań podstawowych, w tym na rzecz obronności i bezpieczeństwa państwa, szczególnie ważnych dla realizacji polityki gospodarczej i innowacyjnej państwa określonej w strategiach rozwoju, polityki naukowej państwa; 2) transfer wiedzy oraz wdrażanie wyników badań naukowych i prac rozwojowych do gospodarki; 3) wspieranie polityki gospodarczej państwa, w szczególności przez dokonywanie: prognoz trendów i skutków zmian technologicznych, które mogą mieć silny wpływ na społeczeństwo i jego rozwój; analiz aktualnego stanu techniki oraz opracowywanie technologicznych map drogowych na potrzeby polityk publicznych; pobudzania inwestowania przez przedsiębiorców w działalność naukową; 4) prowadzenie działalności mającej na celu kształtowanie świadomości społecznej na temat zaawansowanych technologii.

Centrum Łukasiewicz

Centrum Łukasiewicz jest państwową osobą prawną powołaną do planowania i koordynowania badań naukowych i prac rozwojowych prowadzonych przez instytuty Sieci (art. 2 ust. 1 ustawy SBŁ). Do zadań Centrum Łukasiewicz należy (art. 2 ust. 2 ustawy SBŁ): zapewnienie mechanizmów współpracy podmiotów tworzących Sieć; zapewnienie środków finansowych na realizację celów Sieci; realizacja projektów badawczych w ramach celu Sieci; komercjalizacja wyników badań naukowych i prac rozwojowych lub know-how związanego z tymi wynikami; współpraca międzynarodowa w zakresie badań naukowych i prac rozwojowych oraz komercjalizacji. W ramach realizacji celu Sieci, do zadań Centrum Łukasiewicz należy także (art. 2 ust. 2a ustawy SBŁ): 1) zarządzanie strategicznymi programami badań naukowych i prac rozwojowych, określonymi w ramach jednego ze strategicznych kierunków badań naukowych lub prac rozwojowych, określonego w polityce naukowej państwa oraz finansowanie lub współfinansowanie tych programów – na wniosek ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego i nauki; 2) inicjowanie i realizacja programów, innych niż programy strategiczne, obejmujących finansowanie lub współfinansowanie badań naukowych lub prac rozwojowych oraz działań przygotowujących do wdrożenia wyników badań naukowych lub prac rozwojowych; 3) inicjowanie i realizacja programów, innych niż programy strategiczne, obejmujących finansowanie lub współfinansowanie komercjalizacji wyników badań naukowych lub prac rozwojowych oraz innych form ich transferu do gospodarki przez przedsiębiorców oraz inne/podmioty posiadające zdolność do komercjalizacji w praktyce. Organami Centrum Łukasiewicz są: Prezes i Rada Centrum Łukasiewicz.

Do kompetencji Prezesa Centrum należy: opracowanie projektu 4-letnich i 10-letnich strategii działalności Sieci; sporządzanie projektów rocznych planów działalności Sieci w oparciu o kierunki działalności Sieci na dany rok określone przez Radę Centrum, planu finansowego i działalności Centrum; sporządzanie sprawozdań finansowych Centrum, z działalności Centrum oraz sprawozdań z działalności Sieci; występowanie do ministra właściwego z wnioskami o włączenie kwalifikacji nadawanych po ukończeniu kursów i szkoleń do Zintegrowanego Systemu Kwalifikacji; ustalanie regulaminu organizacyjnego Centrum; zlecanie przeprowadzenia audytu zewnętrznego działalności Centrum; wyrażanie zgody na tworzenie przez instytuty Sieci spółek kapitałowych, a także na obejmowanie lub nabywanie przez instytuty Sieci akcji lub udziałów w takich spółkach.

Prezes Centrum Łukasiewicz sprawuje nadzór nad działalnością instytutów Sieci pod względem: 1) zgodności ich działań z przepisami prawa i statutami, rzetelności, celowości i gospodarności; 2) prawidłowości realizacji przez nie podstawowych zadań, o których mowa w art. 3 ust. 2 ustawy SBŁ; 3) prawidłowości wydatkowania środków finansowych z dotacji, o których mowa w art. 63 ust. 2 pkt ustawy SBŁ.

Instytut Sieci

Instytut Sieci jest państwową osobą prawną powołaną do prowadzenia badań naukowych i prac rozwojowych, o których mowa w art. 1 ust. 2 pkt 1 ustawy SBŁ, tj. prowadzenia badań aplikacyjnych i prac rozwojowych, a w uzasadnionych przypadkach także badań podstawowych, w tym na rzecz obronności i bezpieczeństwa państwa, szczególnie ważnych dla realizacji: polityki gospodarczej i innowacyjnej państwa określonej w strategiach rozwoju, polityki naukowej państwa, o której mowa w art. 6 ustawy Pswn.

Do zadań instytutu Sieci należy (art. 3 ust. 2 ustawy SBŁ): realizacja projektów badawczych w ramach celu Sieci, komercjalizacja, współpraca międzynarodowa w zakresie badań naukowych i prac rozwojowych oraz komercjalizacji. Poza działalnością podstawową, o której mowa w art. 2 ust. 2 i art. 3 ust. 2 instytut Sieci mogą realizować projekty badawcze w zakresie badań naukowych i prac rozwojowych innych niż określone w art. 1 ust. 2 pkt 1 ustawy SBŁ; produkować unikatową aparaturę badawczą i unikatowe materiały; prowadzić działalność: a) metrologiczną, normalizacyjną i certyfikacyjną, b) w zakresie standaryzacji procesów wspierających rozwój innowacyjności, c) w zakresie popularyzacji nauki i wiedzy o nowych technologiach; dokonywać oceny zgodności; opracowywać prototypy nowych rozwiązań technologicznych na podstawie projektów badawczych realizowanych przez podmioty systemu szkolnictwa wyższego i nauki; prowadzić kursy i szkolenia kadr dla gospodarki oraz prowadzić inną działalność związaną z charakterem Centrum Łukasiewicz albo instytutu Sieci (art. 4 ustawy SBŁ).

Instytut Sieci działa na podstawie statutu określającego przedmiot i zakres działalności instytutu Sieci oraz tryb prac jego organów. Strukturę organizacyjną i tryb pracy komórek organizacyjnych instytutu Sieci określa regulamin organizacyjny instytutu Sieci (art. 8 ustawy SBŁ). Instytut Sieci występuje w obrocie we własnym imieniu i na własny rachunek (art. 3 ust. 6 ustawy SBŁ). Instytut Sieci działa zgodnie z rocznymi planami działalności (art. 9 ust. 2 ustawy SBŁ). Organami instytutu Sieci są: dyrektor i rada instytutu Sieci (art. 20 ustawy SBŁ).

Zgodnie z art. 63 ust. 2 pkt. 3 ustawy SBŁ w planie finansowym instytutu Sieci wyodrębnia się dotacje celowe przyznawane przez Prezesa na realizację przez instytut Sieci projektów badawczych albo na finansowanie lub dofinansowanie kosztów inwestycji dotyczących realizacji przez instytut Sieci projektów badawczych w ramach celu Sieci, o którym mowa w art. 1 ust. 2 pkt 1 ustawy SBŁ.

Przychodami instytutu Sieci są (art. 64 ustawy SBŁ):

- 1) subwencja, o której mowa w art. 63 ust. 2 pkt 2;
- 1a) dotacje celowe, o których mowa w art. 63 ust. 2 pkt 2a;
- 1b) dotacje podmiotowe, o których mowa w art. 63 ust. 2 pkt 2b;
- 1c) inne środki przekazane przez ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego i nauki;
- 2) dotacje celowe na:
 - a) realizację przez instytut Sieci projektów badawczych w ramach celu Sieci, o którym mowa w art. 1 ust. 2 pkt 1,
 - b) finansowanie lub dofinansowanie kosztów inwestycji dotyczących realizacji przez instytut Sieci projektów badawczych w ramach celu Sieci, o którym mowa w art. 1 ust. 2 pkt 1, obejmujących: zakup, wytworzenie lub rozbudowę aparatury naukowo-badawczej oraz infrastruktury informatycznej; budowę, przebudowę lub rozbudowę obiektów budowlanych; zakup nieruchomości.
- 2a) środki, o których mowa w art. 61a;
- 3) środki pochodzące ze źródeł zagranicznych, niepodlegające zwrotowi;
- 4) przychody z działalności gospodarczej;
- 5) przychody z udziałów, akcji, skarbowych papierów wartościowych i odsetek;
- 6) przychody ze sprzedaży składników własnego mienia oraz z tytułu odpłatności za korzystanie z tych składników przez osoby trzecie na podstawie umowy najmu, dzierżawy albo innej umowy;
- 7) przychody z dziedziczenia, darowizn i zapisów;
- 8) przychody z innych źródeł.

**Minister właściwy
do spraw szkolnictwa
wyższego i nauki**

Zgodnie z art. 11 ust. 1 pkt 1 i 2 ustawy SBŁ minister właściwy do spraw szkolnictwa powołuje na okres pięciu lat Prezesa i Wiceprezesów Centrum. Przed powołaniem ww. osób zawiera z nimi umowę o zarządzanie Siecią (art. 12 ustawy SBŁ).

Minister nie rzadziej niż raz na cztery lata przeprowadza ewaluację działalności Sieci. Do przeprowadzenia ewaluacji powołuje ekspertów będących przedstawicielami środowiska naukowego i gospodarczego, w tym ekspertów zagranicznych. Ewaluacja działalności Sieci ma na celu określenie wpływu działalności Sieci na rozwój nauki, innowacyjności i gospodarki (art. 37 ustawy SBŁ).

Minister sprawuje nadzór nad działalnością Centrum Łukasiewicz pod względem legalności, rzetelności, celowości i gospodarności. W ramach nadzoru Minister zatwierdza roczny plan finansowy i roczne sprawozdania finansowe Centrum Łukasiewicz oraz sprawuje kontrolę nad Centrum w zakresie legalności, rzetelności, celowości i gospodarności w trybie określonym w przepisach ustawy z dnia 15 lipca 2011 r. o kontroli w administracji rządowej²² (art. 35 ustawy SBŁ).

²² Dz. U. z 2020 r. poz. 224.

6.3. Prowadzenie badań w wybranych krajach

Republika Federalna Niemiec

Towarzystwo Promocji Badań Stosowanych im. Fraunhofera²³ (niem. *Fraunhofer-Gesellschaft zur Förderung der angewandten Forschung e.V.*, dalej TF, Towarzystwo, Fraunhofer) powstało w 1949 r. i liczyło wówczas 103 członków. Obecnie (wg danych z 2024 r.) jest największą w Europie organizacją zajmującą się badaniami stosowanymi. W samych Niemczech TF zarządza 76. instytutami i samodzielnymi jednostkami badawczymi. Kolejne ośrodki znajdują się w USA, Brazylii, a także w RPA, Izraelu, Chinach i Indiach. W tych ww. instytucjach krajowych i zagranicznych zatrudnionych jest ok. 32 tys. osób, głównie naukowców i inżynierów. Pod względem biznesowym rok 2023 był dla Fraunhofer rokiem udanym. Całkowity wolumen działalności TF wyniósł 3,4 mld euro, co oznacza wzrost o ponad 12 % w porównaniu z rokiem 2022. Badania naukowe stanowiły 88 % tej kwoty (3 miliardy euro) i należą do podstawowej działalności organizacji. Wyżej wymieniona suma zawierała przychody z przemysłu i opłat licencyjnych, które stanowiły 70 % jej w wysokości. Około jedna trzecia finansowania badań naukowych pochodziła z funduszy podstawowych niemieckiego rządu federalnego i rządów landowych. W okresie sprawozdawczym 2023 r. główne wydatki inwestycyjne TF na infrastrukturę i sprzęt badawczy wyniosły 164 mln euro. Specjalne fundusze na duże projekty budowlane i wyposażenie nowych obiektów zapewniają rząd federalny i rządy landowe w stosunku 50:50. Ponadto władze landowe często umożliwiają dostęp do środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR).

TF odgrywa kluczową rolę w Niemczech w zakresie innowacji, nadając priorytet badaniom przyszłych technologii i przekazując wyniki swoich badań niemieckiemu przemysłowi. Spektrum działań Towarzystwa w sferze różnych dziedzin naukowych przybliża podział instytutów na dziewięć grup takich jak:

- Technologie Energetyczne i Ochrony Klimatu,
- Zdrowie,
- Informatyka i Komunikacja,
- Innowacyjne Badania (w skrócie – grupa koordynuje prace badawcze pozostałych grup),
- Światło i Powierzchnie,
- Materiały i Komponenty,
- Mikroelektronika,
- Produkcja,
- Technologie Zasobów i Biogospodarka.

Obecnie TF koncentruje się szczególnie nad pracami w dziedzinie biogospodarki, inteligencji medycznej, technologii kwantowej, sztucznej inteligencji i technologii klimatycznych²⁴.

Finlandia

Szczególnym zadaniem **Technicznego i Badawczego Centrum**²⁵ (fin. *Valtion Teknillinen Tutkimuskeskus* – VTT, Spółka) jest promowanie szerokiego wykorzystania i komercjalizacji badań i nowych technologii w gospodarce. VTT jest spółką non-profit, której system zarządzania opiera się na przepisach ustawy o spółkach z ograniczoną odpowiedzialnością oraz Kodeksu Ładu Korporacyjnego. Walne zgromadzenie jest najwyższym organem wykonawczym Spółki. Prawo głosu właściciela VTT, którym jest państwo fińskie, wykonuje Ministerstwo Gospodarki i Zatrudnienia.

Historia działalności VTT datuje się od 1942 r., kiedy to zaczynano od prac nad materiałami niepalnymi i konstrukcją tzw. pieca namiotowego dla wojska, a dla ludności cywilnej nad jakością pożywienia i jego substytutów. Rozwiązania techniczne VTT można znaleźć m.in. zarówno w samolotach myśliwskich F-35, czy też „satelitach w przestrzeni kosmicznej, jak i wewnątrz każdego smartfona”.

²³ <https://www.fraunhofer.de/en.html>.

²⁴ Na koncie TF znajdują się wynalazki/projekty naukowe jak np.: poduszka powietrzna, oświetlenie diodowe, ekologiczny wodór czy komputer kwantowy.

²⁵ <https://www.vttresearch.com/en>.

Strategia VTT na lata 2021–2025 koncentruje się na ośmiu wyzwaniach systemowych i technologicznych aby zapewnić zrównoważony wzrost gospodarki.

Systemowe wyzwania takie jak:

- 1) Neutralność węglowa – *Osiągnięcie gospodarki neutralnej pod względem emisji dwutlenku węgla w nadchodzących dziesięcioleciach.*
- 2) Skok produktywności – *10-krotny skok produktywności w oparciu o posiadane zasoby.*
- 3) Dobrobyt społeczny – *Zabezpieczenie funkcji społeczeństwa, stabilności fiskalnej i dobrostanu w obliczu zmian demograficznych.*

Wyzwania technologiczne:

- 4) Skok kwantowy – *Aby dokonać skoku kwantowego w informatyce.*
- 5) Super wydajne materiały – *Aby stworzyć najwyższej jakości materiały i skrócić cykl projektowania o 50 %.*
- 6) Doskonałe systemy cyfrowe – *Aby osiągnąć doskonałą wydajność i zrównoważony rozwój w systemach cyfrowych.*
- 7) Biologia syntetyczna – *Dopasowanie umiejętności inżynierskich natury poprzez biologię syntetyczną i produkcję inspirowaną biologią.*
- 8) Technologie energetyczne – *Aby wzmocnić przejście do czystych ekologicznie gałęzi przemysłu.*

Ponadto stale wspierany jest sektor publiczny poprzez prowadzenie badań nad nowymi zagadnieniami pojawiającymi się wraz z rozwojem nauki i różnych technologii.

VTT oferuje swoje usługi w zakresie badań, rozwoju i innowacji oraz licencjonowaniu patentów (110 typów usług, 21 infrastruktur badawczo-rozwojowych) dla firm operujących w 17 gałęziach fińskiego przemysłu. Współpracując z VTT firmy mogą osiągnąć następujące korzyści:

- w pełni wykorzystać swój potencjał technologiczny i inicjatywy dotyczące innowacji – przyspieszenie innowacyjnych procesów,
- przewidywanie kierunków rozwoju technologii oraz trendów biznesowych,
- zaangażowanie w strategiczne badania – tworzenie środowiska minimalizującego ekonomiczne ryzyko przy testowaniu nowych produktów i usług,
- tworzenie nowych produktów i usług – materializowanie nowych idei biznesowych,
- dostęp do najnowszych technologii (know-how i licencji).

Poniżej zawarto kilka wskaźników z Raportu Rocznego VTT za 2023 r. Od 2021 r. wykazywały one wzrost.

Dochód operacyjny, mln EUR 284 z tego 89 mln EUR pochodzi z dotacji rządowych	Liczba pracowników 2 355 w tym 306 obcokrajowców
Pracownicy z tytułami naukowymi 743	Publikacje naukowe 488
Rodziny patentowe²⁶ 450	Patenty 195
Liczba klientów 1 135 w tym 945. krajowych i międzynarodowych klientów reprezentujących sektor prywatny	

²⁶ Grupa dokumentów patentowych z dokładnie tym samym numerem zastrzeżenia pierwszeństwa (numer zgłoszenia, na którym opiera się zastrzeżenie pierwszeństwa). Uważa się, że dokumenty należące do tej samej prostej rodziny mają taką samą zawartość techniczną (Definicja Europejskiego Urzędu Patentowego).

Do ww. danych należy jeszcze dodać liczby charakteryzujące działalność VTT w zakresie inkubatorów biznesowych stanowiących fundament realizacji strategii VTT mającej na celu rozwój społeczno-gospodarczy Finlandii poprzez budowanie spółek typu spin-off²⁷ w oparciu o naukę i technologie VTT. W inkubatorze łączy się wysiłki badaczy VTT, najlepszych menadżerów biznesu i inwestorów. W 2024 r., według stanu na koniec sierpnia, utworzono dziewięć zespołów inkubatorów VTT. W okresie od października 2020 r. do stycznia 2024 r. funkcjonowało i zakończyło działalność 10 inkubatorów VTT.

Od 2005 roku VTT systematycznie rozwija swoje możliwości tworzenia firm typu spin-off aby przyczynić się do realizacji swojej strategii i do chwili obecnej wydzielonych zostało ponad 60 takich spółek. W latach 2019–2023 28 spółek typu start-up VTT akumulowało 480 mln EUR na inwestycje.

Szwajcaria

Krajowe Centra Kompetencji w dziedzinie Badań (ang. *National Centers of Competence in Research* – NCCR)²⁸ są najważniejszym federalnym instrumentem finansowania badań. NCCR to długoterminowe projekty badawcze dotyczące tematów o strategicznym znaczeniu dla Szwajcarii jako kluczowej lokalizacji badań i innowacji w Europie. Rząd wspiera obecnie 14 NCCR (serii 4. i 5. – serie odnoszą się do okresów, w których wybierane są instytucje do prowadzenia NCCR). Od 2001 r. funkcjonowało 42 NCCR, na które rząd federalny wydatkował/zainwestował ponad 1,232 mln CHF. Pod koniec listopada 2023 r. ogłoszono nabór wniosków do NCCR Serii 6., której rozpoczęcie zaplanowano na 2026 r.

Ważnym aspektem funkcjonowania NCCR jest koordynacja badań na szczeblu krajowym i tworzenie sieci partnerów badawczych z instytucji szkolnictwa wyższego i sektora prywatnego. NCCR mają za zadanie promować młodych badaczy, zachęcać do wyrównywania szans i angażować się w transfer wiedzy. Dofinansowanie przyznawane jest projektom badawczym najwyższej jakości, skupiającym się na podejściu interdyscyplinarnym i innowacyjnym.

NCCR działają maksymalnie przez 12 lat i otrzymują rocznie od rządu federalnego finansowanie w wysokości od 4 do 5 mln CHF. Dodać do tego należy wkład zaangażowanych instytucji szkolnictwa wyższego oraz wkład sektora prywatnego.

Proces uruchamiania nowej serii NCCR rozpoczyna się od publicznego zaproszenia do składania wniosków ogłaszanego przez Szwajcarską Narodową Fundację Nauki (ang. *Swiss National Science Foundation's* – SNSF). Propozycje dotyczące nowego NCCR mogą składać wszyscy badacze działający w Szwajcarii. Wartość naukowa złożonych wniosków wstępnych i wniosków ostatecznych jest oceniana przez SNSF oraz międzynarodowy panel ekspertów. Propozycje rekomendowane przez SNSF do wdrożenia są następnie oceniane przez Sekretariat Stanu ds. Edukacji, Badań i Innowacji na podstawie bieżących priorytetów polityki w zakresie badań i szkolnictwa wyższego. Ostateczną decyzję o uruchomieniu nowych NCCR podejmuje szef Federalnego Departamentu Spraw Gospodarczych, Edukacji i Badań (dalej Departament federalny).

W dniu 28 listopada 2023 r. SNSF opublikowało zaproszenie do składania wniosków do NCCR Serii 6. w imieniu Federacji Szwajcarskiej. Nowe zaproszenie ma charakter otwarty tematycznie i dotyczy różnych dyscyplin naukowych. Decyzja Departamentu federalnego w sprawie uruchomienia i finansowania projektów spodziewana jest na początku 2026 r.

²⁷ *Spin off*, inaczej zwane przedsiębiorstwo odpryskowe, jest to firma wydzielona. Z przedsiębiorstwa macierzystego. Oficjalne *spin-off* ETH otrzymują wsparcie finansowe w momencie ich powstania i przez kilka pierwszych lat swojego istnienia oraz otrzymują profesjonalne doradztwo specjalistyczne, dostęp do niezbędnej infrastruktury oraz prywatne kontakty z kluczowymi graczami sektora.

²⁸ <https://www.sbfi.admin.ch/sbfi/en/home/research-and-innovation/research-and-innovation-in-switzerland/promotion-instruments/the-national-centres-of-competence-in-research-nccr.html>.

Szwajcarska Narodowa Fundacja Nauki²⁹ (SNSF), która od 1952 r., jako podmiot prywatny, na zlecenie rządu wspiera badania naukowe we wszystkich dyscyplinach akademickich oraz zajmuje się promocją badań naukowych.

W ścisłej współpracy z instytucjami szkolnictwa wyższego i innymi partnerami SNSF stara się stworzyć możliwie najlepsze warunki dla rozwoju i korelacji powiązań szwajcarskich badań. Szczególną uwagę zwraca na promowanie naukowców rozpoczynających karierę. Ponadto przyjmuje zlecenia ocen projektów naukowych, aby pomóc zapewnić najwyższą jakość dużych inicjatyw badawczych finansowanych przez osoby trzecie.

SNSF w drodze konkursu wybiera i finansuje najlepsze i najbardziej innowacyjne projekty. Pomaga to zapewnić wysoką jakość Szwajcarii jako ośrodka badawczego. W 2023 r. SNSF sfinansowało około 1 800 nowych projektów badawczych oraz 347 stypendiów za granicą. SNSF zainwestowało łącznie 961 mln CHF w swoje regularne programy finansowania badań. Czyni to ją czołową szwajcarską organizacją promującą naukowe badania.

Strategia SNSF wyznacza następujące główne priorytety:

- promowanie różnorodności w badaniach,
- kształtowanie przyszłości badań,
- propagowanie wyników badań,
- wzmocnienie kompetencji SNSF.

Wieloletni program Fundacji na lata 2021–2024 i jej Plan Działań opierały się na ww. strategicznych priorytetach. Wiążące cele na ten okres są również określone w umowach o poziomie usług zawartych przez SNSF z rządem federalnym.

Politechnika Federalna w Zurychu³⁰ (niem. *Eidgenössische Technische Hochschule Zürich* – ETH) od 1855 r. jest jedną z kluczowych, federalnych uczelni Szwajcarii wdrażających i upowszechniających wyniki badań dotyczących rozwoju różnych branż przemysłu w oparciu o najnowsze rozwiązania w tym zakresie. Ponadto ETH umożliwia wykorzystanie przez przedsiębiorstwa najnowszych rozwiązań naukowych dzięki zatrudnianiu przez przedsiębiorstwa absolwentów tej uczelni.

ETH działa, pomijając stronę edukacyjną, przede wszystkim poprzez:

- naukowe opracowania w zakresie technologii high-tech (w 2023 r. opublikowano ponad 8 300 takich opracowań),
- finansowanie przedsiębiorstw typu spin-off specjalizujących się w komercjalizacji innowacyjnych technologii, zatrudniających naukowców i studentów (w 2023 r. sfinansowano 43 takie przedsiębiorstwa, a w 2022 r. 26),
- wspieranie prywatnego sektora gospodarki poprzez pomoc w tworzeniu tzw. startupów, czyli relatywnie nowych przedsiębiorstw czy organizacji poszukujących nowego modelu biznesowego związanych z technologiami informatycznymi i komunikacyjnymi oraz sektorami high-tech,
- udostępnianie swoich projektów innowacyjnych, patentów i licencji sektorowi prywatnemu (innowacyjne środowisko przedsiębiorstw i organizacji szwajcarskich skorzystało w 2023 r. z 183 projektów innowacyjnych, 87 patentów i 31 licencji),
- prowadzenie wspólnych przedsięwzięć z firmami prywatnymi w celu rozwoju nowych technologii (*venture capital*),
- współpracę z ww. NCCR i SNSF.

ETH Zurich wygenerowała w 2023 r. całkowite przychody w wysokości 1992 mln CHF, z tego federalny wkład finansowy w wysokości 1365 mln CHF. Pozostałe 626 mln CHF to środki obce, m.in. pochodzące z sektora prywatnego (w tym nadwyżka od podmiotów stowarzyszonych)³¹.

²⁹ <https://www.snf.ch/en>.

³⁰ <https://ethz.ch/en.html>.

³¹ Suma podanych wartości nie jest dokładna ze względu na efekt zaokrągleń na różnych poziomach kalkulacji.

Z analiz przeprowadzonych przez ETH wynika, że na każdego franka zainwestowanego w uczelnię generuje się od pięciu do sześciu franków dla Szwajcarii i szwajcarskiej gospodarki. Wartość tę tworzą m.in.: absolwenci poprzez czesne, spółki typu *spin-off* z części ich zysków, wpłacone wynagrodzenia, wpłaty od odbiorców oraz zwroty z inwestycji w szwajcarskie spółki (*venture capital*).

Wielka Brytania

Instytucja Badań i Innowacji Zjednoczonego Królestwa³² (ang. *UK Research and Innovation* – dalej UKRI, Instytucja) jest największym w Zjednoczonym Królestwie (ZK) inwestorem pieniędzy podatników w badania i innowacje. Pomaga to w tworzeniu korzyści gospodarczych, społecznych, środowiskowych i kulturowych. UKRI powstała w 2018 r. i jest pozaresortową instytucją publiczną głównie finansowaną przez Departament Nauki, Innowacji i Technologii. W jej skład wchodzi siedem rad badawczych oraz dwie instytucje.

Rady to:

1. Rada ds. Badań Artystycznych i Humanistycznych – *finansuje wybitne, oryginalne badania w całym zakresie nauk humanistycznych i artystycznych.*
2. Rada ds. Badań nad Biotechnologią i Naukami Biologicznymi – *inwestuje, aby przesuwać granice biologii i zapewniać zdrową, dostatnią i zrównoważoną przyszłość.*
3. Rada ds. Badań Ekonomicznych i Społecznych – *jest największym w ZK fundatorem nauk ekonomicznych, społecznych, behawioralnych i statystycznych.*
4. Rada ds. Badań nad Inżynierią i Naukami Fizycznymi – *tworzy wiedzę z zakresu nauk inżynierskich i fizycznych, aby ZK mogło przynosić korzyści społeczeństwu i gospodarce.*
5. Rada ds. Badań Medycznych – *finansuje badania naukowe mające na celu zapobieganie chorobom, opracowywanie terapii i poprawę zdrowia ludzkiego.*
6. Rada ds. Badań nad Środowiskiem Naturalnym – *jest siłą napędową inwestycji w nauki o środowisku.*
7. Rada ds. Obiektów Naukowych i Technologicznych – *misją Rady jest dostarczanie wiodących na świecie krajowych i międzynarodowych możliwości w zakresie badań i innowacji, a za ich pośrednictwem odkrywanie tajemnic wszechświata; główne kampusy badawcze i innowacyjne Rady znajdujące się w Harwell, Daresbury oraz inne obiekty badawcze w ZK i za granicą wspierają badania podstawowe w dziedzinie astronomii, fizyki, informatyki i nauk o kosmosie.*

Instytucje to:

1. Innowacje w ZK – *misją instytucji jest pomaganie firmom poprzez rozwój i komercjalizację nowych produktów, procesów i usług, przy wsparciu wyjątkowego ekosystemu innowacji, który jest elastyczny i łatwy w obsłudze.*
2. Badania w Anglii – *instytucja jest odpowiedzialna za finansowanie i współpracę z angielskimi instytucjami szkolnictwa wyższego³³, aby stworzyć i utrzymać warunki dla zdrowego i dynamicznego systemu badań i wymiany wiedzy w sektorze szkolnictwa wyższego.*

Wizja i misja UKRI

Wizją instytutu jest stworzenie wyjątkowego systemu badań i innowacji w ZK, który da każdemu możliwość wniesienia wkładu do tego systemu i czerpania z niego korzyści, wzbogacając życie na poziomie lokalnym, krajowym i międzynarodowym. Natomiast misją jest inwestowanie w ścisłej współpracy z innymi w różne projekty w celu zbudowania dobrze prosperującego, spójnego systemu badań i innowacji, który łączy odkrycia z dobrobytem społeczeństwa.

³² <https://www.ukri.org/>.

³³ Finansowanie instytucji szkolnictwa wyższego w Szkocji, Walii i Irlandii Północnej zapewniają ich rządy.

Obszary pięcioletniej strategii UKKIR:

1. Budowa zielonej przyszłości (minimalizowanie skutków zmian klimatycznych) poprzez:
 - a) zmniejszenie zapotrzebowania na działalność charakteryzującą się wysoką emisją gazów cieplarnianych w takich obszarach jak rolnictwo, transport i budownictwo,
 - b) zwiększenie trwałości i odporności usług i infrastruktury publicznej,
 - c) ochrona różnorodności biologicznej i ograniczanie ilości odpadów,
 - d) równomierny rozwój zielonej gospodarki w całym ZK.
2. Budowanie bezpiecznego i odpornego świata poprzez inwestycje w projekty w następujących obszarach:
 - a) system wczesnego ostrzegania o osunięciach ziemi,
 - b) cyfrowe systemy bezpieczeństwa do walki z cyberprzestępczością,
 - c) nowe podejście do planowania awaryjnego,
 - d) programy wspierające dobrostan i odporność ludzi.
3. Tworzenie możliwości poprawy wykorzystania innowacji poprzez współpracę z lokalną władzą wykonawczą, samorządami oraz z przemysłem aby:
 - a) zidentyfikować więcej czynników powodujących nierówności regionalne,
 - b) jednoczyć ludzi z różnych społeczności i dyscyplin w celu pracy nad bieżącymi wyzwaniami,
 - c) inwestować w obszary lokalnych mocnych stron, umiejętności i wiedzy specjalistycznej, aby wzmacniać potencjał i wypełniać luki,
 - d) pomóc niektórym z najbardziej marginalizowanych osób i społeczności.
4. Zapewnienie lepszego zdrowia i procesu starzenia się oraz dobrego samopoczucia poprzez efektywną współpracę z wieloma partnerami aby:
 - a) zrozumieć i kształtować te elementy, które wpływają na zdrowie wszystkich na poziomie całej populacji – od zanieczyszczenia powietrza po spożycie witamin,
 - b) zmniejszyć nierówności w systemie leczenia, które narażają niektórych na większe ryzyko chorób,
 - c) osiągnąć poprawę zdrowia psychicznego i dobrostanu, w tym wykrywanie, zapobieganie i leczenie chorób psychicznych,
 - d) rozwijać i wprowadzać interwencje, które pozwolą nam zachować zdrowie na dłużej, zachęcając na przykład do większej aktywności fizycznej lub zaangażowania społecznego,
 - e) ułatwić nam wszystkim dostęp do innowacji cyfrowych, takich jak wspólna elektroniczna dokumentacja medyczna, i czerpanie z niej korzyści,
 - f) wspierać lepsze i bardziej zintegrowane usługi opieki zdrowotnej.
5. Walka z infekcjami poprzez inwestycje w szczepionki, leki i inne sposoby zwalczania infekcji, które wpływają na nas i nasze środowisko. Inwestycje te obejmują:
 - a) lepszą i szybszą diagnostykę chorób mózgu, takich jak zapalenie opon mózgowo-rdzeniowych,
 - b) badania nad ptasią grypą,
 - c) tworzenie odpowiednich narzędzi, do testowania chorób, które mogą zniszczyć plony zbóż,
 - d) badania w kierunku upewnienia się, że antybiotyki, środki grzybobójcze i inne leki, na których polegamy, nadal działają,
 - e) zapobieganie przyszłym chorobom epidemicznym lub ograniczenie ich skutków.

UKRI zapewnia finansowanie za pośrednictwem mechanizmów konkurencyjnych, które obejmują m.in. niezależne oceny przeprowadzane przez odpowiednich ekspertów. Średnio jeden funt publicznych inwestycji w badania i rozwój generuje dla ZK co najmniej siedem funtów korzyści netto w postaci rozwoju nowych i lepszych towarów, usług i procesów. W roku budżetowym 2022–2023 (budżet UKRI wynosił ok 9 mld funtów) wydano:

- 2204 mln funtów dla instytucji szkolnictwa wyższego w Anglii na badania i wymianę wiedzy (26 % ww. budżetu),

- 1514 mln funtów w formie dotacji na badania i rozwój, w tym możliwości w pełni otwartego finansowania i możliwości ukierunkowane na konkretne priorytety (18 %),
- 1340 mln funtów na rzecz specjalistycznych instytutów, ośrodków, obiektów, sprzęt i wiedzę zapewniających zwiększenie krajowego potencjału w określonych obszarach badań i innowacji (16 %),
- na infrastrukturę o wartości 1120 mln funtów, od sprzętu laboratoryjnego po główne międzynarodowe obiekty badawcze (13 %),
- 647 mln funtów na umiejętności i szkolenia dla następnego pokolenia badaczy, innowatorów i techników (8 %),
- 580 mln funtów w ramach partnerstw międzynarodowych w celu współpracy z liderami w swoich dziedzinach na całym świecie (7 %),
- 523 mln funtów w postaci dotacji na projekty innowacyjne wspierające małe i średnie przedsiębiorstwa (6 %),
- 472 mln funtów w postaci wspólnego finansowania opartego na wyzwaniach w celu rozwiązania problemów konkretnych priorytetów krajowych i globalnych (6 %).

Francja

Narodowe Centrum Badań Naukowych (ang. *The National Centre for Scientific Research* – dalej CNRS, Centrum)³⁴ powstało na mocy decyzji Prezydenta Francji w 1935 r. Posiada ponad 1100 laboratoriów we Francji i na całym świecie, zatrudnia ponad 33 tys. osób (z czego ponad 50 % stanowią naukowcy i inżynierowie) i dysponuje budżetem ok. 3,8 mld euro (wg stanu z 2024 r.). CNRS jest jedyną organizacją we Francji aktywną we wszystkich dziedzinach nauki. Współpracuje z sektorem publicznym, zainteresowanymi stronami społecznymi i gospodarczymi.

Finansowanie działalności CNRS pochodzi głównie z dotacji na usługi publiczne uchwalanych w formie ustawy budżetowej, uzupełnionych innymi zasobami organizacji, zwanymi „dochodami generowanymi przez CNRS”. Źródłem tych dochodów są:

- umowy badawcze w ramach konkursów, przede wszystkim z organizacjami publicznymi (francuskimi i europejskimi), w mniejszym stopniu z przedsiębiorstwami prywatnymi,
- dotacje otrzymane od innych instytucji (uniwersytety, organizacje badawcze itp.).

Dochody te stanowią 26 % budżetu Centrum, który wykorzystuje go w 86 % na finansowanie laboratoriów.

W CNRS funkcjonują instytuty: Biologii; Chemii; Ekologii i środowiska; Inżynierii; Matematyki; Fizyki jądrowej i cząstek; Fizyki; Nauk humanistycznych i społecznych; Informatyki; Ziemi i Kosmosu.

Polityka innowacyjna CNRS opiera się na trzech głównych obszarach:

1. Ochrona własności intelektualnej wynalazków.

Ochrona wyników uzyskanych przez naukowców, których praca jest źródłem innowacji, zapewnia długoterminową realizację ambicji innowacyjnych oraz jest źródłem dochodów z tytułu patentów i licencji.

Według Francuskiego Narodowego Instytutu Własności Przemysłowej **siódmy** w 2023 r. podmiot zgłaszający patenty we Francji

Ponad **9 000** rodzin patentów, z których jedna trzecia jest zgłoszona wspólnie z przemysłem

Każdego roku CNRS podpisuje około **200** umów licencyjnych z partnerami biznesowymi

³⁴ <https://www.cnrs.fr/en>.

2. Wspieranie tworzenia start-upów.

Laboratoria zaangażowane są w tworzenie start-upów pod nadzorem CNRS.

Co roku w laboratoriach powstaje 100 start-upów	Ponad 2000 firm powstało od 1974 r. w oparciu o wyniki badań przeprowadzonych w laboratoriach, z czego 1400 nadal działa	Ponad 90 000 miejsc pracy utworzono od 1974 r. w wielu sektorach gospodarki
--	---	--

3. Wzmacnianie powiązań ze sferą ekonomiczną.

Polityka innowacyjności CNRS opiera się na celu, jakim jest stworzenie odpowiednich warunków dla silnych i długotrwałych partnerstw z przemysłem. Dla ustanowienia pięcioletnich kontraktów związanych z prowadzeniem badań z wiodącymi przedsiębiorstwami w poszczególnych sektorach gospodarki podpisane są tzw. umowy ramowe.

Co roku podpisywanych jest z firmami ponad 1000 nowych kontraktów o współpracy	W 2024 r. funkcjonowało ponad 275 stowarzyszeń CNRS, laboratoriów i przedsiębiorstw	W 2024 r. funkcjonowały 22 umowy ramowe
---	--	--

6.4. Wykaz aktów prawnych dotyczących kontrolowanej działalności

1. Ustawa z dnia 21 lutego 2019 r. o Sieci Badawczej Łukasiewicz (Dz. U. z 2024 r. poz. 925, ze zm.).
2. Ustawa z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2024 r. poz. 1571).
3. Ustawa z dnia 11 września 2019 r. Prawo zamówień publicznych (Dz. U. z 2024 r. poz. 1320).
4. Ustawa z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości (Dz. U. z 2023 r. poz. 120, ze zm.).
5. Ustawa z dnia 16 grudnia 2016 r. o zasadach zarządzania mieniem państwowym (Dz. U. z 2024 r. poz. 125, ze zm.).
6. Ustawa z dnia 3 marca 2000 r. o wynagradzaniu osób kierujących niektórymi podmiotami prawnymi (Dz. U. z 2019 r. poz. 2136).
7. Rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 21 stycznia 2003 r. w sprawie szczegółowego wykazu świadczeń dodatkowych, które mogą być przyznane osobom kierującym niektórymi podmiotami prawnymi, oraz tryb ich przyznawania (Dz. U. z 2023 r. poz. 54).
8. Rozporządzenie Ministra Edukacji i Nauki z dnia 4 grudnia 2020 r. w sprawie trybu przyznawania nagrody rocznej Prezesowi i Wiceprezesom Centrum Łukasiewicz oraz dyrektorom i zastępcom dyrektorów instytutów działających w ramach Sieci Badawczej Łukasiewicz (Dz. U. poz. 2190).
9. Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 26 marca 2019 r. w sprawie statutu Centrum Łukasiewicz (Dz. U. poz. 592).
10. Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 17 września 2019 r. w sprawie trybu pracy Kolegium Doradców i wysokości wynagrodzenia jego członków (Dz. U. poz. 1859).
11. Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 7 października 2019 r. w sprawie trybu łączenia, podziału i likwidacji instytutów działających w ramach Sieci Badawczej Łukasiewicz (Dz. U. poz. 1911).
12. Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 31 lipca 2019 r. w sprawie wysokości wynagrodzenia przysługującego członkom rady instytutu działającego w ramach Sieci Badawczej Łukasiewicz (Dz. U. poz. 1523).
13. Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 27 marca 2019 r. w sprawie wykazu stanowisk, na których są zatrudniani pracownicy Centrum Łukasiewicz i instytutów działających w ramach Sieci Badawczej Łukasiewicz, oraz kwalifikacji wymaganych do ich zajmowania (Dz. U. poz. 591).
14. Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 6 września 2019 r. w sprawie dotacji celowych przyznawanych instytutom działającym w ramach Sieci Badawczej Łukasiewicz (Dz. U. poz. 1761), obowiązujące do 26 marca 2024 r.
15. Rozporządzenie Ministra Nauki z dnia 6 marca 2024 r. w sprawie dotacji celowych przyznawanych instytutom działającym w ramach Sieci Badawczej Łukasiewicz (Dz. U. poz. 353).
16. Rozporządzenie Ministra Edukacji i Nauki z dnia 3 lutego 2023 r. w sprawie niezbędnych elementów rocznego sprawozdania z działalności Sieci Badawczej Łukasiewicz i rocznego sprawozdania z działalności Centrum Łukasiewicz (Dz. U. poz. 251).

6.5. Wykaz podmiotów, którym przekazano informację o wynikach kontroli

1. Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej
2. Marszałek Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej
3. Marszałek Senatu Rzeczypospolitej Polskiej
4. Prezes Rady Ministrów
5. Prezes Trybunału Konstytucyjnego
6. Rzecznik Praw Obywatelskich
7. Przewodniczący Komisji do Spraw Kontroli Państwowej Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej
8. Przewodniczący Komisji Edukacji i Nauki Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej
9. Przewodniczący Komisji Nauki Senatu Rzeczypospolitej Polskiej
10. Minister Nauki i Szkolnictwa Wyższego
11. Prezes Centrum Łukasiewicz
12. Prezes Urzędu Zamówień Publicznych

Minister Nauki i Szkolnictwa Wyższego

Marcin Kulasek

DKA-ZK.0910.3.2025
Warszawa, 27 lutego 2025 r.

Pan Marian Banaś
Prezes
Najwyższej Izby Kontroli

Szanowny Panie Prezesie,

zgodnie z art. 64 ust. 2 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli (Dz. U. z 2022 r. poz. 623) przedstawiam stanowisko do informacji o wynikach kontroli pn. Funkcjonowanie Sieci Badawczej Łukasiewicz (P/24/023). Odnosząc się do wniosku zawartego w przedmiotowej informacji o wynikach kontroli dotyczącego skutecznego wykorzystywania uprawnień kontrolnych wynikających z art. 35 ust. 2 pkt 2 ustawy o Sieci Badawczej Łukasiewicz w celu zapobiegania nieprawidłowościom, uprzejmie informuję, że Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego (dalej: Ministerstwo) będzie realizowało ww. wniosek wynikający z ustawowego obowiązku Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego do sprawowania nadzoru nad działalnością Centrum Łukasiewicz (dalej: Centrum).

Jednocześnie, uprzejmie informuję, że od momentu utworzenia w kwietniu 2019 r. Sieci Badawczej Łukasiewicz Ministerstwo przeprowadził w Centrum w dwie kontrole:

- w 2021 r. kontrolę pozaplanową realizowaną w trybie zwykłym w zakresie: *prawidłowości sprawowania nadzoru nad działalnością instytutów Sieci, funkcjonowania kontroli wewnętrznej w Centrum, prawidłowości prowadzenia gospodarki finansowej, w tym wykorzystania dotacji, o której mowa w art. 58 ust. 1 pkt 2 lit. b ustawy o Sieci Badawczej Łukasiewicz przyznanej na rok 2019 oraz realizacji wybranych obowiązków ustawowych,*
- w 2024 r. w kontrolę pozaplanową realizowaną w trybie uproszczonym w zakresie: *organizacji i funkcjonowania Centrum Łukasiewicz w okresie od dnia 1 kwietnia 2019 r. do dnia zakończenia czynności kontrolnych.*

Z wyrazami szacunku

Marcin Kulasek
Minister Nauki i Szkolnictwa Wyższego
/ – podpisano cyfrowo/